

Oikeustulkkaus ja sitä koskeva
lainsäädäntö Suomessa ja Saksassa

Ildi Saarela
Tampereen yliopisto
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö
Käännöstiede (saksa)
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2013

Tampereen yliopisto
Käännöstiede (saksa)
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö
SAARELA, ILDI: Oikeustulkkaus ja sitä koskeva lainsäädäntö Suomessa ja Saksassa
Pro gradu -tutkielma, 65 sivua + liite 5 sivua
Saksankielinen tiivistelmä 13 sivua
Huhtikuu 2013

Oikeustulkkauksen tilanne Suomessa ja Saksassa on murroksessa. Euroopan unioni antoi 2010 direktiivin oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/64/EU). Suomessa direktiivin kansallista täytäntöönpanoa varten asetettiin työryhmä selvittämään, mitä lainsäädäntömuutoksia direktiivin täytäntöönpano edellyttää, sekä valmistelemaan tarvittavat muutosehdotukset. Saksassa korkeimman hallinto-oikeuden tammikuussa 2007 antama päätös edellyttää auktorisoinnista säädettyä lakia. Tämän seurauksena ne osavaltiot, Bremeniä lukuun ottamatta (tilanne keväällä 2013), joilla ei vielä ollut oikeustulkki- ja -kääntäjien auktorisointia koskevaa lainsäädäntöä, asettivat uudet lait.

Suomessa ei vielä ole tulkki- auktorisointimenettelyä eikä koulutusohjelmaa oikeustulkeille, joten oikeustulkkeja rekrytoidaan muun muassa yliopistollisen käännöstieteen alan tutkinnon tai asioimistulkin ammattitutkinnon suorittamisen perusteella. Oikeustulkkausten epäkohtiin Suomessa ollaan lainsäädännön lisäksi puuttumassa koulutuksen osalta, sillä parhaillaan on valmis-teilla oikeustulkkausten erikoisammattitutkinto.

Pyrin pro gradu -tutkielmassani luomaan katsauksen ajankohtaiseen aiheeseen vertailemalla oikeustulkkausten tilanteita Suomessa ja Saksassa lähinnä oikeustulkkausta koskevan lainsäädännön kannalta, mutta myös muiden oikeustulkin työtä koskevien seikkojen kannalta. Suomen osalta aineistonani on oikeustulkkausta koskeva lainsäädäntö sekä Suomen kääntäjien ja tulkki- liiton julkaisemat Tulkin ammattisäännöstö (SKTL 1994) ja oikeustulkkausohjeet (SKTL 2001). Saksan osalta aineistonani on Saksan osavaltioiden oikeustulkki- ja -kääntäjien auktorisointia koskeva lainsäädäntö. Liitteeksi olen koontanut tulkki- ja kääntäjien auktorisointiin liittyvää kes- keisintä saksankielen sanastoa suomenkielisine vastineineen.

Suomen lainsäädännössä ei tarkemmin oteta kantaa oikeustulkin rooliin tai työskentelytapoihin, eikä oikeustulkiksi pääsyyllä ole tarkkoja edellytyksiä. Saksan osavaltioiden tulkki- ja kääntäjien auktorisoinnista koskevat lait asettavat auktorisoitavalle tulkille ja kääntäjälle tarkat edellytykset ja velvoitteet.

Avainsanat:

oikeustulkkaus, oikeustulkki, auktorisointi, lainsäädäntö, Suomi, Saksa

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
1.1	Taustaa	1
1.2	Aineisto	2
1.3	Työn rakenne.....	2
2	OIKEUSTULKKAUS	4
2.1	Direktiivi oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä... 4	
2.2	Oikeustulkkauksen tutkimus	5
3	OIKEUSTULKKAUS SUOMESSA	7
3.1	Oikeustulkkien koulutus.....	7
3.2	Tulkin ammattisäännöstö ja Oikeustulkkausohjeet.....	9
3.3	Kääntäjien auktorisointi	12
3.4	Suomen oikeusjärjestys	13
3.4.1	Oikeuslähteet.....	13
3.4.2	Yleiset tuomioistuimet	14
3.5	Suomessa tapahtuvaa oikeustulkkausta koskeva lainsäädäntö.....	15
4	OIKEUSTULKKAUS SAKSASSA	18
4.1	Oikeustulkkina Saksassa	18
4.2	Saksan oikeusjärjestys.....	20
4.2.1	Kirjalliset oikeuslähteet	20
4.2.2	Yleiset tuomioistuimet	21
4.3	Saksan liittotasavallan oikeustulkkausta koskeva lainsäädäntö	21
4.4	Saksan osavaltioiden oikeustulkkauslainsäädäntö	24
4.4.1	Auktorisointi	26

4.4.2	Auktorisoinnin edellytykset	27
4.4.3	Valan vannominen ja nimittämiskirja	31
4.4.4	Auktorisointitoimivalta	31
4.4.5	Auktorisoidun tulkin ja kääntäjän velvoitteet	34
4.4.6	Auktorisoinnin päättyminen	36
4.4.7	Tulkki- ja kääntäjäluetelo	38
4.4.8	Auktorisoidun tulkin tai kääntäjän nimikkeen väärinkäyttö	41
4.4.9	Käännöksen vahvistaminen	42
4.4.10	Väliaikainen liittäminen tulkki- ja kääntäjälueteloon	45
4.4.11	Siirtymäsäännös	48
5	LOPUKSI	50
5.1	Yhteenveto	50
5.2	Oikeustulkkauksen erot ja yhteneväisyydet Suomessa ja Saksassa	53
5.3	Loppusanat	56
	LÄHTEET	57
	LIITE 1	
	DEUTSCHE KURZFASSUNG	

1 JOHDANTO

1.1 Taustaa

Oikeustulkkauksen tilanne Suomessa ja Saksassa on murroksessa. Euroopan unioni antoi 2010 direktiivin oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/64/EU). Direktiivillä määritetään vähimmäisvaatimukset, jotka koskevat oikeutta tulkkaukseen ja käännöksiin. Näitä vähimmäisvaatimuksia on sovellettava rikosoikeudellisissa menettelyissä koko Euroopan unionin alueella. (Oikeusministeriö 2012.) Suomessa direktiivin kansallista täytäntöönpanoa varten asetettiin työryhmä toimikaudelle 10.4.–31.10.2012 selvittämään, mitä lainsäädäntömuutoksia direktiivin täytäntöönpano edellyttää ja valmistelemaan tarvittavat muutosehdotukset. Direktiivi on pantava täytäntöön viimeistään syksyllä 2013. (Oikeusministeriö 2012.) Saksassa korkeimman hallinto-oikeuden (Bundesverwaltungsgericht) 16. tammikuuta 2007 antama päätös edellyttää auktorisoinnista säädettyä lakia. Päätöksen seurauksena ne osavaltiot, Bremeniä lukuun ottamatta (tilanne keväällä 2013), joilla ei vielä ollut oikeustulkki- ja -kääntäjien auktorisointia koskevaa lainsäädäntöä, asettivat uudet oikeustulkkauslait.

Suomessa ei vielä ole järjestelmällistä, standardoitua koulutusta oikeustulkeille, vaan oikeustulkki- kien koulutus on satunnaisten kurssien varassa. Myöskään tulkki- auktorisointimenettelyä ei ole, minkä vuoksi kuka tahansa voi ilmoittaa olevansa tulkki ja vaikuttaa asiakkaansa kohtaloon esim. poliisikuulusteluissa tai oikeudenkäynneissä. Oikeustulkkeja rekrytoidaan muun muassa yliopistollisen käännöstieteen alan tutkinnon tai asioimistulkin ammattitutkinnon suorittamisen perusteella, vaikkei kumpikaan näistä tutkinnoista kuitenkaan ole tae oikeustulkin pätevydestä. Oikeustulkkauksesta tehdyssä selvityshankkeessa (2008) todetaankin, että oikeustulkkaukseen liittyvät puutteet ovat Suomessa vakavia ja voivat jopa muodostaa uhkan henkilöiden oikeusturvalla. (Oikeustulkkauksen selvityshanke 2008, 11–14.)

Samalla kun vieraskielisten henkilöiden osuus Suomen väestöstä kasvaa, myös oikeustulkkauksen luotettavan ja toimivan järjestämisen merkitys korostuu. Oikeustulkkauksen epäkohtiin ollaan Suomessa puuttumassa myös koulutuksen osalta, sillä nyt on valmisteilla oikeustulkkauksen

erikoisammattitutkinto, mikä tulee helpottamaan tulkkauksen laadun varmistamista (Antinjuntti 2012). Oikeustulkin erikoisammattitutkinnon perusteiden laatimista varten perustettiin työryhmä, joka lokakuussa 2012 jätti Opetushallitukselle esityksen uusista tutkinnon perusteista, joiden on tarkoitus tulla voimaan keväällä 2013. (Opetushallitus 2012.) Myös keskustelun aloittamista mahdollisesta viranomaisten ylläpitämästä tulkkierekisteristä on suunniteltu (Antinjuntti 2012).

1.2 Aineisto

Pyrin pro gradu -tutkielmassani luomaan katsauksen ajankohtaiseen aiheeseen vertailemalla oikeustulkkauksen tilanteita Suomessa ja Saksassa lähinnä oikeustulkausta koskevan lainsäädännön kannalta, mutta myös muiden oikeustulkin työtä koskevien seikkojen kannalta. Aineistonani on Saksan osalta Saksan osavaltioiden oikeustulkki- ja -kääntäjien auktorisointia koskeva lainsäädäntö. Suomen osalta aineistonani on oikeustulkausta koskeva lainsäädäntö ja Suomen kääntäjien ja tulkki- liiton julkaisemat Tulkin ammattisäännöstö (SKTL 1994) ja oikeustulkausohjeet (SKTL 2001). Käyn Saksan osavaltioiden auktorisoitua tulkkausta ja kääntämistä koskevat lait yksityiskohtaisesti läpi ja kokoan niissä toistuvat kohdat omiksi alakappaleikseen. Käytän taulukoita havainnollistamaan lakien sisältöä.

1.3 Työn rakenne

Pro gradu -tutkielmani pääpaino on Saksan osavaltioiden oikeustulkki- ja -kääntäjien auktorisointia koskevissa laeissa. Työni jakautuu viiteen lukuun. Ensin esittelen oikeustulkausta, oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä annettua direktiiviä (2.1) ja oikeustulkkauksen tutkimusta (2.2). Kappaleessa (3) kartoitan oikeustulkkauksen tilannetta Suomessa yleisesti, minkä jälkeen perehdyn oikeustulkki- koulutukseen (3.1), Suomen kääntäjien ja tulkki- liiton julkaisemiin Tulkin ammattisäännöstyön ja Oikeustulkausohjeisiin (3.2) ja kääntäjien auktorisointimenettelyyn (3.3). Kappaleen lopuksi esittelen Suomen oikeusjärjestystä (3.4) ja oikeustulkausta koskevia lakeja (3.5).

Lähestyn Saksan oikeustulkkauksen tilannetta kappaleessa (4) aluksi oikeustulkin kannalta esittelemällä Saksan suurinta kääntäjien ja tulkki- liittoa, kääntäjien ja tulkki- liiton työtä ohjaavia ohjesäännöstyöjä sekä *Staatliche Prüfung* -koetta, jonka läpäiseminen on tietyin poikkeuksin tulkki- en ja kääntäjien auktorisoinnin edellytys osassa Saksan osavaltioista. Kappaleen alaluvuissa kä-

sittelen Saksan oikeusjärjestystä (4.2) ja liittotasavallan lainsäädäntöä oikeustulkkausten osalta (4.3). Kappaleen pääpaino on Saksan osavaltioiden tulkki- ja kääntäjien auktorisointia koskevissa laeissa (4.4). Käsittelen laeissa toistuvat teemat omissa alaluvuissaan. Lopuksi (5) kokoan työssäni esiintuomiani seikkoja yhteen (5.1) ja käsittelen oikeustulkkausten tilanteen eroja ja yhteneväisyyksiä Suomen ja Saksan välillä (5.2). Loppusanoissa (5.3) pohdin aiheen jatkotutkimusmahdollisuuksia. Liitteeksi olen koonnut tulkki- ja kääntäjien auktorisointiin liittyvää keskeisintä saksankielen sanastoa suomenkielisin vastineineen.

2 OIKEUSTULKKAUS

Oikeustulkkaus on tulkkausta oikeuden istunnoissa ja niiden ulkopuolella, rikos-, riita-, hakemus- ja hallintoasioissa. Yleisintä oikeustulkkaus on niin sanotuissa tavanomaisissa rikosasioissa. Suomessa oikeudenistunnoissa käytetään tavanomaisimmin konsekutiivi- ja kuiskaustulkkausta, ja tulkkaus tapahtuu kahden kielen välillä kumpaankin suuntaan. Opetusministeriön teettämässä Oikeustulkkauksen selvityshankkeessa oikeustulkkausta kuvataan seuraavasti: ”Oikeustulkkauksen tarkoituksena on mahdollistaa se, että asiakas voi osallistua omalla kielellään häntä koskevien asioiden käsittelyyn esimerkiksi poliisi-, tulli- tai maahanmuuttoviranomaisissa.” (Oikeustulkkauksen selvityshanke 2008, 10–11.) Oikeustulkkauksen selvityshanketta varten haastatellut tuomioistuinten ja poliisin edustajat korostavat, että onnistunut tulkkaus on asianosaisten ja myöskin tulkin oikeusturvan ehdoton edellytys. Huonoimmassa tapauksessa epäonnistunut tulkkaus voi johtaa vääriin johtopäätöksiin tai jopa väärään tuomioon. (Oikeustulkkauksen selvityshanke 2008, 25.)

Tulkkeja kohtaan on monenlaisia ennakkoluuloja ja heidän työtään kritisoidaan usein oikeutuksesta. Hale (2004, 1), joka on itse kokenut oikeustulkki, kuvaa oikeustulkin kohtaavan työssään monenlaisia vaikeuksia, kuten jatkuva epäluulo tulkkeen oikeellisuutta kohtaan, äärimmäisen korkeat odotukset, niin lakimiesten kuin todistajienkin väärät käsitykset tulkin roolista, huonot työolosuhteet sekä alhaiset palkkiot.

Oikeustulkkauksen laadun ja lakitekstien käännösten parantamiseksi perustettiin Antwerpenissä 26.11.2009 Eurooppalainen oikeustulkkauksen ja oikeudellisen kääntämisen järjestö EULITA (European Legal Interpreters and Translators Association), joka pyrkii tukemaan kansallisia tulkkien ja kääntäjien järjestöjä, sekä edistämään yhteistyötä tulkkausta ja kääntämistä opettavien oppilaitosten kanssa (Katschinka 2011).

2.1 Direktiivi oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä

Ruotsi teki EU:n puheenjohtajuuskaudellaan 2009 tulkkaus- ja käännösalan kannalta tärkeän aloitteen (Antinjunti 2012). Tämän aloitteen pohjalta Euroopan unioni antoi 20.10.2010 direktiivin oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä (Euroopan par-

lamentin ja neuvoston direktiivi 2010/64/EU). Direktiivillä määritetään vähimmäisvaatimukset, jotka koskevat oikeutta tulkkaukseen ja käännöksiin. Näitä vähimmäisvaatimuksia on sovellettava rikosoikeudellisissa menettelyissä koko Euroopan unionin alueella. (Oikeusministeriö 2012.) Rikosoikeudellisiin menettelyihin lasketaan myös esitutkinta, joten direktiivi koskee myös monia viranomaisia ja oikeusavustajia (Antinjuntti 2012). Annetulla direktiivillä pyritään parantamaan rikosoikeudellisissa menettelyissä sellaisten rikoksesta epäiltyjen ja syytettyjen asemaa, jotka eivät ymmärrä tai puhu menettelyssä käytettävää kieltä. Suomessa direktiivin kansallista täytäntöönpanoa varten asetettiin työryhmä toimikaudelle 10.4.–31.10.2012 selvittämään, mitä prosessioikeuden alaan kuuluvia lainsäädäntömuutoksia direktiivin täytäntöönpano edellyttää ja valmistelemaan tarvittavat muutosehdotukset. Lisäksi työryhmän tehtävänä oli arvioida, mitä muita toimenpiteitä direktiivin täytäntöönpano rikosoikeudellisen menettelyn osalta edellyttää. Direktiivi on pantava täytäntöön viimeistään 27.10.2013. (Oikeusministeriö 2012.)

Tulkkien ja kääntäjien edustajien huoli siitä, miten heidän ammattiaan koskevat erityispiirteet otetaan huomioon direktiivin laadinnassa, siivitti EULITAn perustamista. Yhteistyössä belgialaisen Lessius-yliopiston kanssa EULITA on järjestänyt alueellisten seminaarien sarjan eri puolilla Eurooppaa tavoitteenaan tuoda yhteen kaikki, joiden työtä direktiivi jollain tavoin koskee. Suomessa EULITAn seminaari järjestettiin kesäkuussa 2012. Ministeriöiden edustajia ei saatu paikalle toivotusti, vaikka osallistujia tulikin lähes kaikista kohdemaista. SKTL oli kuitenkin edustettuna ministeriöiden työryhmässä, joissa direktiivin toimeenpanotyötä tehtiin. (Antinjuntti 2012.)

2.2 Oikeustulkkauksen tutkimus

Tulkkauksen koulutus ja tutkimus keskittyivät maailmanlaajuisesti ja Suomessa pitkään ennen muuta konferenssitulkkaukseen. 1990-luvun alkupuolelta lähtien oikeustulkkaus on kuitenkin saanut osakseen enenevää huomiota. (Oikeustulkkauksen selvityshanke 2008, 21.) Keskeisiä tutkimusaiheita ovat muun muassa oikeustulkin koulutus (esim. Kadric, Kaindl & Kaiser-Cooke 2005), oikeustulkkauksen laadun arviointi (esim. Garzone & Viezzi 2002) sekä oikeustulkin ammattitaidon kehittäminen (esim. Wadensjö, Englund Dimitrova, Nilsson 2007). Suomessa oikeustulkkauksen tutkimus on toistaiseksi ollut vähäistä. Tuija Kinnunen on tehnyt Helsingin yliopistossa tutkimusta sekä tulkkien ja juristien yhteistyökäytännöistä monikielisissä oikeuden-

käyntiprosesseissa, että oikeustulkkauksesta ja oikeusturvasta (Kinnunen 2013a, 2013b). Esimerkiksi Tampereen yliopistossa on viime vuosina tehty muutama pro gradu -tutkielma oikeustulkkaukseen liittyen. Heikki Karjalaisen tutkielma puhuttelusta tulkatussa rikosoikeudenkäynnissä valmistui 2009. Vuonna 2003 valmistui Minna Palmun oikeudenedustajien näkökulmaan keskittyvä tutkielma, sekä vuonna 1997 Mari Tiaisen tutkielma oikeustulkkauksesta Suomessa.

Oikeustulkkauksen selvityshankkeessa (2008) todetaan, että tehtyjen tutkimusten loppupäätelmissä ja suosituksissa painotetaan tarvetta kehittää sekä oikeustulkeille että heidän viranomaisasiakkailleen suunnattavaa koulutusta. Esiin nostettiin myös tarve uudistaa koko oikeustulkkauksen järjestelmää Suomessa. Todettiin myös, että tulkin ammattisäännöstöä (ks. 3.2) tulisi päivittää vastaamaan tämän päivän todellisuutta ja Suomeen olisi saatava oikeustulkkien auktorisointijärjestelmä. (Oikeustulkkauksen selvityshanke 2008, 23.)

3 OIKEUSTULKKAUS SUOMESSA

Tulkkauksen tarve Suomessa on kasvussa, sillä vieraskielisten henkilöiden osuus Suomen väestöstä kasvaa. Ulkomaalaistaustaisten lukumäärä on vielä verrattain pieni, noin 145 000, mutta määrä kasvaa tasaisesti (Myrskylä 2010). Koska ulkomaalaistaustaisten edustamat kieliryhmät ovat vielä suhteellisen pieniä, suomalaiset oikeuden edustajat ja asianajajat ovat edelleen melko kokemattomia työskentelemään oikeustulkkiensa kanssa (Kinnunen 2010, 128). Maan suurin kunnallinen tulkkaus-, käännös- ja asiakaskoulutuspalveluja tuottava yksikkö on Vantaan kaupungin hallinnon alaisuudessa toimiva Helsingin seudun asioimistulkki keskus, joka järjestää muun muassa oikeus- ja poliisitulkkauksia ja on erikoistunut harvinaisten kielten asioimistulkkauspalveluihin (Vantaan kaupunki 2013). Vain osalla keskuksen tulkeista on asioimistulkin tutkinto, eikä suurimmalla osalla varsinkaan harvinaisempien kielten tulkeista ole minkäänlaista tulkkaus koulutusta (Oikeustulkkaus selvityshanke 2008, 13).

Oikeustulkkaus selvityshankkeessa (2008, 12) todetaankin, ettei säädösten ja sopimusten edellyttämä oikeus oman kielen käyttöön ja tulkkaukseen aina toteudu. Mahdolliseksi syiksi tähän esitetään muun muassa, ettei tarvittavan kielen tulkkeja ole saatavilla tai heitä ei ehditä hankkia, tulkin ammatti- tai kielitaito ei ole tehtävän vaatimalla tasolla, eikä eri osapuolten oikeuksista, vastuista ja velvollisuuksista ole kaikissa tapauksissa selvää ja yhdenmukaista käsitystä. Yhteenvetona todetaan, että epäkohtien taustalla vaikuttavat koulutuksen, toimivan tulkki rekrytointijärjestelmän ja eri osapuolten yhteisten toimintasääntöjen puute. (Oikeustulkkaus selvityshanke 2008, 12.)

Suomessa ei ole oikeustulkki auktorisointikäytäntöä kuten Saksassa. Velvollisuudesta järjestää oikeustulkkaus palveluita on kuitenkin säädetty laeissa, joita esittelen kappaleessa (3.5). Taus toitan ensin Suomessa vallitsevaa oikeustulkkaus tilannetta esittelemällä oikeustulkin koulutusta, ammattieettisiä ohjeita, kääntäjien auktorisointimenettelyä sekä Suomen oikeusjärjestystä.

3.1 Oikeustulkki koulutus

Suomessa ei ole varsinaista koulutusohjelmaa oikeustulkeille, mutta tulkkausta ja kääntämistä voi opiskella pääaineena Tampereen, Helsingin, Turun ja Itä-Suomen yliopistoissa, joista Tampereen ja Helsingin yliopistot tarjoavat oikeustulkkaus kurseja: Tampereen yliopiston monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriopinnoissa on tällä hetkellä valittavana 5 opintopisteen

oikeustulkkauskurssit saksan, venäjän ja englannin kielten opiskelijoille ja Helsingin yliopistossa tarjotaan kurssit Oikeustulkkauksen perusteet (3–5 op) ja Konferenssi- ja oikeustulkkausharjoitukset (5 op) myöskin saksan, venäjän ja englannin kielten opiskelijoille (tilanne keväällä 2013)(Tampereen yliopisto 2013; Helsingin yliopisto 2013.). Tällä hetkellä oikeustulkkeja rekrytoidaan muun muassa yliopistollisen käännöstieteen alan tutkinnon tai asioimistulkin ammattitutkinnon suorittamisen perusteella. Kumpikaan näistä tutkinnoista ei kuitenkaan ole tae oikeustulkin pätevyydestä. (Oikeustulkkauksen selvityshanke 2008, 13.)

Suomessa on valmisteilla oikeustulkkauksen erikoisammattitutkinto, mikä tulee helpottamaan tulkkauksen laadun varmistamista. Käännösten laadun varmistamisen tukena on auktorisoitujen kääntäjien luettelo (ks. 3.3), mutta ajatusta mahdollisesta viranomaisten ylläpitämästä tulkkierekisteristä on vasta väläytetty. (Antinjuntti 2012.)

Oikeustulkin erikoisammattitutkinnon perusteiden laatimista varten perustettiin työryhmä, jonka jäseniä ovat olleet Tuija Kinnunen Helsingin yliopistosta (puheenjohtaja), Tuija Kokko SKTL ry:stä, Hanna-Mari Kolistaja Turun seudun tulkkiakeskuksesta, Jorma Laitinen Poliisihallituksesta, Kati Lappi Helsingin käräjäoikeudesta sekä Anna Mäntynen Asioimistulkin tutkintotoimikunnasta (sihteeri). Työryhmä on kuullut muita alan asiantuntijoita ja järjestänyt kuulemistilaisuuden maaliskuussa 2012. Lokakuussa 2012 työryhmä jätti Opetushallitukselle esityksen uusista tutkinnon perusteista, joiden on tarkoitus tulla voimaan keväällä 2013. Esityksessä on keskitytty oikeustulkin näyttötutkintoon, erikoisammattitutkinnon muodostumiseen, oikeustulkin erikoisammattitutkinnossa vaadittavaan ammattitaitoon ja arvioinnin perusteisiin. Esityksen mukaan arviointikriteerejä ovat oikeustulkin ammattimainen toiminta ja työelämäosaaminen, oikeustulkin toimintaympäristön tuntemus, oikeustulkin työkielten hallinta ja oikeustulkkaustaito. (Opetushallitus 2012.)

Oikeustulkin ammattimaisen toiminnan ja työelämäosaamisen kannalta arvioinnin kohteena on ammattimainen ja eettinen toiminta oikeustulkkina, toiminta viranomaistilanteissa, tulkkausprosessin hallinta, palautteen hyödyntäminen ja oman toiminnan arviointi sekä alan kehityksen seuraaminen. Oikeustulkin toimintaympäristön tuntemuksessa arvioinnin kohteena ovat muun muassa yleisten yhteiskunnallisten toimintaperiaatteiden tunteminen, oikeusjärjestelmän toimintape-

riatteiden tunteminen ja rikosasioiden käsitteiden ja prosessien tunteminen. Oikeustulkin kieli- taitoa arvioidaan tekstien ymmärtämisen ja hyödyntämisen, tilanteenmukaisen kielenkäytön, sanaston ja termien hallinnan ja toisen työkielen alueen tuntemuksen kannalta. Oikeustulkkaus- taidon kannalta arvioinnin kohteena ovat muun muassa ammattimainen ja eettinen toiminta tulk- kaustilanteessa, tulkkaustilanteen hallinta, ammattimainen puheviestintä ja tulkkausmenetelmien ja -tekniikoiden hallinta. (Opetushallitus 2012.)

3.2 Tulkin ammattisäännöstö ja Oikeustulkkausohjeet

Lainsäädäntö ei Suomessa puutu oikeustulkin työskentelytapoihin. Tulkin työtä säätelevät ja auttavat kuitenkin erilaiset säännöstöt ja ohjeet, kuten Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton jul- kaisema Tulkin ammattisäännöstö (SKTL 1994), sekä Oikeustulkkausohjeet (SKTL 2001), jotka Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry, Kääntäjien ammattijärjestö ry, Kuurojen liitto ry ja Suo- men Viittomakielen Tulkit ry ovat yhteistyössä laatineet. Lisäksi on kaikkia tulkkina toimivia koskevia kansainvälisiä ammattieettisiä säännöstöjä, kuten kansainvälisen konferenssitulkkien liiton *Code of Professional Ethics* (International Association of Conference Interpreters 1999).

Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton (1994) julkaisema Tulkin ammattisäännöstö jakautuu am- mattiettiikkaa, sopimusta, työaika, tulkkien lukumäärää, teknisiä edellytyksiä, toimeksiannon hyväksymistä ja säännöstön rikkomista käsitteleviin artikloihin. Ammattisäännöstö sitoo kaikkia SKTL ry:n tulkkijäseniä, mikäli laki tai asetukset eivät toisin määrää. Oikeustulkkausohjeet (SKTL 2001) jakautuvat toimeksiannon hyväksymistä, toimeksiantoon valmistautumista, toi- meksiannon hoitamista ja oikeustulkin palkkiota käsitteleviin kappaleisiin. Ohjeiden johdannossa todetaan, että tulkin tehtävä oikeudessa on puhtaasti viestinnällinen ja että ohjeiden tarkoituksena on taata viestinnälle mahdollisimman suotuisat olosuhteet ja varmistaa, että tulkin ja muiden osapuolten välinen yhteistyö sujuu mahdollisimman joustavasti.

Tulkin ammattisäännöstön (SKTL 1994) ammattiettiikkaa koskevissa artikloissa määrätään, että tulkilla on vaitiolovelvollisuus eikä hän käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta. Tulkki valmistautuu huolellisesti tehtäväänsä, eikä ota vastaan toimeksiantoa, johon hä- nellä ei ole tarpeellista pätevyyttä tai jossa hän on jäävi. Lisäksi ammattisäännöstössä määrätään, että tulkin on oltava puolueeton, hän ei saa antaa henkilökohtaisten asenteidensa tai mielipi-

teidensä vaikuttaa työhönsä, eikä hänen tule hyväksyä toimeksiantoa, joka haittaa tulkkien ammattikuntaa tai vähentää sen arvostusta. Tulkin tulee olla solidaarinen ammattikuntaansa kohtaan ja tulkin tai tiimin päätulkin tulee varmistaa, että työolosuhteet ovat tulkkaukseen soveltuvat (SKTL 1994). Oikeustulkkausohjeissa (SKTL 2001) ohjeistetaan ammattietiikkaan liittyen myös, ettei tulkki saa olla jäävi; ”Tulkki selvittää toimeksiantajan kanssa esteellisyyden arviointia varten erityisesti mitä ja keitä henkilöitä asia koskee.” Tulkin vaitiolovelvollisuutta ei oikeustulkkausohjeissa mainita, mutta ohjeiden mukaisesti ”tulkki käsittelee aineistoa luottamuksellisesti.” Tulkin puolueettomuudesta säädetään oikeustulkkausohjeissa myös; ”Tulkki on puolueeton osapuoli oikeuden istunnossa, [...] Tulkki ei ota henkilökohtaisesti kantaa oikeudessa käsiteltäviin asioihin.” (SKTL 2001.)

Tulkin ammattisäännöstössä (SKTL 1994) on määrätty sopimuksen kirjoittamisesta, että tulkki tekee etukäteen, jos mahdollista, kirjallisen sopimuksen tulkkaustoimeksiannosta, mihin ensisijaisesti käytetään Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton sopimuslomaketta. Oikeustulkkausohjeissa (SKTL 2001) mainitaan myös, että toimeksiannosta tehdään kirjallinen vahvistus, jossa mainitaan myös toimeksiannon mahdollisen peruuntumisen yhteydessä tulkkille maksettava korvaus. Lisäksi Oikeustulkkausohjeissa on yksityiskohtaisemmin ohjeistettu sopimuksen kirjoittamisesta, että ennen toimeksiannon vastaanottamista tulkki vahvistaa olevansa käytettävissä kyseiseen toimeksiantoon, ja selvittää toimeksiantajan kanssa yksityiskohdat, kuten arvion toimeksiannon kestosta. Lisäksi tulkki sopii toimeksiantajan kanssa tehtävän hoidon kannalta oleellisten asiakirjojen ja tausta-aineiston toimittamisesta, palkkioperusteista ja laskutustavasta. (SKTL 2001.) Tulkin ammattisäännöstössä (SKTL 1994) sopimuksen kirjoittamiseen liittyy lisäksi artikla 15, jonka mukaan ”tulkki hyväksyy toimeksiannon vasta varmistauduttuaan siitä, että toimeksiantaja on tietoinen kaikista sopimukseen liittyvistä ehdoista ja että tiimi on koottu tämän ammattisäännöstön mukaisesti”. Oikeustulkkausohjeiden mukaan tulkin palkkio on maksettava tehdyn sopimuksen mukaisesti ja ajallaan (SKTL 2001).

Tulkin ammattisäännösten (SKTL 1994) mukaan tulkin on valmistauduttava huolellisesti tehtävänsä. Oikeustulkkausohjeissa (SKTL 2001) on toimeksiantoon valmistautumisesta yksityiskohtaiset ohjeet:

Varmistaakseen tulkkauksen tarkkuuden tulkki pyytää käyttöönsä toimeksiantoon liittyvät asiakirjat, esim. syytekirjelmän, jotta hän voi perehtyä niihin hyvissä ajoin ennen oikeuden istuntoa. Tulkki tutustuu toimeksiantoon liittyvään aineistoon ja perehtyy tarvittavaan terminologiaan. Tulkki käsittelee aineistoa luottamuksellisesti. Toimeksiannon päätyttyä tulkki palauttaa hänelle luovutetun aineiston saamiensa ohjeiden mukaan viivytyksittä. (SKTL 2001.)

Oikeustulkkausohjeissa (SKTL 2001) todetaan, että ”tulkki on velvollinen itse hoitamaan vastaanottamansa toimeksiannon. Hän ei voi pyytää toista tulkkia hoitamaan sitä puolestaan. Jos tulkki ei voi ottaa tehtävää vastaan, hän voi suositella toista tulkkia.” Tulkin ammattisäännöstyksessä (SKTL 1994) on säädetty toimeksiantopäivän kulusta, ettei tulkki ole sen aikana velvollinen hoitamaan mitään muita kun tulkkaustehtäviä. Tulkin työpäivän enimmäiskestoksi on määritelty 8 tuntia. Jos tulkin odotetaan tulkkaavan aterioiden aikana ja varsinaisen tilaisuuden ulkopuolella on siitä sovittava erikseen. Oikeustulkkausohjeissa (SKTL 2001) ohjeistetaan, että tulkille on varattava mahdollisuus taukojen pitämiseen.

Tulkin toimintatavoista ennen tulkkaustoimeksiantoa ja sen aikana on ohjeistettu tarkasti Oikeustulkkausohjeissa (SKTL 2001): ”Tulkki saapuu paikalle hyvissä ajoin ennen istunnon alkamista. Tulkki ja oikeuden puheenjohtaja sopivat työskentelytavasta sekä siitä, missä tulkki istuu ja mitä tulkkaustapaa käytetään (konsekutiivitulkkaus/simultaanitulkkaus laitteilla/simultaanitulkkaus ilman laitteita). Tulkin on voitava tulkata oman toimintansa kannalta edullisimmalta paikalta.” Tulkin ammattisäännöstyksessä (SKTL 1994) tulkkauksen käytännön toteutuksesta on säännelty, että taatakseen tulkkauksen laadun tulkki tai tiimin päätulkki varmistaa, että tulkkipöytä on suora näkyvyys puhujaan tai esitykseen ja että kuuluvuus on hyvä ja pyrkii välttämään reletulkkausta.

Lisäksi Oikeustulkkausohjeissa (SKTL 2001) on listattu toimintaohjeita tulkkaustilanteeseen. Ohjeiden mukaan tulkki käyttäytyy asiallisesti kaikkia osapuolia kohtaan, kääntää tarkasti ja luo-

tettavasti oikeudessa esitetyt puheenvuorot ja tulkattaessa hän käyttää suoraa esitystapaa, eli puhuu minä-muodossa. Tulkki myös seuraa tulkattaviensa reaktioita varmistuakseen, että nämä ovat ymmärtäneet tulkkeen ja keskeyttää puhujan, jos tämä puhuu epäselvästi tai kohtuuttoman pitkään. Tulkki pyytää selventämään, jos ei ymmärrä, mitä puhuja tarkoittaa. Jos kaksi henkilöä puhuu yhtä aikaa, tulkki huomauttaa asiasta oikeuden puheenjohtajalle, jotta tulkkaus voi jatkua. Tulkille annetaan oikeudenkäynnin aikana käsiteltävät asiakirjat. Oikeustulkkausohjeissa ohjeistetaan tulkkia pukeutumaan asiallisesti ja työympäristön asettamien vaatimusten mukaisesti. (SKTL 2001.)

Tulkkien ammattisäännöstössä (SKTL 1994) on tarkkaan määritelty, kuinka monta tulkkia erilaisissa tulkkaustilanteissa on oltava paikalla: ”Konsekutiivitulkkien lukumäärä on työpäivän luonteen ja pituuden mukaan 1–2 tulkkia kieltä kohden.” Simultaanitulkkien lukumäärän määrittämistä varten on kehitetty kaavio, jota sovelletaan työpäivän luonteen, pituuden ja kieliyhdistelmien mukaan. Kaavion mukaan laskettuna, jos kieliä ja tulkkipoppeja on esimerkiksi kolme, tulkkien lukumäärä on oltava vähintään viisi, tai jos kieliä ja tulkkipoppeja on neljä, tulkkien lukumäärä on oltava vähintään seitsemän. Tulkkien ammattisäännösten mukaan simultaanitulkkauksessa riittää yksi tulkki, jos toimeksianto kestää alle tunnin. Lisäksi Tulkkien ammattisäännöstössä on säännelty, että kuiskaustulkkauksessa on tulkkia kohden enintään kaksi kuulijaa. (SKTL 1994.)

Tulkin ammattisäännöstössä (SKTL 1994) on säännösten rikkomista käsittelevä kohta, jonka mukaan tulkki jaosto antaa tulkille mahdollisuuden tulla kuulluksi ja pyrkii selvittämään asiaa, jos on perusteltua aiheita epäillä tulkin tahallisesti rikkoneen ammattisäännöstöä. Jos tulkin todetaan toimineen ammattisäännösten vastaisesti, hänelle joko osoitetaan moite, joka kirjataan tiedoksi SKTL ry:n hallituksen pöytäkirjaan tai vaihtoehtoisesti jaosto asettaa komitean pohtimaan mihin toimenpiteisiin on ryhdyttävä. (SKTL 1994.)

3.3 Kääntäjien auktorisointi

Suomessa ei ole tulkkien auktorisointijärjestelmää, joten oikeuden palveluksessa työskentelevät tulkit eivät ole auktorisoituja tulkkeja, mutta oikeuskäsittelyjä varten asiakirjojen käännoiksi saatetaan teettää auktorisoiduilla kääntäjillä. Kääntäjien auktorisoinnista säädetään laissa (Laki

auktorisoiduista kääntäjistä 7.12.2007/1231). Auktorisoitujen kääntäjien järjestelmästä huolehtii Opetushallituksen yhteydessä toimiva auktorisoitujen kääntäjien tutkintolautakunta, joka järjestää vuosittaiset tutkintotilaisuudet, myöntää oikeuden toimia auktorisoituna kääntäjänä, valvoo auktorisoitujen kääntäjien toimintaa ja ylläpitää suomen- ja ruotsinkielistä tietokantaa auktorisoiduista kääntäjistä. (Opetushallitus 2013a.) Auktorisoitavan kääntäjän on oltava luotettavaksi tunnettu täysi-ikäinen henkilö, joka on suorittanut auktorisoidun kääntäjän tutkinnon ja jota ei ole julistettu vajaavaltaiseksi. Lisäksi hänellä on oltava kotikunta Suomessa tai vakinainen asuinpaikka Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai muussa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Jos auktorisoitu kääntäjä ei enää täytä laissa mainittuja edellytyksiä tai jos hän osoittautuu ilmeisen sopimattomaksi tehtävään, lautakunta voi peruuttaa auktorisoinnin. Auktorisointi on voimassa viisi vuotta kerrallaan. Sitä on hakemuksesta mahdollista jatkaa enintään viidellä vuodella kerrallaan, mutta vain jos henkilö on auktorisoinnin voimassa ollessa toiminut auktorisoituna kääntäjänä ja täyttää yhä muut edellytykset auktorisoidun kääntäjän oikeuden saamiseksi. (Laki auktorisoiduista kääntäjistä 7.12.2007/1231, 2 §, 3 §, 5 §, 7 §.)

Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon mahdolliset käännösuunnat ovat joko kotimaisista kielistä vieraisiin kieliin ja vieraista kielistä kotimaisiin kieliin sekä kotimaisista kielistä toisiin kotimaisiin kieliin. Tutkinnossa on auktorisoidun kääntäjän kieli- ja kääntämistaitoa mittaava osio, joka koostuu pakollisesta lain ja hallinnon alan käännöstehtävästä ja toisesta valinnaisesta lääketieteen, talouselämän tai tekniikan erikoisalan käännöstehtävästä. Ammatinharjoittamisessa tarvittavaa muuta taitoa mitataan monivalintatehtävällä, joka koostuu kääntäjän ammattikäytänteitä testaavista kysymyksistä. Ne käsittelevät muun muassa auktorisoidun kääntäjän työmenetelmiä, kääntämiseen liittyviä eettisiä periaatteita sekä vastuukysymyksiä ja käännösalan kehitystä. (Opetushallitus 2013b.)

3.4 Suomen oikeusjärjestys

3.4.1 Oikeuslähteet

Suomen kansallisista oikeuslähteistä keskeisin on kirjoitettu laki. Laki käsittää hierarkiajärjestyksessä perustuslain, tavalliset lait eli eduskuntalait, tasavallan presidentin, valtioneuvoston ja ministeriön asetukset sekä alempien viranomaisten antamat oikeussäännöt. Jos kirjoitettua lakia ei ole, oikeuslähteenä on maan tapa. Oikeuslähteitä ovat myös lainvalmistelutyöt ja tuomioistuin-

ratkaisut. Kansallisiin oikeuslähteisiin luetaan myös oikeustiede, yleiset oikeusperiaatteet ja reaaliset argumentit. Suomessa velvoittavia oikeuslähteitä ovat myös kansainväliset sopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, joihin Suomi on sitoutunut. (Euroopan oikeudellinen verkosto 2013a.)

Laki ja maan tapa ovat ylimpänä normihierarkiassa ja ne luetaan vahvasti velvoittaviin oikeuslähteisiin, mikä tarkoittaa, että niiden sivuuttaminen katsotaan virkavirheeksi. Lainvalmistelutyöt ja tuomioistuinratkaisut ovat seuraavalla hierarkiatasolla ja ne ovat heikosti velvoittavia oikeuslähteitä, mikä tarkoittaa sitä, ettei niiden sivuuttamisesta seuraa virkavirhesanktiota lakia soveltavalle viranomaiselle. Oikeustiede, yleiset oikeusperiaatteet ja reaaliset argumentit kuuluvat sallittujen oikeuslähteiden ryhmään. Ne eivät ole velvoittavia. (Euroopan oikeudellinen verkosto 2013a.)

3.4.2 Yleiset tuomioistuimet

Suomen tuomioistuimet jaetaan riita- ja rikosasioita käsitteleviin yleisiin tuomioistuihin, hallintolainkäytöstä vastaaviin hallintotuomioistuihin, sekä erityistuomioistuihin. Yleiset tuomioistuimet käsittelevät riita-asioita, jotka eivät kuulu minkään muun tuomioistuimen toimivaltaan. Yleisiä tuomioistuihin ovat kärjäoikeudet, hovioikeudet ja korkein oikeus. Yleisiä hallintotuomioistuihin ovat hallinto-oikeudet, joista ylin on korkein hallinto-oikeus. (Euroopan oikeudellinen verkosto 2013b.)

Kärjäoikeudet toimivat alimman oikeusasteen yleisinä tuomioistuinina. Ne käsittelevät riita- ja rikosasioiden lisäksi muun muassa panttioikeuksiin ja kiinteistöjen omistukseen liittyviä asioita. Riita-asian käsittelyssä valmistelu toteutetaan suullisesti, ja pääkäsittelyssä, eli istunnossa on läsnä yksi tuomari. Rikosasioissa vähäisiä rikoksia käsittelee yksi tuomari ja vakavammat rikokset käsitellään yhden tuomarin ja kolmen lautamiehen kokoonpanolla. Rikosasian käsittelyssä noudatetaan samoja periaatteita kuin riita-asian käsittelyssä. Valitukset ja kantelut kärjäoikeuden ratkaisusta käsitellään ylioikeutena toimivissa *hovioikeuksissa*. Joissain tapauksissa hovioikeus toimii myös alimpana oikeusasteena. Hovioikeudessa asioiden käsittely suullisesti on lisääntynyt kirjallisten käsittelyjen kustannuksella hovioikeusmenettelyn uudistamisen myötä. Ylin muutoksenhakuaste on *korkein oikeus*, joka jakautuu jaostoihin, jotka ovat päätösvaltaisia

viiden jäsenen kokoonpanossa. asiat käsitellään korkeimmassa oikeudessa yleensä kirjallisesti. (Euroopan oikeudellinen verkosto 2013b.)

3.5 Suomessa tapahtuvaa oikeustulkausta koskeva lainsäädäntö

Monikielisyyttä ja viranomaisen kieltä osaamattoman oikeuksia suojellaan useilla laeilla. Suomen lainsäädännössä on useampia lakeja, jotka velvoittavat huolehtimaan tulkkauksen järjestämisestä viranomaisasioissa. Kansalliskielten ja saamen asemaa suojellaan laeilla.

Suomen perustuslaissa (11.6.1999/731, 17 §) turvataan jokaisen oikeus käyttää viranomaisasiassaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada asiakirjansa tällä kielellä. Myös viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkkaus- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan perustuslaissa. Kielilaissa (6.6.2003/423) on lisäksi tarkemmin säädetty kansalliskielten asemasta ja oikeudesta asioida niillä viranomaisessa. Lain tarkoituksena on turvata perustuslaissa säädetty jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa omaa kieltään. Kielilain mukaan viranomaisen on järjestettävä maksuton tulkkaus, ellei se itse huolehdi tulkkauksesta, jos jollakulla on lain mukaan oikeus käyttää omaa kieltään, mutta viranomaisen kieli tai asian käsittelykieli on toinen. Asianosaisen, joka haluaa tulkkausta riita- tai hakemusasiassa on huolehdittava tulkkauksesta omalla kustannuksellaan, jollei tuomioistuin asian laadun huomioon ottaen päätä toisin (Kielilaki 6.6.2003/423, 15 §, 16 §, 18 §). Saamen kielilaissa (1086/2003) on säädetty saamelaisten oikeudesta käyttää omaa kieltään tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa. Kun asian suullisessa käsittelyssä käytetään saamen kieltä, on asian käsitteleminen viranomaisessa pyrittävä antamaan saamen kielen taitoisen henkilön hoidettavaksi. Jos tämä ei ole mahdollista, on viranomaisen järjestettävä maksuton tulkkaus, jollei se itse huolehdi tulkkauksesta (Saamen kielilaki 1086/2003, 1 §, 19 §).

Salassapitovelvollisuuden ja hyväksikäyttökiellon vaatimuksia sovelletaan tulkkeihin. Viranomaisen toiminnan julkisuudesta säädetyn lain mukaan viranomaisen palveluksessa oleva ei saa paljastaa viranomaisessa toimiessaan tietoonsa saamaa seikkaa, senkään jälkeen, kun toiminta viranomaisessa on päätynyt. Salassa pidettäviä tietoja ei saa käyttää omaksi tai toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi. (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621, 23 §.)

Hallintolainkäyttölaissa (26.7.1996/586, 77 §) säädetään tulkkauksen tarpeellisuudesta ja tulkin ja kääntäjän esteellisyydestä. Lain mukaan viranomaisen on huolehdittava tulkitsemisesta ja kääntämisestä, jos henkilö ei osaa viranomaisessa käytettävää kieltä tai aisti- tai puhevian vuoksi ei voi tulla ymmärretyksi, kun asian aikaisemmassa käsittelyvaiheessa sitä käsitelleen viranomaisen on tullut huolehtia tulkitsemisesta tai kääntämisestä hallintolain tai muun säännöksen nojalla. Viranomaisen on myös huolehdittava tulkitsemisesta ja kääntämisestä, kun lainkäyttöasiaa käsittelevä viranomainen toimii ensi asteena asiassa, joka on tullut vireille viranomaisen aloitteesta tai kun henkilöä kuullaan suullisesti. Erityisestä syystä viranomainen voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä muissakin tapauksissa. Asiassa tulkkina tai kääntäjänä toimiva henkilö ei saa olla sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua. Hallintolainkäyttölaissa kuten hallintolaissakin säädetään myös, että ”viranomaisen on huolehdittava siitä, että muiden pohjoismaiden kansalaiset saavat sen käsiteltävissä asioissa tarvittavan tulkitsemis- ja käännösavun.” (Hallintolainkäyttölaki 26.7.1996/586, 77 §, Hallintolaki 434/2003, 26 §.)

Hallintolaissa (434/2003, 26 §) säädetään tulkitsemisen ja kääntämisen järjestämisestä asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, kun asianosainen ei osaa viranomaisessa käytettävää kieltä, tai kun asianosainen ei vammaisuuden tai sairauden perusteella voi tulla ymmärretyksi. Asia voidaan myös tulkata tai kääntää sellaiselle kielelle, jota asianosaisen voidaan todeta asian laatuun nähden riittävästi ymmärtävän. Asian selvittämiseksi tai asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi viranomainen voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä muussakin asiassa. (Hallintolaki 434/2003, 26 §.)

Ulkomaalaislaissa (30.4.2004/301) on säädetty viranomaisen velvollisuudesta huolehtia tulkitsemisesta ulkomaalaiselle turvapaikkamenettelyssä käsiteltävässä asiassa, käännättämistä tai maasta karkottamista koskevassa asiassa tai asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, jos ulkomaalainen ei osaa viranomaisessa käytettävää suomen tai ruotsin kieltä tai hän ei vammaisuutensa tai sairautensa vuoksi voi tulla ymmärretyksi. Tulkkina tai kääntäjänä ei saa käyttää henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa tai asianosaisen turvallisuus saattaa vaarantua. Velvollisuus huolehtia kääntämisestä tai tulkitsemisesta ei koske aineistoa, joka ei vaikuta asian käsittelyyn. Ulkomaalaislaissa säädetään

myös asianosaisen oikeudesta saada häntä koskevasta päätöksestä tieto äidinkielellään tai kielellä, jota hänen perustellusti voidaan olettaa ymmärtävän. (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301, 10 §, 203 §.)

Euroopan ihmisoikeussopimuksen (63/1999) 6 artiklassa määrätään niiden henkilöiden oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin, jotka eivät puhu tai ymmärrä oikeudenkäynnissä käytettävää kieltä. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (2010/64/EU) oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä (ks. 2.1) annettiin tämän oikeuden käytännön soveltamisen helpottamiseksi. Direktiivillä on tarkoitus varmistaa epäiltyjen tai syytettyjen henkilöiden oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Myös yhdenvertaisuusperiaate (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731, 6 §) velvoittaa huolehtimaan tulkkauksen järjestämisestä, sillä se sanelee, ettei ketään ilman hyväksyttävää perustetta saa asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Suomen laeissa ei kuitenkaan säädetä tulkin tehtävästä, asemasta tai siitä, millä tavoin on tulkattava (Isolahti 2011).

4 OIKEUSTULKKAUS SAKSASSA

Saksan liittotasavalta koostuu 16 osavaltiosta, jotka ovat Ala-Saksi, Baden-Württemberg, Baijeri, Berliini, Brandenburg, Bremen, Hampuri, Hessen, Mecklenburg-Etu-Pommeri, Nordrhein-Westfalen, Rheinland-Pfalz, Saarland, Saksi, Saksi-Anhalt, Schleswig-Holstein ja Thüringen. Osavaltioilla on Bremeniä¹ lukuun ottamatta omat tulkkien ja kääntäjien auktorisoimista koskevat lainsäädäntönsä (4.4). Lait ovat monilta osin samankaltaisia, mutta esimerkiksi auktorisointitapahtumaa kuvaavan termistön osalta osavaltioiden välillä on eroja. Kappaleen (4) pääpaino on osavaltioiden auktorisointia koskevassa lainsäädännössä, mutta ensin taustoitan aihetta oikeustulkin näkökulmasta sekä esittelen lyhyesti Saksan oikeusjärjestystä ja Saksan liittotasavallan oikeustulkkausta koskevaa lainsäädäntöä.

4.1 Oikeustulkkinä Saksassa

Suurin tulkkien ja kääntäjien ammattijärjestö Saksassa on *Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer e.V.*, lyhyesti BDÜ, jonka jäsenistöön kuuluu myös oikeustulkkeja ja -kääntäjiä. BDÜ edellyttää jäseniksi pyrkiviltä näyttöä ammattipätevyydestä. Se edustaa tulkkeja ja kääntäjiä poliitikassa ja julkisuudessa niin Saksassa kuin kansainvälisestikin. Järjestön päämaja on Berliinissä ja sillä on yli 7000 jäsentä, yli 75 % järjestäytyneistä kääntäjistä ja tulkeista. BDÜ:n tavoitteita ovat muun muassa kääntäjien ja tulkkien koulutuksen parantaminen ja yhdenmukaistaminen, tulkkien ja kääntäjien työnkuvan tunnetuksi tekeminen ja valistaminen ammatin tärkeydestä valtiolle ja yhteiskunnalle. BDÜ tekee työtä parempien työolosuhteiden ja palkkioiden nostamiseksi ja tarjoaa jäsenilleen jatkokoulutusta, kuten kurseja saksan oikeuskielestä. BDÜ pyrkii myös vaikuttamaan tulkkeja ja kääntäjiä koskevaan lainsäädäntöön, kuten oikeuspalkkiolakiin (Justizvergütungs- und -entschädigungsgesetz). (Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer e.V. 2012.)

Saksassa on osavaltioiden yhteisen tulkki- ja kääntäjälistan perusteella n. 22000 oikeustulkkiä ja -kääntäjiä (Dolmetscher- und Übersetzerdatenbank 2013). BDÜ Saarlandin mukaan kattojärjestö

¹ Bremenissä ei tällä hetkellä auktorisoida kääntäjiä ja tulkkeja, koska auktorisoinnista ei ole säädetty lakia, jota Saksan korkeimman hallinto-oikeuden (Bundesverwaltungsgericht) 16. tammikuuta 2007 antama päätös edellyttää (BDÜ Landesverband Bremen und Niedersachsen e.V. 2013).

BDÜ arvioi joka viidennessä oikeudenkäynnissä tarvittavan tulkkausta. Suurin osa oikeustulkeista työskentelee freelancerina, sillä vakituisia työpaikkoja on vähän. Oikeuden palveluksessa myös tarvittavat oikeuskääntäjät kääntävät muun muassa haastehakemuksia. (Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer Saar e.V. 2011.) Tiettyihin tulkkaus- ja käännöstehtäviin käytetään Saksassa enää auktorisoituja tulkkeja ja kääntäjiä, koska ymmärretään, että oikeustulkkaus ja -kääntäminen ovat vastuullisia tehtäviä, joissa on kyse niin oikeusturvan kuin ihmisoikeuksien toteutumisesta. Tällaisia tulkkaustehtäviä ovat mm. poliisien, tuomioistuimien, notaarien, syyttäjävirstojen, juristien, työvoimatoimistojen, sosiaaliviranomaisten, ulkomaalaisvirstojen ja suurien yritysten oikeudellisten osastojen toimeksiannot. (Driesen & Petersen 2011, 3–4.)

Saksan osavaltioissa tulkeilla ja kääntäjillä on mahdollisuus osallistua valtiolliseen kokeeseen (*Staatliche Prüfung*), jonka läpäiseminen on tietyin poikkeuksin yksi tulkin ja kääntäjän auktorisoinnin edellytyksistä osassa osavaltioista auktorisointia koskevien lakien mukaisesti. Muuten kääntäjän ja tulkin ammattia koskee yrittäjänvapaus (*Gewerbefreiheit*), ja sitä voi harjoittaa ilman erityisiä kokeita tai lupia. Esimerkiksi Baijerissa järjestetään valtiollinen koe englannin, ranskan, italian, venäjän ja espanjan kielissä joka vuosi, ja jos tarvetta on, harvinaisemmissa kielissä arabia, kiina, tanska, suomi, kroatia, hollanti, persia ja turkki kolmen vuoden välein. Elo-syyskuussa julkaistaan tulevan vuoden kokeen järjestämistä koskevat yksityiskohdat, kuten ilmoittautumispäivämäärä, kokeen järjestämispaikka, kirjallisen ja suullisen kokeen ajankohdat ja kielet, joissa koe järjestetään. (Bayerisches Staatsministerium für Unterricht und Kultus 2013.)

Kansainvälisissä oikeudenkäynneissä oikeustulkkiensa työtä ohjaavat AIIC:n *Code of professional ethics* (International Association of Conference Interpreters 1999) ja kulloisetkin oikeudenkäyntien sisäiset ohjesäännöt. Saksan sisäisissä oikeudenkäynneissä työskentelevillä oikeustulkeilla ei kuitenkaan ole yhtenäisiä ammattieettisiä ohjeita. Samanaikaisesti on olemassa päällekkäisiä, hyvin samankaltaisia ammattisäännöstöjä. Ne sisältävät periaatteita, jotka ovat osittain peräisin AIIC:n ohjesäännöstöstä tai FIT:n *Charte du Traducteur* -ohjesäännöstöstä (Fédération internationale des traducteurs 1994). Ammattisäännöstoissa toistuvat velvoitteet kollegoita ja työnantajia kohtaan. Tämän lisäksi Saksan liittotasavallan perustuslaista (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, Art. 1–19) ja tuomioistuimista annetusta laista (Grundverfassungsgesetz) käyvät esiin ehdottomat säännöt, jotta ihmisarvo ja ihmisten tasa-arvo oikeuden edessä toteutui-

sivat. Näitä sääntöjä ovat tulkkeen kokonaisuus (*Vollständigkeit*) ja uskollisuus (*Treue*) sekä tulkin puolueettomuus ja vaitiolovelvollisuus. Tulkin tulee siis välittää asiasisällöt kokonaisuudessaan ja merkitykselle uskollisesti. Puolueettomuuteen kuuluu myös, ettei tulkki käytä saamiensa tietoja omaksi hyödykseen. (Driesen & Petersen 2011, 5–6.)

4.2 Saksan oikeusjärjestys

4.2.1 Kirjalliset oikeuslähteet

Saksan kansallisen lainsäädännön keskeiset kirjalliset oikeuslähteet ovat valtiosääntö (*Verfassung*), eli perustuslaki, lait (*Gesetz*), asetukset (*Rechtsverordnung*) ja määräykset (*Satzung*). Tämän lisäksi on kirjoittamattomia oikeuslähteitä, kuten kansainvälisen oikeuden yleiset säännöt, tapaoikeus ja tuomioistuimen oikeuskäytäntö. (Euroopan oikeudellinen verkosto 2006.)

Liittovaltiorakenteen vuoksi oikeuslähteet kertaantuvat jossain määrin liittovaltion ja osavaltioiden tasolla, ja liittovaltion ja osavaltion lainsäädäntöjen ollessa keskenään ristiriidassa, liittovaltion lainsäädäntö saa etusijan. Saksan kansallisen normihierarkian huipulla on perustuslaki (*Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*), joka muodostaa Saksan valtiosääntönä koko valtio- ja oikeusjärjestelmän perustan. Valtiosäännön jälkeen seuraavana hierarkiassa ovat kansainvälisen oikeuden yleiset säännöt. Perustuslaissa säädetään nimenomaisesti, että ne muodostavat oleellisen osan liittovaltion lainsäädäntöä, ovat lakien yläpuolelle ja luovat välittömästi oikeuksia ja velvollisuuksia liittovaltion alueella asuville henkilöille. Perustuslain ja kansainvälisen oikeuden yleisten sääntöjen alapuolelle sijoittuvat lait. Liittovaltion lainsäädäntövalta suhteessa osavaltioihin on säännelty yksityiskohtaisesti perustuslaissa. Liittopäivät hyväksyy lait yhdessä liittoneuvoston kanssa. (Euroopan oikeudellinen verkosto 2006; Euroopan oikeudellinen verkosto 2012a.)

Hierarkiassa lakien alapuolelle ovat asetukset, joita antavat laissa vahvistetulla valtuutuksella toimeenpanoelimet, eli liittohallitus, liittovaltion ministeri, osavaltion hallitus ja mahdollisesti myös muut hallintoviranomaiset. Asetukset eivät saa olla lakien kanssa ristiriidassa, koska lait ovat oikeusjärjestyksen rakenteessa etusijalla. Määräykset (*Satzung* tai myös *Ordnung*) ovat oikeussäännöksiä, joita sovelletaan pääsääntöisesti kunnallisessa, akateemisessa, ammatillisessa ja sosiaalivakuutus oikeudellisessa itsehallinnossa. Niitä antavat valtion organisoimat julkisoikeu-

delliset oikeushenkilöt, joita ovat julkinen oikeuskelpoinen yhteisö, laitos tai säätiö. (Euroopan oikeudellinen verkosto 2006; Euroopan oikeudellinen verkosto 2012a.)

4.2.2 Yleiset tuomioistuimet

Amtsgericht eli kärjäoikeus on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin, jolla on toimivalta käsitellä sellaisia riita-asioita, joiden arvo on pääasiassa korkeintaan 5 000 euroa. Lisäksi kärjäoikeudella on riita-asian arvosta riippumatta toimivalta käsitellä esimerkiksi vuokrariitoja ja perhe- ja elatusasioita. Kärjäoikeuden asiat on mahdollista käsitellä yhden tuomarin kokoonpanolla. *Landgericht* eli osavaltion alioikeus on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin, jolla on toimivalta sellaisissa riita-asioissa, joiden käsittelyyn kärjäoikeudella ei ole toimivaltaa. Nämä ovat tavallisesti riita-asioita, joiden arvo on yli 5 000 euroa. Osavaltion alioikeuden asiat käsitellään yhden tuomarin kokoonpanossa, ellei ole kyse hankalista tai perustavanlaatuisen tärkeistä asioista, jotka ratkaistaan kolmen ammattituomarin kokoonpanolla. (Euroopan oikeudellinen verkosto 2012b.)

Oberlandesgericht eli osavaltion ylioikeus on tavallisesti toisen oikeusasteen tuomioistuin. Riita-asioissa se käsittelee valituksia, jotka koskevat osavaltioiden alioikeuksien antamia tuomioita sekä kärjäoikeuksien antamia perheoikeudellisten asioiden tuomioita. Osavaltion ylioikeuksissa asiat käsitellään periaatteessa kolmen ammattituomarin kokoonpanossa, tai mahdollisesti yhden tuomarin kokoonpanossa, jos on kyse riita-asiasta, joka ei ole erityisen hankala eikä perustavanlaatuisen tärkeä. *Bundesgerichtshof*, liittovaltion korkein oikeus, on yleisiä asioita käsittelevä korkein oikeusaste, ja ylin muutoksenhakuaste, joka käsittelee vain oikeuskysymyksiin rajoittuvat valitukset. Asiat käsitellään liittovaltion korkeimmassa oikeudessa viiden ammattituomarin kokoonpanossa. (Euroopan oikeudellinen verkosto 2012b.)

Käytän *Landgerichtistä* ja *Oberlandesgerichtistä* työssäni käännöksiä osavaltion ali- ja ylioikeus.

4.3 Saksan liittotasavallan oikeustulkausta koskeva lainsäädäntö

Saksan liittotasavallassa oikeustulkin roolia säätelee tuomioistuimista annetun lain 185 pykälä (Gerichtsverfassungsgesetz). Laissa määrätään, että jos oikeudenkäynnissä on mukana saksaa taitamattomia henkilöitä, heille on järjestettävä tulkkaus. Lisäpöytäkirjaa vieraalla kielellä ei

pidetä; kuitenkin vieraskieliset lausunnot ja selitykset kirjataan pöytäkirjaan myös vieraalla kielellä niiltä osin kun tuomari pitää sitä tarpeellisena. Näissä tapauksissa pöytäkirjaan lisätään tulkin auktorisoima käännös. Tulkkauksen järjestämisestä voidaan luopua, jos kaikki oikeudenkäynnissä osalliset henkilöt taitavat kyseisen vieraan kielen.

Oikeustulkin kannalta oleellista on erityisesti, ettei ole tuomioistuimen harkinnan alaista, järjestetäänkö tulkkaus vai ei. Jos yksikin henkilö ei taida saksan kieltä ollenkaan tai riittävästi, on tulkkaus järjestettävä. Ainoa poikkeus on, jos kaikki osalliset henkilöt, eli tuomioistuin, asianajat, todistajat ja asianomaiset, puhuvat tätä vierasta kieltä. Toisekseen oikeustulkin kannalta oleellista on, että pöytäkirjaa pidetään saksaksi siinäkin tapauksessa, että mukana olisi saksaa taitamaton henkilö. Käytännössä tämä merkitsee tulkille sitä, että pöytäkirja on aina tulkattava. Tulkin on tulkattava saksaa taitamattomalle osapuolelle kaikki mitä sanotaan, sekä se, minkä tuomari sanelee pöytäkirjaan ja hänen on varmistettava, että osapuoli on ymmärtänyt sen, sillä osapuolen on pystyttävä vahvistamaan oikeaksi pöytäkirjaan kirjattavat kohdat. Jos tuomari unohtaa kehottaa tulkkiä tulkkaamaan pöytäkirjan, on tulkin suositeltavaa muistuttaa tästä. (Daubach 2010, 35–36.)

Tuomioistuimista annetun lain 189 pykälä (Gerichtsverfassungsgesetz) määrää, että oikeustulkin on vannottava vala, ellei hän ole auktorisoitu tulkki, jolloin vedotaan jo tehtyyn valaan. Valassa tulkki suullisesti lupaa välittää kielten välillä luotettavasti ja tunnollisesti. Tämä, kuten todistanvalakin, voi sisältää uskonnollisen tai vaihtoehtoisesti vastaavankaltaisen vakuutuksen. (Daubach 2010, 35–36.)

Tuomioistuimista annetun lain 191 pykälässä (Gerichtsverfassungsgesetz) määritellään tulkin pois sulkeminen ja jääväminen. Laki kohtelee oikeustulkkiä samoin kuin asiantuntijaa, eli oikeustulkin pois sulkemista ja jääväämistä koskevat samat säännökset kuin asiantuntijaakin. Oikeustulkin pois sulkeminen noudattaa samoja sääntöjä, kuin on kirjattu siviiliprosessilain 406 pykälään (Zivilprozessordnung) asiantuntijan pois sulkemisesta. Asiantuntija (tulkki) voidaan sulkea pois samoista syistä, jotka oikeuttavat tuomarin pois sulkemiseenkin. Tulkille asetetaan siis samat korkeat vaatimukset kuin tuomarille asianmukaisesta käyttäytymisestä ja esiintymisestä. Jos tulkki oikeudenpääöksellä hylätään, ei hänellä ole mitään oikeuskeinoja, joilla yrittää muuttaa

tehtyä päätöstä. Tulkki on suljettava pois/jäävättävä, jos laajasti ymmärrettynä on olemassa eturistiriita. Yleisin poissulkemissyy on oletettavasti epäily tulkin jääviydestä. Näin on esimerkiksi jos tulkki on itse oikeudenkäynnin osapuoli: jos tulkin (entinen) aviopuoliso on osallisena; jos tulkin (entinen) elämänkumppani on osallisena (vain jos parisuhde oli/on rekisteröity) tai jos tulkin sukulainen on osallisena. On perusteltua epäillä tulkin olevan jäävi, jos vilpittömällä ja järkevällä oikeudenkäynnin osapuolella on aihetta tulkita tulkin lausuntoja tai suoritusta niin, että sen epäluulo on oikeutettua. (Daubach 2010, 37–38.) Oikeustulkin on siis pidettävä huolta siitä, ettei anna pienintäkään syytä epäillä puolueettomuuttaan. Tulkin tehtävä ei ole lausua mielipiteitä oikeudellisista asioista, esittää arvioita oikeudenkäynnin kulusta tai arvioida todistajan lausunnon uskottavuutta, sillä tällainen käyttäytyminen olisi omiaan herättämään epäilystä tulkin puolueettomuudesta. (Daubach 2010, 39.)

Saksassa oikeustulkin palkan säätelee Justizvergütungs- und -entschädigungsgesetz. Tämän oikeuspalkkiolain mukaan määräytyy niiden asiantuntijoiden, tulkkien ja kääntäjien palkkiot, jotka syyttäjäviranomainen, veroviranomaiset, hallintoviranomainen tai haastemies palkkaa työtehtävään. Oikeutus palkkioon on olemassa vain palkkiolain mukaisesti, eikä mihinkään muuhun perustuvia palkkiovaatimuksia voi esittää. Tulkin on esitettävä palkkiovaatimuksensa kolmen kuukauden kuluessa tulkkaustapahtumasta, sillä sen jälkeen oikeutus palkkioon lakkaa. Tulkkauspalkkion lisäksi on mahdollista saada matkakorvauksia, kulukorvauksia ja korvauksia lisäkustannuksista. Tulkin tuntipalkkio on 55 euroa. Jos tulkki työskentelee pelkästään tulkkina, on hänen mahdollista saada korvaus, jos sovittu tulkkaustoimeksianto perutaan. Tämän korvauksen arvo on korkeintaan 55 euroa, ja se on mahdollista saada, jos peruutuksesta ei ilmoiteta aikaisemmin kuin kaksi päivää ennen. Tulkin tuntipalkkiolla korvataan kaikki kulut, joita tulkilla ammatistaan on, kuten toimistokulut, jatkokoulutukset ja sanakirjat. Vain jos haastavaa käännettä varten on palkattava apuvoimia, voidaan tähän sääntöön tehdä poikkeus. (Daubach 2010, 58–60.)

Oikeustulkkausta koskevan lainsäädännön taustalla vaikuttaa Saksan perustuslaissa (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, Art. 3, Abs. 1&3) säädetty yhdenvertaisuusperiaate, jonka mukaan kaikki ovat oikeuden edessä samanarvoisia. Ketään ei saa asettaa vähempiarvoiseen asemaan tai suosia sukupuolen, alkuperän, rodun, kotimaan, uskonnon tai uskonnollisten tai po-

liittisten näkemysten perusteella. Ketään ei saa asettaa vähempiarvoiseen asemaan vammaisuuden perusteella.

4.4 Saksan osavaltioiden oikeustulkkauslainsäädäntö

Osavaltioiden uudet tulkki- ja kääntäjien auktorisoimista koskevat lait ohjaavat menettelyä jo auktorisoitujen ja uusien auktorisoitavien tulkki- ja kääntäjien osalta. Käytännöt ovat yhä suurilta osin vaihtelevia, mutta positiivista kehitystä on jo havaittavissa. Korkein hallinto-oikeus antoi tammikuussa 2007 päätöksen, jonka mukaan tulkki- ja kääntäjien auktorisointimenettely edellyttää perustakseen lakia, sillä osassa osavaltioita oli voimassa vain vastaava hallintomääräys. Hallinto-oikeuden päätöksen myötä oli välttämätöntä muokata tai uudistaa kokonaan osavaltioiden auktorisointilainsäädäntö. (Rüger 2010.) Hallinto-oikeuden päätöstä perusteltiin sillä, että perustuslakioikeuden oleellisuusperiaatteen mukaan perusoikeuksiin liittyvät määräykset vaativat lain muotoa, eivätkä vanhat hallintomääräykset siksi enää päde. Korkein hallinto-oikeus antoi liittovaltioiden lainsäätäjille aikaa 31.12.2009 asti hyväksyttäväksi uusi laki. (Pape 2011.) Osalla osavaltioista oli jo korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen aikaan omia tulkki- ja kääntäjien auktorisointilakeja ja kuluneiden vuosien aikana kaikki osavaltiot, Bremaniä lukuun ottamatta, ovat säätäneet uusia lakeja. Ala-Saksi on viimeisin liittovaltio, joka hyväksyi tämän kaltaisen tulkki- ja kääntäjien auktorisointilain 1.1.2011.

Uusien auktorisointilakien myötä Saksan osavaltioiden oikeushallinnot ovat luoneet tulkki- ja kääntäjätietokannan (Dolmetscher- und Übersetzerdatenbank) eri osavaltioiden auktorisoiduista tulkeista ja kääntäjistä. Sivustolla on mahdollista hakea tietoa yksittäisistä tulkeista ja kääntäjistä joko nimen, paikkakunnan tai kielen perusteella. Hakutuloksista valitaan kääntäjä tai tulkki, ja näkyviin tulevat henkilön yhteystiedot ja työkielet. Melkein kaikki osavaltiot ovat mukana tietokannassa, mutta tietosuojakäytännöt vaihtelevat. Ihanteellisin käytäntö on Brandenburgissa ja Berliinissä, missä edellytetään auktorisoitujen tulkki- ja kääntäjien suostumus heidän tietojensa julkaisemista varten, sekä kielletään tietojen käyttäminen markkinatutkimukseen tai mainontaan (ks. 4.4.7). Vastaava olisi toivottavaa myös muiden osavaltioiden lainsäädännössä. (Rüger 2010.)

Osavaltioiden auktorisointilait ovat monilta osin yhteneväiset, ja jopa samat sanamuodot toistuvat useissa laeissa. Esimerkiksi tulkki- ja kääntäjäluelestusta on säädetty kaikkien osavaltioiden

laeissa. Suurimmassa osassa laeista toistuu kappaleiden otsikkoina muun muassa tulkin ja kääntäjän velvoitteet ja oikeudet sekä auktorisoinnin edellytykset ja auktorisoinnin päätyminen. Laki- en osa-alueiden kautta voi hahmottaa, minkälaisia odotuksia auktorisoitavalle tulkille ja kääntäjälle asetetaan, minkälainen henkilö koetaan sopivaksi tehtävään, ja mitä auktorisoidun tulkin ja kääntäjän toimenkuvaan kuuluu.

Auktorisoimistapahtuman nimitykset eivät ole Saksan osavaltioissa yhdenmukaisia, vaan auktorisoinnista käytetään seuraavia nimityksiä:

	Ala-Saksi	Baden-Württemberg	Bajeri	Berlini	Brandenburg	Bremen	Hampur	Hessen	Mecklenburg-Etu-Pommeri	Nordrhein-Westfalen	Rheinland-Pfalz	Saarland	Saksi	Saksi-Anhalt	Schleswig-Holstein	Thüringen
Allgemeine Beeidigung der Dolmetscher / Ermächtigung der Übersetzer	x			x	x			x		x	x				x	x
Öffentliche Bestellung und allgemeine Vereidigung der Dolmetscher / Übersetzer							x									
Öffentliche Bestellung und allgemeine Beeidigung der Dolmetscher / Übersetzer			x						x				x			
Allgemeine Beeidigung der Dolmetscher / öffentliche Bestellung und Beeidigung der Übersetzer		x														
Allgemeine Beeidigung und öffentliche Bestellung der Dolmetscher / Übersetzer														x		
Allgemeine Vereidigung der Dolmetscher / Übersetzer												x				

Taulukko 1. Auktorisoinnista käytettävät nimitykset

Kuten taulukosta 1 ilmenee, on yleisin nimitys tulkien ja kääntäjien auktorisointitapahtumalle *Allgemeine Beeidigung der Dolmetscher ja Ermächtigung der Übersetzer*, ja toiseksi yleisin *Öffentliche Bestellung und allgemeine Beeidigung der Dolmetscher/Übersetzer*. Sanastoon (Liite 1) kokoon käytössä olevia nimityksiä ja niiden suomenkielisiä vastineita lain alan sanakirjojen avulla.

4.4.1 Auktorisointi

Osavaltioiden auktorisointilaeissa määritellään, minkä tahojen oikeustulkkaustoimeksiantoja varten tulkkeja ja kääntäjiä auktorisoidaan ja mitä auktorisoitujen tulkkien ja kääntäjien toimenkuvaan kuuluu.

	Ala-Saksi	Baden-Württemberg	Baijeri	Berliini	Brandenburg	Bremen	Hampuri	Hessen	Mecklenburg-Etu-Pommeri	Nordrhein-Westfalen	Rheinland-Pfalz	Saarland	Saksi	Saksi-Anhalt	Schleswig-Holstein	Thüringen
Henkilöitä auktorisoidaan oikeuden ja viranomaisten tarpeisiin.		x ²	x		x ³		x						x			
Henkilöitä auktorisoidaan oikeuden, viranomaisten ja notaarien tarpeisiin.	x								x					x		
Henkilöitä auktorisoidaan oikeuden ja syyttäjänviraston tarpeisiin.										x					x	x ⁴
Henkilöitä auktorisoidaan oikeuden ja notaarien tarpeisiin				x								x				
Tulkkeja auktorisoidaan oikeuden ja notaarien tarpeisiin, kääntäjiä vain oikeuden.								x			x					
Tulkkien toimeen kuuluu kielen suullinen ja kirjallinen välitys, kääntäjien vain kirjallinen välitys	x		x	x	x				x							
Tulkkien toimeen kuuluu suullinen ja kääntäjien kirjallinen kielen välitys.								x		x	x		x	x	x	x
Viittomakielen tulkiksi voidaan myös auktorisoida.	x			x			x	x	x	x	x		x	x	x	x

Taulukko 2. Auktorisoinnin tarkoitus

Kaikkien osavaltioiden laeissa todetaan, minkä tahon tarpeisiin tulkkeja ja kääntäjiä auktorisoidaan, kuten oikeuden, viranomaisten, syyttäjänviraston ja/tai notaarien tarpeisiin. Tulkkien toimenkuva rajataan joko siten, että tulkkien toimeen kuuluu kielen suullinen ja kirjallinen välitys, kääntäjien vain kirjallinen välitys tai siten, että tulkkien toimeen kuuluu suullinen ja kääntäjien kirjallinen kielen välitys. Suurimmassa osassa auktorisointilaeista on tässä pykälässä maininta, että viittomakieli lasketaan myös kieleksi. Useassa laissa todetaan lisäksi, mitkä tuomioistuimista

² Neuvottelutulkkeja auktorisoidaan oikeuden tarpeisiin, asiakirjakääntäjiä oikeuden ja viranomaisten tarpeisiin (AGGVG – Baden-Württemberg).

³ Henkilöitä auktorisoidaan vain oikeuden tarpeisiin (BbgDolmG).

⁴ Henkilöitä auktorisoidaan oikeuden, syyttäjänviraston ja notaarien tarpeisiin (ThürAGGVG).

annetun lain ja siviiliprosessilain pykälät koskevat auktorisoitua tulkkia ja kääntäjää. Lisäksi yksittäisissä laeissa on muista poiketen seuraavia kohtia:

Baden-Württembergin auktorisointilaissa (AGGVG – Baden-Württemberg) tulkista käytetään nimitystä Verhandlungsdolmetscher ja kääntäjästä Urkundenübersetzer. Niin kutsutulla neuvottelutulkilla tarkoitetaan tuomioistuimista annetun lain (Gerichtsverfassungsgesetz) 185 ja 186 pykälien mukaista tulkkia. Tulkin toimenkuvaa ei valoteta tarkemmin. Asiakirjakääntäjiä auktorisoidaan asiakirjojen kääntämistä varten oikeuden ja viranomaisten tarpeisiin vieraasta kielestä saksaan ja saksasta vieraaseen kieleen, sekä olemassa olevien käännösten oikeaksi todistamista varten.

Brandenburgin auktorisointilaissa (BbgDolmG) todetaan, että tulkkien auktorisointi sisältää myös oikeutuksen saksantaa vieraskielisiä asiakirjoja ja todeta muiden tekemien saksannosten oikeellisuus. Kieleksi luetaan myös viittomakieli ja tunnustetut kommunikointitekniikat.

Hampurin auktorisointilain (HmbDolmG) mukaan henkilö voidaan auktorisoida sekä kirjalliseen että suulliseen kielenvälitykseen tai vain jompaankumpaan.

Nordrhein-Westfalenin auktorisointilaissa (JustG NRW) kieleksi luetaan myös muut tunnustetut kommunikointitekniikat, erityisesti viittomakieli, sokeainkirjoitus, taktiilit sormiaakkoset⁵ ja sormiaakkoset.

Saksin (SächsDolmG) auktorisointilaissa määritellään tarkemmin myös viittomakielen tulkkien tehtävä. Heidän toimeensa kuuluu saksalaisen viittomakielen ja tukiviittomien välitys saksan suulliseen ja kirjalliseen kieleen ja toisin päin.

Thüringenin auktorisointilaissa (ThürAGGVG) mainitaan, että auktorisointi on voimassa kaikissa osavaltion tuomioistuimissa.

4.4.2 Auktorisoinnin edellytykset

Auktorisointilaeissa määritellään auktorisoinnille edellytykset, kuten täysi-ikäisyys, ammatillinen soveltuvuus ja henkilökohtainen luotettavuus.

⁵ Sanat aakkostetaan kirjain kirjaimelta kuulonäkövammaisen tai kuurosokean henkilön kämmeneen (Suomen Kuurosokeat ry 2012).

	Ala-Saksi	Baden-Württemberg	Bajjeri	Berliini	Brandenburg	Bremen	Hampur	Hessen	Mecklenburg-Etu-Pommeri	Nordrhein-Westfalen	Rheinland-Pfalz	Saarland	Saksi	Saksi-Anhalt	Schleswig-Holstein	Thüringen
Täysi-ikäisyys		x	x					x	x			x	x	x		
Ammatillinen soveltuvuus	x			x			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Henkilön luotettavuus	x	x		x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
EU:n / Euroopan talusalueen kansalaisuus / Saksalainen oleskelulupa / asuinpaikka tai yritys		x			x ⁶			x	x ⁷			x	x ⁸	x ⁹		
Ei rikostuomioita (viim. 5 vuoden ajalta)	x	x	x					x		x		x		x	x	x
Todistus tulkin ammatin harjoittamisesta				x	x											
Vaaditaan todistus tulkkaus/kääntäjä - koulutuksesta/ Staatliche Prüfung -kokeen suorittamisesta	x	x	x	x	x		x	x	x ¹⁰			x		x	x ¹¹	x
Vakaat taloudelliset olot	x		x				x	x		x	x	x ¹²	x		x	x
Erinomaisen kielitaidon vaatimus	x						x			x	x				x	
Saksan oikeuskielen tuntemus	x						x			x	x				x	

Taulukko 3. Auktorisoinnin edellytykset

Kaikissa auktorisointilaeissa auktorisoinnin edellytykseksi esitetään tarkka vaatimus alan koulutuksen tai kokeen suorittamisesta, tai ainakin mainitaan yleisesti ammatillisen soveltuvuuden edellytys (Fachliche Eignung). Lisäksi yleisesti vaaditaan luotettavuutta (persönliche Zuverlässigkeit). Luotettavuus ja ammatillinen soveltuvuus on suurimmassa osassa osavaltioista osoitettava asiakirjoin, joista tulkkaus- ja kääntämistaidotkin käyvät ilmi. Yleistä on vaatia ansioluetteloa, poliisilta haettua moitteettomuustodistusta (Führungszeugnis), todistusta suoritettusta tulkitai kääntäjäkoulutuksesta tai valtiollisesta *Staatliche Prüfung* -kokeesta (ks. 4.1) tai valtiollisesti hyväksytystä tulkkaus- tai käännöskokeesta. Useassa laissa mainitaan, että koulutusvaatimukselta voidaan joustaa, jos kyseiselle kielelle ei ole tarjolla tulkkaus- tai käännöskoulutusta, eikä mahdollisuutta

⁶ EU:n kansalaisuus / Saksan oleskelulupa (BbgDolmG)

⁷ EU:n kansalaisuus / asuinpaikka tai yritys Mecklenburg-Etu-Pommerissa (DolmG M-V)

⁸ EU:n kansalaisuus / asuinpaikka tai yritys Saksissa (SächsDolmG)

⁹ EU:n kansalaisuus / Saksan oleskelulupa

¹⁰ Ammatillinen soveltuvuus voidaan osoittaa vaihtoehtoisesti myös muilla tavoin (DolmG M-V).

¹¹ Ammatillinen soveltuvuus voidaan osoittaa vaihtoehtoisesti myös muilla tavoin (JustizDolmG Schleswig-Holstein).

¹² Henkilön käyttöoikeus omaisuuteensa ei saa olla rajoitettu.

valtiolliseen tulkkauskokeeseen tai jos ammattitaito voidaan osoittaa muilla keinoin, esimerkiksi viiden vuoden työkokemuksella. Yleinen vaatimus on myös Euroopan unionin jäsenvaltion tai Euroopan talousalueen kansalaisuus. Osa osavaltioista mainitsee laissa Sveitsin erikseen. Myöskin virallinen asuinpaikka tai henkilön yrityksen virallinen toimipaikka kyseisessä osavaltiossa saattaa mahdollistaa auktorisoinnin, kuten myös jatkuva oleskelulupa. Useassa laissa mainitaan myös, että kansalaisuusrajoituksesta voidaan joustaa, jos auktorisoinnille on erityinen tarve.

Useimpien osavaltioiden laeissa vaaditaan, että auktorisoitava henkilö elää vakaissa taloudellisissa oloissa. Yleistä on, että auktorisointihakemusta edeltävän viiden vuoden aikana saatu rikostuomio, josta käy ilmi sopimattomuus auktorisoiduksi kääntäjäksi tai tulkiksi, estää auktorisoinnin. Auktorisoinnin edellytyksenä on usein, että henkilö on halukas ja että hänellä on mahdollisuus vastaanottaa tuomioistuinten ja syyttäjänviraston toimeksiantoja lyhyelläkin varoitusajalla. Kielitaidon vaatimus on mainittu viidessä laissa. Vaadittua kielitaitoa on laeissa kuvailtu siten, että henkilöllä on oltava taito ymmärtää käytännössä kaikki kuultu ja luettu niin saksaksi kuin vieraalla kielelläkin ja kyky ilmaista itseään molemmilla kielillä sujuvasti, spontaanisti ja tarkasti ja siten, että monimutkaisissakin aiheissa pienetkin merkityserot tulevat selväksi. Lisäksi samojen viiden osavaltion auktorisointilakiin on kirjattu vaatimus oikeuskielen varmasta osaamisesta. Hampurin ja Saksi-Anhaltin laeissa (HmbDolmG, DolmG LSA) auktorisoinnin edellytyksenä on, ettei henkilö ole jo auktorisoitu jossakin toisessa osavaltiossa. Yksittäisissä osavaltioissa on lisäksi seuraavanlaisia edellytyksiä auktorisoinnille:

Ala-Saksissa henkilön, joka on jo auktorisoitu toisessa osavaltiossa, on vain toimitettava todistus auktorisoinnista todistukseksi ammatillisesta soveltuvuudestaan. Epäluotettavaksi katsotaan muun muassa, jos on menettänyt jonkin perusoikeuden perustuslakioikeuden päätöksellä. (AGGVG – Niedersachsen.)

Baden-Württembergissä ei voida auktorisoida henkilöä, jolle on määrätty huoltaja tai jonka oikeutta hallita omaisuuttaan on jostain muusta syystä rajoitettu (AGGVG – Baden-Württemberg).

Hampurin auktorisointilaki (HmbDolmG) edellyttää, että auktorisoitava henkilö soveltuu tehtävään terveytensä puolesta. Kielivaatimuksena on, että henkilön on hallittava saksan ja työkielen ääntämys, kielioppi, oikeinkirjoitus, tyyli ja lain ammattisanasto sekä pystyttävä välittämään

suullisia ja kirjallisia lausuntoja näillä kielillä asiasisällöltään oikein ja yksiselitteisen selkeästi viranomaisessa ja tuomioistuimissa. Soveltuvuus voidaan osoittaa osallistumalla soveltuvuuden toteamismenettelyyn (Eignungsfeststellungsverfahren). Myöskin muissa osavaltioissa tai muissa EU:n valtioissa suoritettu koe voidaan hyväksyä samanarvoisena.

Hessenissä voidaan auktorisoida henkilö, joka ei ole EU:n tai Euroopan talousalueen kansalainen, jos hän asuu virallisesti Hessenissä tai hänen yrityksensä sijaitsee siellä, ja jos hän täyttää kaikki muut kuin kansalaisuusvaatimuksen. Tällöin henkilökohtainen luotettavuus on todistettava asianomaiselta ulkomaalaisvirastolta pyydetyllä lausunnolla. Hessenin auktorisointilain mukaan ammatillisesti soveltuva on henkilö, joka on suorittanut valtiollisesti hyväksytyn tulkkauskokeen tai yliopistotason tulkkauskoulutuksen Saksassa tai joka on läpäissyt samanarvoisen valtiollisesti hyväksytyn tulkkauskokeen ulkomailla. Jos ei ole paikkaa, jossa voisi suorittaa valtiollisen tulkkauskokeen, niin ammatillinen soveltuvuus on osoitettava Darmstadtin opettajankoulutusviraston antamalla todistuksella. (Hessisches Dolmetscher- und Übersetzergesetz.)

Rheinland-Pfalzin auktorisointilaki määrittelee kielivaatimukseksi saksan ja vieraan kielen eurooppalaisen viitekehyksen mukaisen C2-tason kielitaidon sekä oikeuskielen taidon. On myös ymmärrettävä kaikki kuultu ja luettu, pystyttävä vetämään yhteen tietoja erilaisista suullisista ja kirjallisista lähteistä ja pystyttävä esittämään yhteenvetoja perusteluista ja selvityksistä (LDÜJG – Rheinland-Pfalz.)

Saksi: Auktorisointilain mukaan vaadittavaa henkilökohtaista luotettavuutta ei ole henkilöllä, joka on menettänyt kelpoisuuden julkisen viran hoitoon tai joka fyysisen vamman, ruumiillisen tai henkisen heikkouden tai jonkin riippuvuuden vuoksi ei ole vain väliaikaisesti kykenemätön tulkin, kääntäjän tai viittomakielen tulkin tehtävien asianmukaiseen hoitamiseen. Vaadittavaa luotettavuutta ei Saksin auktorisointilain mukaan ole myöskään henkilöllä, joka taloudellisten olosuhteidensa vuoksi vaarantaisi viranomais- tai oikeusmenettelyn (SächsDolmG.)

Schleswig-Holsteinin auktorisointilaki määrittelee kielitaitovaatimuksen siten, että henkilön on pystyttävä ilmaisemaan itseään selvästi, jäsennellysti ja perinpohjaisesti, vaikka olisi kyse monimutkaisista asiasisällöistä. Laki on ainoa, jossa mainitaan myös, että auktorisoida voidaan vain yksittäinen henkilö, ei tulkkaus- tai käännöstoimistoa (JustizDolmG Schleswig-Holstein.)

4.4.3 Valan vannominen ja nimittämiskirja

Kaikkien osavaltioiden lakien mukaan auktorisoitavan henkilön on ennen auktorisoinnin voimaan astumista vannottava vala tai annettava valanomainen vahvistus. Laeissa säädetään lisäksi myös auktorisointitapahtumasta tehtävästä pöytäkirjasta ja auktorisoidun kääntäjän tai tulkin nimittämiskirjasta (Bestellungsurkunde tai Bestellungsurkunde).

	Ala-Saksi	Baden-Württemberg	Bajjeri	Berliini	Brandenburg	Bremen	Hampur	Hessen	Mecklenburg-Etu-Pommeri	Nordrhein-Westfalen	Rheinland-Pfalz	Saarland	Saksi	Saksi-Anhalt	Schleswig-Holstein	Thüringen
Auktorisoinnista ja/tai valan vannomisesta tehdään pöytäkirjat	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x		x	x	x	x
Henkilö saa auktorisoinnista todistuksen ja/tai pöytäkirjoista oikeaksi todistetun jäljennöksen	x				x			x		x	x				x	x
Laissa säädetään auktorisoidun tulkin tulkki tai kääntäjäkääntäjän nimittämiskirjasta.			x				x		x				x	x		

Taulukko 4. Valan vannominen ja nimittämiskirja

Saarlandia lukuun ottamatta kaikki osavaltiot määräävät laeissaan, että auktorisoinnista ja/tai valan vannomisesta on tehtävä pöytäkirjat. Viiden osavaltion auktorisointilakien mukaan auktorisoitu kääntäjän tai tulkin saa auktorisoinnista nimittämiskirjan. Lakien mukaan tulkin tai kääntäjän auktorisointi astuu voimaan nimittämiskirjan ojentamisen myötä. Saksin auktorisointilain (SächsDolmG) mukaan nimittämiskirjassa on mainittava kielet, joille henkilö auktorisoidaan.

4.4.4 Auktorisointitoimivalta

Auktorisointitaho määräytyy useimmissa osavaltioissa sen mukaan, missä auktorisointia hakevan henkilön koti- ja asuinpaikka ja/tai yritys sijaitsee. Jos henkilöllä ei ole kumpaakaan näistä osavaltion rajojen sisällä, on toimivalta yleensä määrätty joko osavaltion pääkaupungin tai muun merkittävän kaupungin ali- tai ylioikeudelle. Osassa osavaltioista kaikista auktorisoinneista on vastuussa yksi ja sama ali- tai ylioikeus.

Auktorisoinnista vastuussa olevat tahot:

Ala-Saksi: Auktorisoinneista vastaa Hannoverin alioikeus (AGGVG – Niedersachsen).

Baden-Württemberg: Auktorisoinneista on vastuussa sen alioikeuden puheenjohtaja, jossa auktorisointia hakevan henkilön koti- ja asuinpaikka on tai jossa hänen yrityksensä on. Muussa tapauksessa vastuussa on Stuttgartin alioikeuden puheenjohtaja. (AGGVG – Baden-Württemberg.)

Baijeri: Auktorisoinneista on vastuussa sen alueen alioikeuden puheenjohtaja, jossa henkilön koti- ja asuinpaikka on tai jossa hänen yrityksensä on. Muussa tapauksessa vastuussa on Münchenin alioikeuden puheenjohtaja. (DolmG – Bayern).

Berliini: Auktorisoinneista on vastuussa alioikeuden puheenjohtaja (AGGVG – Berlin).

Brandenburg: Auktorisoinneista on vastuussa, lukuun ottamatta tulkki- ja kääntäjäluettelon ylläpitämistä, sen alueen alioikeuden puheenjohtaja, jossa auktorisointia hakevan henkilön koti- ja asuinpaikka on. Jos henkilöllä ei ole koti- ja asuinpaikkaa, ratkaisevaa on yrityksen sijainti. Jos henkilöllä ei ole koti- ja asuinpaikkaa tai yritystä Brandenburgissa, vastuussa auktorisoinnista on Potsdamin alioikeuden puheenjohtaja. Jos henkilön koti- ja asuinpaikan tai yrityksen sijainti muuttuu, vastuu auktorisoinnista säilyy sen alioikeuden puheenjohtajalla, joka toimitti auktorisoinnin. (BbgDolmG.)

Hampuri: Hampurin auktorisointilaissa toimivaltaista tahoa ei ole tarkemmin määritelty, vaan siihen viitataan sanoilla ”Zuständige Behörde” (HmbDolmG).

Hessen: Vastuussa auktorisoinneista on sen alueen alioikeuden puheenjohtaja, jossa henkilön koti- ja asuinpaikka on tai jossa hänen yrityksensä on. Jos henkilöllä ei ole Hessenissä koti- ja asuinpaikkaa tai yritystä, toimivalta on Frankfurt am Mainin alioikeuden puheenjohtajalla. (Hessisches Dolmetscher- und Übersetzergesetz.)

Mecklenburg-Etu-Pommeri: Auktorisoinneista on vastuussa Rostockin ylioikeuden puheenjohtaja (DolmG M-V).

Nordrhein-Westfalen: Auktorisoinneista on vastuussa sen alueen ylioikeuden puheenjohtaja, jossa auktorisointia hakevan henkilön yritys sijaitsee. Jos henkilöllä ei ole yritystä Nordrhein-Westfalenissa, ratkaisevaa on koti- ja asuinpaikan sijainti. Jos henkilöllä ei ole koti- ja asuinpaikkaa tai yritystä osavaltiossa, vastuussa auktorisoinnista on sen alueen ylioikeuden puheenjohtaja, jossa henkilö haluaisi harjoittaa ammittaan pääsääntöisesti. (JustG NRW.)

Rheinland-Pfalz: Auktorisoinneista on vastuussa sen alueen ylioikeuden puheenjohtaja, jossa auktorisointia hakevan henkilön yritys sijaitsee. Jos henkilöllä ei ole yritystä Rheinland-Pfalzissa ratkaisevaa on koti- ja asuinpaikan sijainti. Jos henkilöllä ei ole koti- ja asuinpaikkaa tai yritystä

Rheinland-Pfalzissa, vastuussa auktorisoinnista on Koblenzin ylioikeuden puheenjohtaja. (LDÜJG – Rheinland-Pfalz.)

Saarland: Auktorisoinneista on vastuussa alioikeuden puheenjohtaja (SAG GVG).

Saksi: Auktorisoinneista on vastuussa Dresdenin ylioikeuden puheenjohtaja (SächsDolmG).

Saksi-Anhalt: Auktorisoinneista on vastuussa sen alueen alioikeuden puheenjohtaja, jossa henkilön yritys sijaitsee. Jos henkilöllä ei ole yritystä Saksi-Anhaltissa, ratkaisevaa on koti- ja asuinpaikan sijainti. (DolmG LSA.)

Schleswig-Holstein: Auktorisoinneista on vastuussa Schleswig-Holsteinin ylioikeuden puheenjohtaja, ellei auktorisointilain tai muun lain perusteella ole toisin (JustizDolmG Schleswig-Holstein.)

Thüringen: Auktorisoinneista on vastuussa sen alueen alioikeuden puheenjohtaja, jossa auktorisointia hakevan henkilön koti- ja asuinpaikka on. Jos henkilöllä ei ole koti- ja asuinpaikkaa Thüringenissä, on vastuussa Erfurtin alioikeuden puheenjohtaja. Jos henkilön koti- ja asuinpaikan sijainti muuttuu, vastuu auktorisoinnista säilyy sen alioikeuden puheenjohtajalla, joka toimitti auktorisoinnin. (ThürAGGVG.)

4.4.5 Auktorisoidun tulkin ja kääntäjän velvoitteet

Laeissa säädetään auktorisoitavaa henkilöä koskevista velvoitteista.

	Ala-Saksi	Baden-Württemberg	Bajjeri	Berliini	Brandenburg	Bremen	Hampur	Hessen	Mecklenburg-Etu-Pommeri	Nordrhein-Westfalen	Rheinland-Pfalz	Saarland	Saksi	Saksi-Anhalt	Schleswig-Holstein	Thüringen
Vaitiolo-velvollisuus	x		x	x	x		x	x	x	x	x		x	x	x	x
Velvollisuus ilmoittaa yhteystietojensa muutoksista, konkurssitilasta, rikostuomioista	x		x		x ¹³		x	x ¹⁴	x	x	x		x	x	x	x
Velvollisuus ottaa toimeksianto vastaan, ellei painavaa syytä kieltäytyä	x	x		x	x		x	x		x	x		x	x	x	x
Velvollisuus ilmoittaa nimittämiskirjansa tai leimansa kadottamisesta			x				x		x							
Velvollisuus ilmoittaa, jos käännetty dokumentti ei alkuperäinen tai vain osia siitä on käännetty	x		x						x	x	x		x	x	x	x

Taulukko 5. Auktorisoidun henkilön velvoitteet

Kaikkien osavaltioiden lakien mukaan auktorisoitavan henkilön on ennen auktorisoinnin voimaan astumista vannottava vala tai annettava valanomainen vahvistus (ks. 4.4.3). Suurimmassa osassa osavaltioiden tulkkilakeja mainittiin lisäksi seuraavat tulkin ja kääntäjän velvollisuudet:

Tulkki tai kääntäjä on velvoitettu suorittamaan työtehtävänsä tunnollisesti ja puolueettomasti, sekä säilyttämään hänelle uskotut asiakirjat huolellisesti, olemaan kertomatta niiden sisällöstä ulkopuolisille ja palauttamaan asiakirjat vain toimeksiantajalle tai hänen edustajalleen. Hän on velvoitettu vaitioloon ja olemaan käyttämättä hyväkseen tai muiden haitaksi toimeksiannon kautta tietoonsa tulevia asioita tai kertomaan niistä ulkopuolisille. Hän on velvoitettu ilmoittamaan yhteystietojaan koskevista muutoksista, konkurssitilasta, sekä jos hänet tuomitaan rangaistukseen. Auktorisoitu tulkki tai kääntäjä on velvoitettu ottamaan tuomioistuinten ja syyttäjänvirastojen toimeksiannot vastaan ja hoitamaan ne lyhyelläkin varoitusajalla, ellei hänellä ole painavia syytä kieltäytyä. Kääntäjä/tulkki on velvoitettu vahvistamaan tekemänsä käännöksen oikeellisuus.

¹³ Auktorisoidun henkilön on lain mukaan ilmoitettava välittömästi vain yhteystietojensa muutoksista (BbgDolmG).

¹⁴ Auktorisoidun henkilön on ilmoitettava kääntäjä- ja tulkkiuutteluun kirjattujen tietojen muutoksista ja seikoista, jotka tekisivät auktorisoinnin mahdottomaksi (Hessisches Dolmetscher- und Übersetzergesetz).

Muutamassa laissa mainitaan lisäksi, että tulkin tai kääntäjän on välittömästi ilmoitettava auktorisoidun tulkin/kääntäjän nimittämiskirjansa tai leimansa kadottamisesta asianomaiselle tuomioistuimelle (4.4.3). Useimpien osavaltioiden lakien mukaan kääntäjä on myös velvoitettu ilmaisemaan käännöksessään, jos käännetty dokumentti ei ole alkuperäinen tai jos vain osa tekstistä käännettiin. Hänen on myös merkittävä, jos asiakirjassa on epäselviä osia, tai muuta huomiota herättävää. Yksittäisissä osavaltioissa on lisäksi kirjattu seuraavanlaisia auktorisoidun kääntäjän ja tulkin velvoitteita:

Ala-Saksi: Tulkin/kääntäjän on velvoitettava toimeksiannon parissa työskentelevät kollegat vaihtioon (AGGVG – Niedersachsen).

Hampuri: Tulkki/kääntäjä on velvoitettu ilmoittamaan estymisestään ajoissa, jotta tehtävään ehditään löytää korvaava henkilö, käyttämään leimaa vain käännöksiin, jotka on tehty kielille, joille hänet on auktorisoitu ja säilyttämään leimaa niin, ettei kukaan muu saa sitä käyttöönsä. Hän on velvoitettu palauttamaan leiman ja nimittämiskirjan heti kun auktorisointi päättyy. Hän on myös velvoitettu toimimaan esittelykomission jäsenenä soveltuvuuden toteamisen menettelyssä ja veloittamaan toimeksiannoista oikeuspalkkiolain mukaisesti. Hänen velvollisuutensa on myös ilmoittaa, jos hänet auktorisoidaan osavaltion ulkopuolella. (HmbDolmG.)

Nordrhein-Westfalen: Auktorisoitu kääntäjä on velvoitettu toimittamaan asianomaiselle tuomioistuimelle allekirjoituksensa, jotta olisi olemassa mahdollisuus varmistuttaa tuomioistuimella käännöksen laatijan auktorisointi (JustG NRW).

Saksi: Tulkki/kääntäjä on velvoitettu ilmoittamaan kansallisuutensa muutoksesta. (Sächs-DolmG.)

Useissa laeissa on edeltävien lisäksi myös yleinen viittaus auktorisoidun tulkin ja kääntäjän velvoitteisiin, joita ei tarkemmin valoteta.

4.4.6 Auktorisoinnin päättyminen

Auktorisointi voi päättyä eri syistä. Henkilö voi esimerkiksi luopua auktorisoinnista, auktorisointi voi umpeutua tai se voidaan perua.

	Ala-Saksi	Baden-Württemberg	Bajjeri	Berliini	Brandenburg	Bremen	Hampur	Hessen	Mecklenburg-Etu-Pommeri	Nordrhein-Westfalen	Rheinland-Pfalz	Saarland	Saksi	Saksi-Anhalt	Schleswig-Holstein	Thüringen
Henkilö luopuu siitä			x	x			x	x	x		x		x	x		x
Auktorisointi umpeutuu viiden vuoden kuluttua										x					x	
Henkilö tulkaa tai kääntää toistuvasti puutteellisesti.			x	x	x		x	x	x	x	x		x	x	x	x
Henkilö ei täytä/ täyttänyt auktorisointilain asettamia vaatimuksia	x ¹⁵	x						x		x	x	x		x	x	x
Henkilö ei noudata auktorisointilain velvollisuuksia			x		x		x	x	x		x		x	x		
Käy ilmi henkilön puutteellinen henk. koht. tai ammatillinen soveltuvuus		x	x		x				x			x	x			

Taulukko 6. Auktorisoinnin päättyminen

Yleinen laeissa mainittu syy auktorisoinnin päättymiselle on kääntäjän luopuminen auktorisoinnista, mistä on yleensä jätettävä anomus asianomaiselle taholle kirjallisesti ja sopivaan aikaan. Meneillään olevat viranomaisten ja tuomioistuinten toimeksiannot on suoritettava loppuun. Yleisimmät syyt auktorisoinnin peruuttamiselle tai purkamiselle ovat se, että tulkki tai kääntäjä toistuvasti tulkaa tai kääntää puutteellisesti, hän ei täyttänyt auktorisointilain määräämiä velvollisuuksia auktorisoinnin aikaan tai myöhemmin lakkasi täyttämästä niitä tai se, että muista tosiasioista käy ilmi henkilön puutteellinen henkilökohtainen tai ammatillinen soveltuvuus auktorisoiduksi tulkkiksi tai kääntäjäksi. Muutamassa laissa mainitaan myös, että auktorisoinnin perumisyyksi kelpaa myös, jos tulkki tai kääntäjä toteaa puutteellisia käännöksiä tai tulkkeita täydelliseksi ja oikeiksi. Saksin ja Mecklenburg-Etu-Pommerin laeissa on myös maininta, että auktorisointinimitys lakkaa olemasta voimassa, jos tulkillä tai kääntäjällä, joka ei ole EU:n kansalainen, ei ole enää koti- ja asuinpaikkaa, eikä yrityksen toimipaikkaa kyseisessä osavaltiossa (SächsDolmG, DolmG M-V). Muutamassa laissa mainitaan, että peruutus- ja purkamispäätöksis-

¹⁵ Maininta vain väliaikaista auktorisointia koskevassa kohdassa (ks.4.4.10) (AGGVG – Niedersachsen).

tä on ilmoitettava henkilölle. Usean auktorisointilain mukaan auktorisoinnin lakatessa auktorisointitodistus ja leima on toimitettava asianomaiselle viranomaiselle. Kahden osavaltion auktorisointilaissa säädetään, että auktorisointi voidaan myös purkaa, jos henkilön ammattitaito joutuu huomattavan epäilyksen alaiseksi. Lisäksi seuraavien osavaltioiden laeissa on säädetty muista poikkeavia kohtia:

Ala-Saksin auktorisointilaissa on vain lyhyt maininta väliaikaisesti auktorisoidun tulkin tai kääntäjän auktorisoinnin lakkaamisesta (AGGVG – Niedersachsen).

Baden-Württembergissä henkilö voidaan poistaa tulkki- tai kääntäjäluelestosta, jos hän toistuvasti jättää ottamatta vastaan tehtävänantoja (AGGVG – Baden-Württemberg).

Berliinissä auktorisointi ja oikeus vedota auktorisointiin voidaan purkaa, jos henkilöön ei saada yhteyttä kääntäjäluelestoon kirjatulla yhteystiedoilla. Peruuttamisen tai purkamisen myötä toimivaltuudet sekä oikeutukset lakkaavat. Auktorisoitu henkilö on poistettava auktorisoitujen luelestosta henkilön kuoleman myötä, jos henkilö anoo auktorisoinnin lakkauttamista tai jos auktorisointi edellä kuvatuista syistä puretaan. (AGGVG – Berlin.)

Hampurissa auktorisoitu tulkki ja kääntäjä voi jättää auktorisoinnin lepäämään (ruhen lassen) ilmoittamalla asiasta asianomaiselle viranomaiselle. Tänä aikana hän ei saa ottaa vastaan toimeksiantoja, eli hänet on vapautettu velvollisuudesta ottaa toimeksiantoja vastaan. Henkilö poistetaan tulkki- ja kääntäjäluelestosta täksi ajaksi. Leima on annettava asianomaiselle viranomaiselle täksi ajaksi. Auktorisointi voidaan lisäksi purkaa, jos ennen Hampurissa tapahtunutta auktorisointia henkilö oli jo auktorisoitu jossakin toisessa osavaltiossa. Auktorisoinnin lakkaamisen jälkeenkin henkilö on velvollinen säilyttämään asiakkaiden asiakirjoja huolellisesti, ja olemaan kertomatta niiden sisällöstä ulkopuolisille, sekä palauttamaan ne vain toimeksiantajalle tai hänen edustajalleen. Lisäksi hän on yhä vaitiolovelvollinen, eikä saa käyttää toimeksiannon kautta tietoonsa tulleita asioita hyödykseen eikä kertoa niistä kolmansille osapuolille. (HmbDolmG.)

Mecklenburg-Etu-Pommerin auktorisointilaissa mainitaan, että jos henkilö anoo auktorisoinnin lakkautusta, meneillään olevat tuomioistuinten tai viranomaisten toimeksiannot on hoidettava loppuun ja auktorisointi on niiden osalta vielä voimassa (DolmG M-V).

Saksissa auktorisoidun henkilön on auktorisoinnin lakatessa suoritettava loppuun meneillään olevat tuomioistuinten ja viranomaisten toimeksiannot, ellei Dresdenin ylioikeuden puheenjohtaja päättä toisin. Saksin tuomioistuinten ja viranomaisten on ilmoitettava Dresdenin ylioikeuden

puheenjohtajalle tosiasioista, jotka kävisivät perusteesta auktorisoinnin purkamiselle. Auktorisointi lakkaa, jos henkilö ei ole enää EU:n tai Euroopan talousalueen kansalainen tai hänellä ei ole enää jatkuvaa oleskelulupaa.

Saksi-Anhaltissa auktorisointi lakkaa myös, jos henkilö joutuu huoltajuuden alaiseksi. (Sächs-DolmG.)

Schleswig-Holsteinissa auktorisoitua henkilöä on viimeistään viiden vuoden kuluttua auktorisoidutujen luetteloon liittämisen jälkeen kirjallisesti kehotettava ilmoittamaan, haluaako hän, että hänet jatkossakin kirjataan luetteloon. Henkilön tiedot poistetaan luettelosta, ellei hän kolmen kuukauden kuluessa vastaa tiedusteluun myöntävästi. (JustizDolmG Schleswig-Holstein.)

Thüringenissä auktorisointi on peruttava jos tulkki tai kääntäjä käyttää auktorisoidun tulkin nimeä tai auktorisoidun kääntäjän lauseketta jossakin toisessa muodossa kuin laissa on mainittu tai jos hän on hankkinut auktorisoinnin tiedoin, jotka olivat oleellisilta osin vääriä tai epätäydellisiä (ThürAGGVG).

4.4.7 Tulkki- ja kääntäjälue-ttelo

Auktorisoiduista tulkeista ja kääntäjistä pidetään sähköisiä luetteloita ja auktorisointilaeissa on säännelty niitä koskevista seikoista kuten henkilön oikeuksista tietoja julkaistaessa.

	Ala-Saksi	Baden-Württemberg	Baijeri	Berliini	Brandenburg	Bremen	Hampur	Hessen	Mecklenburg-Etu-Pommeri	Nordrhein-Westfalen	Rheinland-Pfalz	Saarland	Saksi	Saksi-Anhalt	Schleswig-Holstein	Thüringen
Luettelo voidaan julkaista internetissä	x	x	x	x ¹⁶	x		x	x	x	x	x	x		x	x	x
Henkilön on nimenomaisesti suostuttava tietojen julkaisemiseen tai hänellä on mahdollisuus kieltää julkaiseminen	x			x	x			x	x		x	x ¹⁷		x		
Laissa on maininta, että luettelon vaatimat tiedot saadaan kerätä ja tallentaa					x			x		x	x				x	

Taulukko 7. Tulkki- ja kääntäjälue-ttelo

Kaikissa auktorisointilaeissa on säännelty auktorisoiduista tulkeista ja kääntäjistä pidettävää sähköistä luetteloa koskevista seikoista. Suurimmassa osassa laeista todetaan, mikä taho on vastuus-

¹⁶ Jos näin toimitaan, tarvitaan auktorisoidulta henkilöltä kirjallinen suostumus, jonka hän voi milloin tahansa perua (AGGVG – Berlin).

¹⁷ Auktorisoitu henkilö liitetään tulkki- ja kääntäjälistaan hakemuksesta (SAG GVG).

sa luettelon ylläpitämisestä. Usein vastuussa on osavaltion pääkaupungin ali- tai ylioikeus tai osavaltion kaikki tuomioistuimet osaltaan. Osassa auktorisointihenkilölaeista vastuussa olevaa tahoa nimitetään tässä kappaleessa ainoastaan asianomaiseksi viranomaiseksi. Saksia lukuunottamatta kaikissa laeissa todetaan, että tulkki- ja kääntäjäluetelo julkaistaan internetissä ja että se on vapaasti yleisön tarkasteltavissa. Osassa laeista on lisäksi maininta, että tietojen julkaisemista varten henkilön on nimenomaisesti ilmaistava suostumuksensa siihen, ja toisaalta osassa laeista nimenomaan todetaan, että tietojen julkaiseminen on sallittua myös internetissä, tai että luettelon vaatimat tiedot saadaan kerätä ja tallentaa. Lähes kaikkien auktorisointilakien mukaan luetteloon kirjataan tulkin tai kääntäjän nimi, osoite, puhelinnumero, ammatti ja työkielet. Lisäksi osassa laeista mainitaan kirjattavaksi asiaksi henkilön lisäpätevyudet, auktorisoinnin paikka ja aika, ja auktorisoinnin voimaantulon päivämäärä.

Lähes kaikissa laeissa on listattu syyt, joiden perusteella henkilö on poistettava luettelosta, kuten jos henkilö ei auktorisoinnin hetkellä täyttänyt edellytyksiä tai lakkasi myöhemmin täyttämästä niitä. Merkintä on poistettava, jos käy ilmi, ettei henkilö ole luotettava tai soveltuva ammatteihin. Jos auktorisointi loppuu, merkintä on poistettava (ks. 4.4.6). Muutamassa laissa on maininta, että tiedonhakijaa on ohjeistettava siitä, ettei luetteloon kirjattujen henkilöiden luotettavuutta tai kirjattujen tietojen oikeellisuutta voida taata. Muutamassa laissa todetaan, että luettelo annetaan sopivassa muodossa tuomioistuinten, oikeusviranomaisten ja osavaltion notaaritoimiston (Notarkammer) käyttöön ja tiedot voidaan laissa määriteltyjen tarkoituserien lisäksi myös ladata automatisoituihin hakuohjelmiin (automatisierte Abrufverfahren). Berliinin ja Brandenburgin auktorisointilait kieltävät näiden tietojen käytön mainos-, markkinointi- ja mielipidetutkimuksiin (AGGVG – Berlin; BbgDolmG). Berliinin, Brandenburgin ja Thüringenin auktorisointilaeissa luetteloon kirjataan lisäksi tieto siitä, onko henkilö tulkki vai kääntäjä (AGGVG – Berlin; BbgDolmG; ThürAGGVG).

Ala-Saksissa osavaltion tuomioistuimet ja viranomaiset, sekä Ala-Saksissa viran omaavat notaarit (Amtssitz) voivat tarkastella luetteloa. Jos tulkilla tai kääntäjällä on osavaltion kanssa oikeuspalkkiolain (Justizvergütungs- und -entschädigungsgesetz 14 §) mukainen palkkiosopimus, on siitä tehtävä luetteloon merkintä. Luettelo on pidettävä ajan tasalla. (AGGVG – Niedersachsen.)

Baijerin auktorisointilaissa on säännelty, että jos tulkki tai kääntäjä muuttaa koti- ja asuinpaikan tai yrityksen sijaintia uuteen tuomioistuinalueeseen (Landgerichtbezirk) Baijerin sisällä, on hänen haettava pääsyä tulkki- ja kääntäjälueeteloon alueen alioikeuden puheenjohtajalta (DolmG – Bayern).

Berliinin auktorisointilain mukaan luettelo on kaikkien tarkasteltavissa Berliinin alioikeudessa. Luettelon julkaisemiseen internetissä ja lataamiseen automatisoituihin hakuohjelmiin, joiden tarkoitusperät ylittävät tässä laissa määritellyt tarkoitusperät, tarvitaan henkilön kirjallinen suostumus, jonka hän voi minä tahansa ajankohtana perua. (AGGVG – Berlin.)

Brandenburgissa tietoja saadaan auktorisointilain mukaan käsitellä lain tarkoitusperiä varten. Tulkki tai kääntäjä on lain mukaan poistettava tulkki- ja kääntäjälueetelosta, jos hänen auktorisointinsa lakkaa, jos auktorisointi ei muista syistä päde, jos tulkki tai kääntäjä kuolee, tai jos tulkki tai kääntäjä hakee tietojen poistamista. Kun tiedot poistetaan, auktorisointiin liittyvät oikeudet lakkaavat, kuten myös auktorisointilaissa esitetyt oikeudet ja velvollisuudet. Auktorisointilain mukaan alioikeuden puheenjohtaja välittää ylioikeuden puheenjohtajalle luettelon merkitsemiseen vaadittavat tiedot sekä tiedon niiden muuttumisesta ja poistamissyiden olemassaolosta. (BbgDolmG.)

Hampurin auktorisointilain mukaan seuraavat tiedot julkaistaan: nimi, osoite, puhelinnumerot, fax-numerot, sähköpostiosoitteet ja muut tiedot, jotka helpottavat yhteydenottoa (HmbDolmG).

Hessenissä henkilö voi kirjallisesti kieltää tietojen kirjaamiseen luetteloön osittain tai kokonaan. Kerätyt tiedot voidaan tallentaa ja niitä voidaan muokata koko maan kattavassa tulkki- ja kääntäjälueetelossa. Luetteloön voidaan kirjata myös muita tietoja, jos ne palvelevat auktorisoinnin edellytysten täyttämistä. Jos auktorisointi lakkaa, tiedot on poistettava luettelosta. (Hessisches Dolmetscher- und Übersetzergesetz.)

Rheinland-Pfalzissa asianomaisen viranomaisen luona voi käydä tutustumassa luetteloön, jos voi osoittaa oikeutetun kiinnostuksensa (LDÜJG – Rheinland-Pfalz).

Saarlandissa henkilöä on kuultava ennen luettelosta poistamista. Luetteloön merkitsemisestä ja siitä poistamisesta on ilmoitettava henkilölle itselleen, tuomioistuimille, syyttäjänvirastoille ja notaareille. (SAG GVG.)

Saksin auktorisointilain mukaan luetteloa pidetään sähköisessä muodossa, ja se on julkinen (SächsDolmG).

Saksi-Anhaltissa luetteloa voidaan pitää yllä yhdessä useampien tuomioistuinalueiden (Landgerichtsbezirk) kanssa, myös osavaltion rajojen yli. Luetteloon kirjataan nimike, jota auktorisoinnin myötä saa käyttää, auktorisoinnin suorittava taho ja auktorisoinnin voimaantumisen päivämäärä, työkielet, erikoisalat, ja niiden henkilöiden osalta, jotka harjoittavat ammattia väliaikaisesti, merkintä ”väliaikaisesti tointa harjoittava”, nimike, jota henkilö käyttää lähtömaassaan, sekä lähtömaan asianomaisen viranomaistahon (Anerkennungsbehörde) nimi.

Thüringenissä luetteloa on pidettävä kielittäin järjestettynä. Jos henkilö poistetaan luettelosta, koska auktorisointi purettiin tai koska henkilö haki tietojensa poistamista, on häntä vaadittava olemaan käyttämättä auktorisoidun tulkin tai kääntäjän nimikettä ja vahvistusleimaa. (ThürAGGVG.)

4.4.8 Auktorisoidun tulkin tai kääntäjän nimikkeen väärinkäyttö

Seitsemän osavaltion auktorisointilaissa on säädetty auktorisoidun tulkin tai kääntäjän nimityksen väärinkäytöstä ja sen seurauksista.

	Ala-Saksi	Baden-Württemberg	Baijeri	Berliini	Brandenburg	Bremen	Hampur	Hessen	Mecklenburg-Etu-Pommeri	Nordrhein-Westfalen	Rheinland-Pfalz	Saarland	Saksi	Saksi-Anhalt	Schleswig-Holstein	Thüringen
Väärinkäyttöä on virallisen nimikkeen tai liian samankaltaisen nimikkeen käyttö	x		x				x			x			x		x	x
Lain mukaan sakon suuruus max. 5000 euroa	x		x ¹⁸				x			x			x ¹⁹		x	x

Taulukko 8. Nimikkeen väärinkäyttö

Nimikkeen väärinkäyttöä koskevat kohdat eri auktorisointilaeissa ovat hyvin samankaltaisia ja useimmissa on käytetty samoja lausemuotoja. auktorisointilakien mukaan väärinkäyttöön syyllistyy henkilö, joka tahallisesti tai huolimattomuuttaan, ja olematta siihen oikeutettu, kutsuu itseään osavaltion auktorisointilain mukaan auktorisoiduksi tulkiksi tai kääntäjäksi tai käyttää nimitystä, joka voisi sekoittaa auktorisoidun tulkin tai kääntäjän nimitykseen. Sakko nimikkeen väärinkäytöstä on jopa 5000 euroa. Viidessä auktorisointilaeissa on määritelty, mikä taho toimii hallintovi-

¹⁸ Ei mainintaa sakon suuruudesta. Sakko määrätään, jos rikkomus ei muiden lakien mukaan ole rangaistava (DolmG – Bayern).

¹⁹ Saksin auktorisointilaeissa sakon suuruudeksi ilmoitetaan 500–5000 euroa (SächsDolmG).

ranomaisena. Hallintoviranomainen on joko syyttäjänvirasto (Ala-Saksi, Nordrhein-Westfalen, Thüringen), syyttäjänviraston johtava yleinen syyttäjä (Schleswig-Holstein) tai yleinen valtionviranomainen (Landesdirektionen, Saksi). Saksin auktorisointilaissa todetaan, että nimikkeen väärinkäyttö katsotaan väärinkäytöksi, mikäli teosta ei muiden säännösten perusteella uhkaa rangaistus. Hampurin auktorisointilain mukaan väärinkäyttöön syyllistyy myös henkilö, joka olematta Hampurin lain mukaisesti auktorisoitu tulkki tai kääntäjä käyttää tahallisesti tai huolimattomuutetaan laissa säädettyä virkasinettiä tai sinettiä, joka voi mennä sekaisin virkasinetin kanssa (HmbDolmG).

4.4.9 Käännöksen vahvistaminen

Auktorisoinnin myötä kääntäjät voivat virallisesti vahvistaa tekemiensä käännösten oikeellisuuden.

	Ala-Saksi	Baden-Württemberg	Baijeri	Berliini	Brandenburg	Bremen	Hampuri	Hessen	Mecklenburg-Etu-Pommeri	Nordrhein-Westfalen	Rheinland-Pfalz	Saarland	Saksi	Saksi-Anhalt	Schleswig-Holstein	Thüringen
Laissa säädetään käännöksen merkittävän vahvistuslausekkeen muoto.	x		x	x ²⁰	x ²¹		x	x ²²	x	x	x		x	x ²³	x	x
Vahvistuslauseketta koskevat kohdat pätevät myös, kun henkilö toteaa hänelle tarkistettavaksi annetun käännöksen oikeaksi ja täydelliseksi.	x		x		x				x	x	x		x	x	x	x

Taulukko 9. Käännöksen vahvistaminen

Kaikki osavaltiot lukuun ottamatta Baden-Württembergiä ja Saarlandia ovat säätäneet auktorisointilaeissaan, minkä muotoinen auktorisoituun käännökseen merkittävän vahvistuslausekkeen tulisi olla. Esimerkkinä Mecklenburg-Etu-Pommerin ja Schleswig-Holsteinin vahvistuslausek-

²⁰ Berliinin auktorisointilaissa todetaan, että käännökset on vahvistettava siviiliprosessilain (§142 kappale 3) mukaisesti.

²¹ Brandenburgin auktorisointilaissa todetaan, että käännöksen oikeellisuuden ja täydellisyyden vahvistavan lausekkeen muotoon viitataan siviiliprosessilaissa (§142 kappale 3).

²² Hessenin auktorisointilaissa todetaan, että käännökset on vahvistettava siviiliprosessilain (§142 kappale 3) mukaisesti.

²³ Laissa todetaan vain, minkä asioiden on käytävä ilmi vahvistuslausekkeesta (DolmG LSA).

keet, joiden kaltaisia useimpien osavaltioiden vahvistuslausekkeet ovat (DolmG M-V; Justiz-DolmG Schleswig-Holstein):

1. Als vom Präsidenten des Oberlandesgerichts Rostock ... Öffentlich bestellter und allgemein beeidigter Dolmetscher (Übersetzer) für die ... Sprache bestätige ich: Vorstehende Übersetzung der mir im ... (Original, beglaubigte Abschrift, Fotokopie usw.) vorgelegten in ... Sprache abgefaßten Urkunde ist richtig und vollständig. (DolmG M-V.)
2. Die Richtigkeit und Vollständigkeit vorstehender Übersetzung aus der Sprache wird bescheinigt.

Ort, Datum, Unterschrift

Für die Gerichte und Staatsanwaltschaften des Landes Schleswig-Holstein ermächtigte Übersetzerin (oder ermächtigter Übersetzer) für die ... Sprache. (JustizDolmG Schleswig-Holstein.)

Lähes kaikissa auktorisointilaeissa todetaan, että vahvistus on kirjoitettava käännökseen ja sen on sisällettävä vahvistuksen paikka ja päivämäärä sekä tulkin tai kääntäjän allekirjoitus ja leima. Siitä on tultava ilmi, jos vain osa asiakirjasta käännettiin. Siinä on viitattava asiakirjan huomiota herättäviin osiin, erityisesti vaikealukuisiin sanoihin, muutoksiin tai poisjättöihin siltä osin kun ne eivät käy ilmi käännöksestä. Vahvistuslausekettä koskevat kohdat pätevät useimpien lakien mukaan myös, kun tulkki tai kääntäjä toteaa hänelle tarkistettavaksi annetun käännöksen oikeaksi ja täydelliseksi. Nordrhein-Westfalenissa ja Schleswig-Holsteinissa vahvistus voidaan antaa myös sähköisessä muodossa.

Yksittäisissä auktorisointilaeissa on lisäksi säädetty seuraavanlaisia kohtia käännösten vahvistamisesta:

Baijeri: Käännös voidaan toimeksiantajan suostumuksella välittää sähköisessä muodossa. Allekirjoituksen ja leiman paikalle on sähköiseen asiakirjaan lisättävä asianmukainen sähköinen allekirjoitus. Sähköisen allekirjoituksen tulee nojautua sertifikaattiin, joka on pitkän aikaa tarkistettavissa. (DolmG – Bayern.)

Hampuri: Velvollisuuksia luettelevassa pykälässä on mainittu, että kääntäjä on velvollinen merkitsemään tekemäänsä käännökseen, sikäli kun se on tehty kielelle, jolle hänet on auktorisoitu,

paikka ja käännöksen tekemisen päivämäärä, sekä lause ”Die Richtigkeit und Vollständigkeit der Übersetzung wird beglaubigt.” (HmbDolmG).

Rheinland-Pfalz: Vahvistusmerkintä on: Die Richtigkeit und Vollständigkeit vorstehender Übersetzung aus der ... Sprache wird bescheinigt.

Ort, Datum, Unterschrift

Von der Präsidentin/dem Präsidenten des Oberlandesgerichts ... ermächtigte Übersetzerin/ermächtigter Übersetzer für die ... Sprache für gerichtliche Angelegenheiten in Rheinland-Pfalz. (LDÜJG – Rheinland-Pfalz.)

Saksi: Kun kääntäjä on todennut hänelle tarkistettavaksi annetun käännöksen oikeaksi ja täydelliseksi, on vahvistuslauseke seuraavanlainen: Als vom Präsidenten des Oberlandesgerichts Dresden öffentlich bestellter und allgemein beeidigter Übersetzer für die ... (Angabe der Sprache, für die er bestellt ist) Sprache bestätige ich, dass die zur Prüfung der Richtigkeit und Vollständigkeit vorliegende Übersetzung in die ... (Angabe der Sprache) Sprache richtig und vollständig ist. (SächsDolmG.)

Thüringen: Vahvistusmerkintä on: Die Richtigkeit und Vollständigkeit vorstehender Übersetzung aus der (*Angabe der Sprache*) wird bescheinigt.

Ort, Datum, Unterschrift

Für die Gerichte, Staatsanwaltschaften und Notare durch den Präsidenten des Landgerichts (*Angabe des Ortes*) ermächtigter Übersetzer für die (*Angabe der Sprache für die er ermächtigt ist*). (ThürAGGVG.)

4.4.10 Väliaikainen liittäminen tulkki- ja kääntäjaluetteloon

Väliaikaista auktorisoituna tulkkina tai kääntäjänä työskentelyä varten voidaan osavaltioiden tulkki- ja kääntäjaluetteloon liittää myös henkilöitä, joita ei ole kyseisessä osavaltiossa auktorisointu, jos henkilö täyttää tietyt ehdot.

	Ala-Saksi	Baden-Württemberg	Bajjeri	Berliini	Brandenburg	Bremen	Hampur	Hessen	Mecklenburg-Etu-Pommeri	Nordrhein-Westfalen	Rheinland-Pfalz	Saarland	Saksi	Saksi-Anhalt	Schleswig-Holstein	Thüringen
Auktorisointilaissa on säädetty väliaikaisesta työskentelystä tulkkina tai kääntäjänä.	x	x	x	x	x		x	x	x	x		x		x	x	x
Lainmukaisesti EU:n jäsenvaltioon tai Euroopan talousalueen valtion asettanut henkilö voidaan liittää auktorisoitujen kääntäjien luetteloon väliaikaisesti	x	x	x	x	x		x	x	x	x		x		x	x	x
Luetteloon liitetään kerrallaan vuodeksi	x		x				x	x		x				x	x	x
Henkilö poistetaan luettelosta viiden vuoden päästä, ellei merkinnän jatkamista haeta.				x	x				x			x				
Luetteloon merkitään henkilön lähtömaassa käytössä oleva ammattinimike	x	x	x	x	x		x	x	x	x		x		x	x	x
Väliaikaisesti luetteloon liitetty toimii samoin oikeuksin ja velvoittein kuin osavaltiossa auktorisoitu henkilö	x						x	x		x					x	

Taulukko 10. Väliaikainen liittäminen tulkki- ja kääntäjaluetteloon

Kaikkien muiden osavaltioiden paitsi Saksin ja Rheinland-Pfalzin auktorisointilaeissa on säädetty väliaikaisesta työskentelystä tulkkina tai kääntäjänä. Suurimmassa osassa laeista todetaan, että tulkki tai kääntäjä (tai muutamassa laissa ”luonnollinen henkilö”), joka on lainmukaisesti asettanut johonkin toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon tai Euroopan talousalueen valtion, voidaan hakemuksesta liittää tulkki- ja kääntäjaluetteloon, jos hän haluaa harjoittaa ammattia osavaltiossa väliaikaisesti ja jos hän täyttää ehdot. Osassa laeista puhutaan hakemuksen sijaan ilmoituksen tekemisestä.

Jätettävään hakemukseen on liitettävä todiste, että henkilö on asettunut lainmukaisesti johonkin Euroopan unionin jäsenvaltioon tai Euroopan talousalueen valtioon harjoittaakseen tulkin tai kääntäjän ammattia. Useimmat lait vaativat, että luetteloon merkitään väliaikaisesti tulkkina tai kääntäjänä toimivan henkilön lähtömaassa (Herkunftsland) käytössä oleva ammattinimike ja henkilön virallisen asuinpaikan asianomaisen viranomaisen nimi ja osoite. Lisäksi hakemukseen on tulkki- ja kääntäjäluietteloon tarvittavien tietojen lisäksi liitettävä todistus kansalaisuudesta sekä todistus, ettei henkilöltä ole kielletty ammatin harjoittamista edes väliaikaisesti ilmoituksen tekemisen ajankohtana. Lisäksi hakemukseen on liitettävä todistus pätevyydestä, sekä siinä tapauksessa, että toimi tai koulutus toimeen ei ole säännelty valtiossa, jossa henkilön koti- ja asuinpaikka on, todistus siitä, että henkilö on harjoittanut ammattia vähintään kaksi vuotta viimeisten 10 vuoden aikana. Tulkin tai kääntäjän on käytettävä koti- ja asuinpaikkavaltiossaan voimassa olevaa ammattinimikettä alkuperäiskielellä, eikä nimike saa sekoittua auktorisoidun tulkin tai kääntäjän ammattinimikkeeseen.

Henkilö voidaan poistaa luettelosta, jos hän on toistuvasti tulkannut tai kääntänyt puutteellisesti, tai jos ei enää ole lainmukaisesti asettunut valtioon, jossa hänen koti- ja asuinpaikkansa on, tai jos häneltä siellä kielletään ammatin harjoittaminen. Henkilö voidaan myös poistaa luettelosta, jos hän käyttää tämän lain vastaisesti väärää ammattinimikettä. Henkilö poistetaan luettelosta myös, jos hän ei enää täytä merkinnän edellytyksiä tai jos henkilö on toistuvasti kääntänyt tai tulkannut puutteellisesti. Ilmoitus väliaikaisesta tulkkina tai kääntäjä työskenntelystä on useimpien lakien mukaan toistettava vuosittain, jos henkilö aikoo jatkaa väliaikaista ammatin harjoittamista. Muutamassa laissa mainitaan myös, että henkilö poistetaan tulkki- ja kääntäjäluiettelosta viiden vuoden päästä, ellei merkinnän jatkamista haeta. Kun ilmoitus väliaikaisesta tulkkina tai kääntäjä työskenntelystä saadaan, henkilö liitetään välittömästi tulkki- ja kääntäjäluietteloon tai jo olemassa olevaa merkintää jatketaan vuodella. Hampurin, Hessenin, Nordrhein-Westfalenin ja Saksi-Anhaltin laeissa mainitaan, että menettely on ilmainen (HmbDolmG; Hessisches Dolmetscher- und Übersetzergesetz; JustG NRW; DolmG LSA). Osassa laeista mainitaan, että väliaikaisesti tulkkina tai kääntäjänä toimiva harjoittaa ammattia samoin oikeuksin ja velvoittein kuin osavaltiossa auktorisoitu tulkki tai kääntäjä.

Ala-Saksissa ammatin harjoittamisen ajoittaisuus ja väliaikaisuus on yksittäistapauksissa arvioitava erityisesti keston, toimeksiantojen tiheyden, säännöllisen toistuvuuden ja jatkuvuuden perusteella. Uusittavaan ilmoitukseen väliaikaisesta työskentelystä on jälleen liitettävä mainitut liitteet (ei todistusta pätevyydestä, eikä ammattinimikettä). Tulkki- ja kääntäjälueetlo on muiden tietojen lisäksi kirjattava tieto siitä, onko ammatti luvanvarainen lähtömaassa, ja jos on, niin asianomaisen vianomaisen nimi. Hannoverin alioikeus voi poistaa henkilön luettelosta, jos olosuhteet ovat sellaiset, että osavaltion auktorisointilain perusteella tehty auktorisointi voitaisiin peruuttaa tai purkaa. (AGGVG – Niedersachsen.)

Berliinin auktorisointilaissa todetaan, että tulkki tai kääntäjä, joka haluaa harjoittaa ammattia Berliinissä ajoittain ja väliaikaisesti, lisätään tulkki- ja kääntäjälueetlo hakemuksesta, kun on saatu tarvittavat tiedot ja näyttö (AGGVG – Berlin).

Brandenburgissa ilmoitukseen väliaikaisesta työskentelystä on kirjattava lähtömaan käytäntöjä vastaava ammattinimitys lähtömaan kielellä. Jos nimitys on vaarassa sekoittua tämän lain mukaiseen auktorisoidun tulkin tai kääntäjän nimitykseen, on nimitykseen tehtävä tarvittava muutos tai lisäys. Merkintä voidaan poistaa, jos ehdot eivät enää täyty tai jos tulkki tai kääntäjä osoittautuu epäluotettavaksi. (BbgDolmG.)

Hampurin auktorisointilaissa mainitaan, että väliaikaisesti tulkkina tai kääntäjänä työskentelevä henkilö liitetään tulkki- ja kääntäjälueetlo, kun ilmoitus saadaan ja henkilö on vannonut valan (HmbDolmG).

Hessenin auktorisointilaissa todetaan, että ammatin harjoittamisen ajoittaisuus ja väliaikaisuus on arvioitava erityisesti keston, toimeksiantojen tiheyden, säännöllisen toistuvuuden ja jatkuvuuden perusteella. Väliaikaista työskentelyä koskevista muutoksista on ilmoitettava välittömästi. Asianomainen viranomainen voi poistaa henkilön luettelosta, jos epäily jatkuvasta epäpätevästä tulkki-työskentelystä on oikeutettu. (Hessisches Dolmetscher- und Übersetzergesetz.)

Mecklenburg-Etu-Pommerissa tulkki tai kääntäjä, joka haluaa harjoittaa ammattia Mecklenburg-Etu-Pommerissa ajoittain ja väliaikaisesti, voidaan liittää auktorisoitujen tulkkien ja kääntäjien luetteloon, jos hän on Euroopan unionin jäsenvaltion tai Euroopan talousalueen kansalainen ja lainmukaisesti asettunut johonkin toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon tai Euroopan talousalueen valtioon harjoittaakseen oikeustulkin ammattia. (DolmG M-V.)

Saksi-Anhaltissa ilmoitukseen väliaikaisesta työskentelystä on muiden tietojen lisäksi liitettävä seuraavat tiedot: nimi, puhuttelusana, akateeminen oppiarvo, työpaikan osoite ja tiedot, jotka mahdollistavat nopean yhteydenoton puhelimitse tai sähköisesti (DolmG LSA).

4.4.11 Siirtymäsäännös

Lähes kaikkien osavaltioiden auktorisointilaeissa säädetään jo auktorisoitujen henkilöiden auktorisoinnin jatkumisesta lain astuessa voimaan.

	Ala-Saksi	Baden-Württemberg	Bajjeri	Berliini	Brandenburg	Bremen	Hampur	Hessen	Mecklenburg-Etu-Pommeri	Nordrhein-Westfalen	Rheinland-Pfalz	Saarland	Saksi	Saksi-Anhalt	Schleswig-Holstein	Thüringen
Laissa on säädetty siirtymäsäännöksestä	x			x	x		x	x	x		x		x	x	x	
Ennen lain voimaantumista toimitettu auktorisointi pysyy voimassa	x ²⁴						x	x			x		x	x	x	

Taulukko 11. Siirtymäsäännös

Seitsemän osavaltion lakien mukaan ennen lain voimaantumista toimitetut auktorisoinnit pysyvät voimassa uuden lain astuessa voimaan. Berliinin, Brandenburgin ja Mecklenburg-Etu-Pommerin auktorisointilakien mukaan ennen auktorisointilain voimaantumista auktorisoidut henkilöt liitetään uuden auktorisointilain mukaiseen tulkki- ja kääntäjäluekkeeseen vain hakemuksesta (AGGVG – Berlin; BbgDolmG; DolmG M-V). Berliinin ja Brandenburgin auktorisointilaeissa säädetään, että ennen liittämistä uuden auktorisointilain mukaiseen tulkki- ja kääntäjäluekkeeseen, henkilö on auktorisoitava uudelleen kyseisen lain mukaisesti. Näissä tapauksissa ammatillisia pätevyyskriteerejä ei kartoiteta uudelleen. Ennen 31.12.2010 hakemuksensa lähettäviltä peritään puolet oikeuskululakien mukaisista maksuista. Vanha tulkki- ja kääntäjäluekkelista poistuu käytöstä 31.12.2010 (AGGVG – Berlin, BbgDolmG.) Brandenburgin ja Hampurin auktorisointilaeissa mainitaan, että aikaisemmin auktorisoituihin pätee uuden auktorisointilain määräykset (BbgDolmG; HmbDolmG).

Yksittäisissä auktorisointilaeissa on lisäksi säädetty seuraavanlaisia kohtia siirtymäsäännöksestä:

²⁴ Auktorisointi pysyy voimassa 31.12.2015 asti, ellei henkilöä auktorisoida uudelleen (AGGVG – Niedersachsen).

Ala-Saksi: Ennen 1.1.2011 auktorisoitujen henkilöiden auktorisoinnit lakkaavat, kun henkilö auktorisoidaan tämän auktorisointilain mukaisesti tai viimeistään 31.12.2015. Heidät voidaan hakemuksesta liittää tulkki- ja kääntäjälueeteloon kunnes auktorisointi lakkaa. (AGGVG – Niedersachsen.)

Brandenburg: Ennen tämän auktorisointilain voimaantulusta auktorisoiduille henkilöille myönnetyt oikeudet ovat myös voimassa 31.12.2010 asti (BbgDolmG).

Hessen: Auktorisointilain voimaantulon hetkellä voimassa olevat auktorisoinnit pysyvät voimassa muuttumattomina (Hessisches Dolmetscher- und Übersetzergesetz).

Saksi: Ennen tämän auktorisointilain voimaantulusta toimitetut auktorisoinnit pysyvät voimassa. Auktorisointi lakkaa kuitenkin, ellei henkilö ilmoita kirjallisesti vuoden sisällä lain voimaantulusta Dresdenin ylioikeuden puheenjohtajalle haluavansa auktorisoinnin jatkuvan. (SächsDolmG.)

5 LOPUKSI

5.1 Yhteenveto

Oikeustulkkaus on tulkkausta oikeuden istunnoissa ja niiden ulkopuolella, rikos- riita-, hakemus- ja hallintoasioissa (Oikeustulkkauksen selvityshanke 2008, 10). Sen onnistumisella on suuri merkitys asianosaisen oikeusturvan toteutumiseen, mutta tulkkien taitojen välillä on hyvin suuria eroja. Tutkimusaiheena oikeustulkkaus on viime vuosikymmeninä saanut enenevässä määrin huomiota. Tulkkauksen laadun ja tulkkausta tarvitsevien aseman parantamiseksi perustettiin Eurooppalainen oikeustulkkauksen ja oikeudellisen kääntämisen järjestö EULITA (European Legal Interpreters and Translators Association). EULITAn perustamista siivitti myös tulkkien huoli siitä, miten heidän työnsä erityispiirteet otetaan huomioon Euroopan unionin antaman direktiivin oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä laadinnassa (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/64/EU).

Säädösten ja sopimusten edellyttämä oikeus tulkkaukseen ei aina toteudu, mihin mahdollisia syitä ovat muun muassa, ettei tarvittavan kielen tulkkeja ole saatavilla tai tulkin ammattitaito ei ole tehtävän vaatimalla tasolla (Oikeustulkkauksen selvityshanke 2008, 12). Suomalaiset oikeuden edustajat ja asianajajat ovat myös edelleen melko kokemattomia työskentelemään oikeustulkkien kanssa (Kinnunen 2010, 128). Oikeustulkkauksen koulutukseen ei Suomessa ole varsinaista koulutusohjelmaa, mutta Tampereen ja Helsingin yliopistoissa järjestetään muutamia oikeustulkkauskursseja. Oikeustulkkauskoulutuksen tilanteeseen on Suomessa tulossa parannus valmisteilla olevan oikeustulkkauksen erikoisammattitutkinnon myötä. Tutkinnon perusteiden laatimista varten koottu työryhmä on kuullut muita alan ammattilaisia ja jättänyt Opetushallitukselle esityksen uusista tutkinnon perusteista.

Suomen laeissa ei ole säädetty oikeustulkin työskentelytavoista. Tulkin työtä säätelevät kuitenkin erilaiset ohjeet ja säännöt, kuten Tulkin ammattisäännöstö (1994) ja Oikeustulkkausohjeet (SKTL 2001). Lisäksi on kansainvälisiä ammattieettisiä säännöstöjä, kuten kansainvälisen konferenssitulkki-liiton *Code of Professional Ethics* (International Association of Conference Interpreters 1999). Tulkin ammattisäännöstö (1994) jakautuu ammattietiikkaa, sopimusta, työaika, tulkkien lukumäärää, teknisiä edellytyksiä, toimeksiannon hyväksymistä ja säännösten rikkomista käsitteleviin artikloihin ja Oikeustulkkausohjeet (2001) toimeksiannon hyväksymistä, toimek-

siantoon valmistautumista, toimeksiannon hoitamista ja oikeustulkin palkkiota käsitteleviin kapaleisiin.

Suomessa ei ole tulkkien auktorisointijärjestelmää, mutta kääntäjien auktorisoinnista säädetään laissa (Laki auktorisoiduista kääntäjistä 7.12.2007/1231). Auktorisoitujen kääntäjien järjestelmästä huolehtii auktorisoitujen kääntäjien tutkintolautakunta. Edellytyksiä auktorisoitavalle kääntäjälle ovat muun muassa, että hänen on oltava luotettavaksi tunnettu täysi-ikäinen henkilö, joka on suorittanut auktorisoidun kääntäjän tutkinnon, ja jota ei ole julistettu vajaavaltaiseksi. Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon mahdolliset käännösuunnat ovat joko kotimaisista kielistä vieraisiin kieliin ja vieraista kielistä kotimaisiin kieliin sekä kotimaisista kielistä toisiin kotimaisiin kieliin.

Saksan 16 osavaltioista 15 on säätänyt tulkkien ja kääntäjien auktorisointia koskevat lait. Oikeustulkkia on tulkki- ja kääntäjälistan perusteella noin 22 000 (Dolmetscher- und Übersetzerdatenbank 2013). Suurin tulkkien ja kääntäjien ammattijärjestö Saksassa on *Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer e.V.*, lyhyesti BDÜ, jonka jäsenistöön kuuluu yli 75 % järjestäytyneistä kääntäjistä ja tulkeista. Kansainvälisissä oikeudenkäynneissä saksalaisten oikeustulkkien työtä ohjaa AIIC:n *Code of professional ethics* (ks. 4.1), mutta Saksan sisäisissä oikeudenkäynneissä työskentelevillä oikeustulkeilla ei kuitenkaan ole yhtenäisiä ammattieettisiä ohjeita, vaan samanaikaisesti on olemassa päällekkäisiä ammattisäännöstöjä. Useissa Saksan osavaltioissa yksi tulkin ja kääntäjän auktorisoinnin edellytyksistä on tietyin poikkeuksin valtiollisen *Staatliche Prüfung* -kokeen läpäiseminen.

Saksassa oikeustulkausta koskevan lainsäädännön taustalla vaikuttaa Saksan perustuslain (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, Art. 3, Abs. 1&3) säädetty yhdenvertaisuusperiaate, jonka mukaan kaikki ovat oikeuden edessä samanarvoisia. Oikeustulkkausten järjestämisestä säädetään tarkemmin tuomioistuimista annetun lain 185 pykälässä (Gerichtsverfassungsgesetz). Laissa määrätään, että jos oikeudenkäynnissä on mukana saksaa taitamattomia henkilöitä, on heille järjestettävä tulkkaus. Tulkkausten järjestämisestä voidaan luopua, jos kaikki oikeudenkäynnissä osalliset henkilöt taitavat kyseisen vieraan kielen (Daubach 2010, 35–36.) Tulkkien ja kääntäjien auktorisoimisesta on Saksan liittotasavallan osavaltioissa säädetty laeilla.

Saksan osavaltioiden tulkkien ja kääntäjien auktorisointia koskevat lait vastaavat toisiaan sisältönsä melko pitkälti, ja samat muotoilut toistuvat usein. Kaikkiin kohtiin ei olla kuitenkaan puututtu kaikissa laeissa. Yleisin nimitys tulkkien ja kääntäjien auktorisointitapahtumalle on *Allgemeine Beeidigung der Dolmetscher / Ermächtigung der Übersetzer* (8 kpl), ja toiseksi yleisin *Öffentliche Bestellung und allgemeine Beeidigung der Dolmetscher/Übersetzer* (3 kpl). Lait poikkeavat suuresti toisistaan sen suhteen minkä tahojen palvelukseen tulkkeja ja kääntäjiä auktorisoidaan. Lakien perusteella tulkkeja ja kääntäjiä auktorisoidaan oikeuden, viranomaisten ja/tai syyttäjänvirastojen tarpeisiin. Hessenin ja Rheinland-Pfalzin lakien perusteella auktorisoidut tulkit ja kääntäjät toimivat eri tahojen palveluksessa. Yleisin tapa määrittellä auktorisoitujen henkilöiden työtehtävät on, että tulkkien toimeen kuuluu suullinen ja kääntäjien kirjallinen kielen välitys (7 kpl). Valtaosa osavaltioista säätelee laissa myös viittomakielen tulkkien auktorisoinnista (11 kpl).

Kaikissa auktorisointilaeissa auktorisoinnin edellytykseksi esitetään tarkka vaatimus alan koulutuksen tai kokeen suorittamisesta, tai ainakin mainitaan yleisesti ammatillisen soveltuvuuden edellytys. Lisäksi yleisesti vaaditaan luotettavuutta (14 kpl). Yllättävän harva osavaltio (5 kpl) mainitsee edellytykseksi erinomaisen kielitaidon vaatimuksen ja saksan oikeuskielen tuntemuksen. Saarlandia lukuun ottamatta kaikki osavaltiot säätelevät laeissaan, että auktorisoinnista ja/tai valan vannomisesta on tehtävä pöytäkirjat. Auktorisoinnin toimivalta määräytyy useimmissa osavaltioissa sen mukaan, missä auktorisointia hakevan henkilön koti- ja asuinpaikka ja/tai yritys sijaitsee.

Yleisimmät auktorisoidun henkilön velvoitteet ovat vaitiolovelvollisuus (muut paitsi Baijeri ja Saarland) ja velvollisuus ottaa toimeksiantoja vastaan lyhyelläkin varoitusajalla (muut paitsi Baijeri, Mecklenburg-Etu-Pommeri ja Saarland). Yleisimmät auktorisointilaeissa mainitut syyt auktorisoinnin päättymiselle ovat se, että henkilö toistuvasti tulkkaa tai kääntää puutteellisesti (12 kpl) ja että henkilö luopuu auktorisoinnista (9 kpl). Saksia lukuun ottamatta kaikki osavaltiot julkaisevat tulkki- ja kääntäjälisanssinsa internetissä. Seitsemän osavaltion auktorisointilaeissa on säädetty auktorisoidun tulkin tai kääntäjän nimityksen väärinkäytöstä ja sen seurauksista.

Kaikki osavaltiot Baden-Württembergiä ja Saarlandia lukuun ottamatta ovat säätäneet auktorisointilaeissaan, minkä muotoinen auktorisoituun käännökseen merkittävän vahvistuslausekkeen tulisi olla. Kaikkien muiden osavaltioiden paitsi Saksin ja Rheinland-Pfalzin auktorisointilaeissa on säädetty väliaikaisesta työskentelystä tulkkina tai kääntäjänä. Seitsemän osavaltion lakien mukaan ennen lain voimaantulusta toimitetut auktorisoinnit pysyvät voimassa uuden lain astuessa voimaan.

5.2 Oikeustulkkauksen erot ja yhteneväisyydet Suomessa ja Saksassa

Sen jälkeen kun Euroopan unioni antoi direktiivin oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/64/EU) on sekä Saksassa että Suomessa otettu askeleita oikeustulkkauksen tilanteen parantamiseksi. Kaikki ne Saksan osavaltiot, Bremaniä lukuun ottamatta, joissa ei vielä ollut auktorisoituja tulkkeja ja kääntäjiä koskevaa lakia, ovat laatineet auktorisointia säätelevät lait. Osavaltioiden lakien myötä oikeustulkkauksen järjestämistä saadaan yhdenmukaistettua ja laadunvarmistus helpottuu.

Saksassa oikeuden palveluksessa työskentelee pääsääntöisesti auktorisoituja tulkkeja ja kääntäjiä.²⁵ Jos henkilöä ei ole auktorisoitu, hänen on jokaisen oikeudenkäynnin alussa vannottava valalla tulkkaavansa luotettavasti ja tunnollisesti. Auktorisointimenettely mahdollistaa, että jo tehtyyn valaan vain vedotaan ennen oikeudenkäynnin alkua ja tulkin soveltuvuus tehtävään varmistuu. Auktorisoitavan tulkin tai kääntäjän on täytettävä lukuisia edellytyksiä. Ero Suomen tämänhetkiseen järjestelmään on merkittävä. Suomessa oikeustulkiksi pääsemiselle ei ole asetettu monia edellytyksiä. Oikeustulkkien auktorisointijärjestelmää ei ole, eikä oikeuden palvelukseen haluavilta kääntäjiltä tai tulkeilta edellytetä tietynlaista taustaa ja koulutusta. Suomen laeissa on kyllä tarkkaan säädelty, milloin on velvollisuus järjestää tulkkaus ja kuka vastaa sen kustannuk-

²⁵ Siitä kuinka suuressa osassa Saksassa tapahtuvista oikeustulkaustoimeksiannoista käytetään auktorisoituja tulkkeja ja kääntäjiä minulla ei ole käytettävissä tutkimustietoa, mutta Driesen ja Petersen (2011) kirjoittavat, että muun muassa poliisien, tuomioistuimien, notaarien, syyttäjävirstojen ja juristien tulkkaus- ja käännoitehtäviin käytetään Saksassa enää auktorisoituja tulkkeja ja kääntäjiä (Driesen & Petersen 2011, 3–4, ks. 4.1). Tuomioistuimista annetun lain 189 pykälässä (Gerichtsverfassungsgesetz) on kuitenkin säädetty auktorisoimattoman oikeustulkin valan vannomisesta, joten auktorisoimattoman oikeustulkin käyttö on myös lain mukaan mahdollista.

sista, mutta Suomen oikeudessa tapahtuvaa tulkkausta koskeissa laeissa säädetään tulkin velvollisuuksista ja edellytyksistä hyvin niukasti:

Hallintolainkäyttölaissa säädetään, että asiassa tulkkina tai kääntäjänä toimiva henkilö ei saa olla sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua. (Hallintolainkäyttölaki (26.7.1996/586, 77 §.) Lisäksi ulkomaalaislaissa (30.4.2004/301, 10 §) on säädetty, ettei tulkkina tai kääntäjänä saa käyttää henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa tai asianosaisen turvallisuus saattaa vaarantua. Tulkin on siis oltava puolueeton ja jäävi henkilö, joka ei anna omien mielipiteidensä tai asenteidensa vaikuttaa työskentelyynsä. Lisäksi tulkki on vaitiolovelvollinen, eli hän ei saa paljastaa viranomaisessa toimiessaan tietoonsa tullutta seikkaa, senkään jälkeen, kun toiminta viranomaisessa on päättynyt. Salassa pidettäviä tietoja ei saa käyttää omaksi tai toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi. (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621, 23 §.)

Suomen laeissa ei tämän tarkemmin oteta kantaa oikeustulkin rooliin tai työskentelytapoihin. Tarkempaa ohjeistusta oikeustulkille tarjoavat Tulkin ammattisäännöstö ja Oikeustulkkausohjeet (ks. 3.2). Suomessakin oikeustulkkauksen tilanteeseen on kuitenkin tiedossa parannuksia lähitulevaisuudessa, kun Euroopan unionin antama direktiivi oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/64/EU) pannaan täytäntöön viimeistään lokakuussa 2013. (Oikeusministeriö 2012.) Lisäksi Suomessa on valmisteltu oikeustulkin erikoisammattitutkintoa, jonka myötä oikeustulkki koulutusta vihdoin järjestetään enemmänkin kuin muutaman kurssin verran, mikä tulee varmasti näkymään oikeustulkkauksen laadun parannuksena. Uuden tutkinnon perusteiden on tarkoitus tulla voimaan keväällä 2013 (ks. 3.1). Suomessa ollaan kuitenkin vielä kaukana Saksan oikeustulkkauksen tilanteesta, sillä ajatusta tulkkiä auktorisointikäytännöstä on vasta väläytelty, eikä direktiiviä oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä vielä olla pantu täytäntöön.

Saksan osavaltioiden tulkkiä ja kääntäjiä auktorisoimista koskeva lainsäädäntö asettaa auktorisoitavalle tulkille ja kääntäjälle tarkat edellytykset ja velvoitteet. Edellytyksiä ovat muun muassa, että henkilö on täysi-ikäinen, hänellä ei ole rikosrekisteriä edeltävän viiden vuoden ajalta, hän elää vakaisissa taloudellisissa oloissa, osoittaa ammatillisen soveltuvuutensa, on luotettava, todis-

taa harjoittaneensa tulkin ammattia, ja hän on saanut tulkkaus- tai kääntäjäkoulutuksen tai suorittanut jonkinlaisen tulkkaus- tai käännöskokeen. Lisäksi osassa laeista vaaditaan erinomaista kielitaitoa ja Saksan oikeuskielen tuntemusta. Velvoitteita ovat muun muassa vaitiolovelvollisuus, velvollisuus ilmoittaa yhteystietojensa muutoksista, konkurssitilasta, rikostuomioista ja velvollisuus ottaa toimeksianto vastaan ellei ole painavaa syytä kieltäytyä siitä.

Oikeustulkin työn kannalta merkittävä ero Suomen ja Saksan välillä on, että Suomessa korostetaan Oikeustulkkausohjeissa tulkin velvollisuutta kieltäytyä tehtävästä, jos kokee, ettei oma osaaminen riitä tehtävään. Saksassa painotetaan päinvastaista näkökulmaa, koska tulkki on velvoitettu ottamaan hänelle tarjottavat työtehtävät vastaan, ellei hänellä ole painavaa syytä kieltäytyä. Toistuva kieltäytyminen tehtävistä voi jopa johtaa auktorisoinnin perumiseen. Saksan lainsäädäntö ei ota suomalaisten oikeustulkkausohjeiden lailla huomioon, että erilaisissa oikeustulkkaustoimeksiannoissa tarvitaan erilaisten erityisalojen tuntemusta, eikä kaikkien tulkkienvoimien olettaa soveltuvan kaikenlaisiin toimeksiantoihin.

Suomen kääntäjien auktorisoinnista annettu laki (7.12.2007/1231) on monella tapaa Saksan osavaltioiden tulkkienvoimien ja kääntäjien auktorisointia koskevien lakien kaltainen. Yhteistä on muun muassa täysi-ikäisyyden ja henkilön luotettavuuden vaatimus. Suomen kääntäjien auktorisoinnista annetun lain tavoin esimerkiksi Baden-Württemberg edellyttää auktorisoitavalta henkilöltä, ettei häntä ole julistettu vajaavaltaiseksi. Molempien maiden laeissa vaaditaan, että henkilöllä on oltava kotikunta Suomessa/Saksan jossakin osavaltiossa tai vakinainen asuinpaikka Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai muussa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Suomessa auktorisointia varten vaadittava auktorisoidun kääntäjän tutkinto on verrattavissa Saksan *Staatliche Prüfung* -kokeeseen, jonka suorittaminen on myös osassa osavaltioista auktorisoinnin edellytys. Yhteistä laeissa on myös muun muassa se, että auktorisointi voidaan peruuttaa, jos henkilö osoittautuu sopimattomaksi tehtävään. Auktorisointi kestää sekä Suomen auktorisoiduista kääntäjistä annetun lain että useimpien Saksan osavaltioiden auktorisointia koskevien lakien perusteella viisi vuotta kerrallaan. Myös mahdollisuus jatkaa auktorisointia viisi vuotta kerrallaan toistuu Saksan osavaltioiden laeissa. Poikkeavaa Suomen auktorisoiduista kääntäjistä annetussa laissa on, että auktorisoinnin uusinta edellyttää, että henkilö on auktorisoinnin voimassa ollessa työskennellyt auktorisoituna kääntäjänä.

5.3 Loppusanat

Olen pro gradu -tutkielmassani esitellyt oikeustulkkauksen tämän hetkistä tilannetta Suomessa ja Saksassa. Aluksi esittelin oikeustulkausta, oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä annettua direktiiviä ja oikeustulkkauksesta tehtyä tutkimusta. Loin katsauksen oikeustulkkauksen tilanteeseen Suomessa esittelemällä oikeustulkkien koulutusta, oikeustulkin ammattieettisiä ohjeita ja myös kääntäjien auktorisointimenettelyä. Esittelin Suomen oikeusjärjestystä ja Suomessa tapahtuvaa oikeustulkausta koskevaa lainsäädäntöä. Saksassa vallitsevaa oikeustulkkauksen tilannetta taustoitin ensin oikeustulkin näkökulmasta, minkä jälkeen kuvasin Saksan oikeusjärjestystä, liittotasavallan lainsäädäntöä ja erityisesti osavaltioiden oikeustulkkien ja -kääntäjien auktorisointia koskevaa lainsäädäntöä. Liitteeksi kokosin sanaston auktorisointitapahtumaa kuvaavista nimityksistä ja niiden suomenkielisistä vastineista.

Aiheeseen tutustumisen voisi viedä pidemmälle tutustumalla Saksan osavaltioiden *Staatliche Prüfung* -kokeen järjestämistä koskeviin asetuksiin. Kiinnostavaa olisi myös muutaman vuoden päästä tarkastella, miten Suomeen suunnitellut oikeustulkausta koskevat uudistukset ovat onnistuneet. Saksassa on säädetty laeilla tulkkien auktorisointikäytäntö, mutta kuinka suuri osa oikeuden palveluksessa työskentelevistä tulkeista on auktorisoitu?

LÄHTEET

Aineistolähteet

Saksan osavaltioiden auktorisointilait

AGGVG – Baden-Württemberg - Gesetz zur Ausführung des Gerichtsverfassungsgesetzes und von Verfahrensgesetzen der ordentlichen Gerichtsbarkeit, 5. Abschnitt: Dolmetscher und Übersetzer. [www-dokumentti]. <<http://www.landesrecht-bw.de/jportal/?jsessionid=3A837AE74E11D165A090B71541F181E4.jpa5?quelle=jlink&query=GVGAG+BW&psml=bsbawueprod.psml&max=true&aiz=true#jlr-GVGAGBWpG6>>. Luettu 27.4.2013.

AGGVG – Berlin - Gesetz zur Ausführung des Gerichtsverfassungsgesetzes. [www-dokumentti]. <https://imp2.uta.fi/hordefw3/gollem/view.php?actionID=view_file&type=pdf&file=beeid_33-09-s845-s892-30122009.pdf&dir=%2FMaisteriopinnot&driver=smb>. Luettu 27.4.2013.

AGGVG – Niedersachsen - Ausführungsgesetz zum Gerichtsverfassungsgesetz, 3. Abschnitt - Allgemeine Beeidigung von Dolmetschern und Ermächtigung von Übersetzern. [www-dokumentti]. <<http://www.nds-vo-ris.de/jportal/?quelle=jlink&query=GVGAG+ND&psml=bsvorisprod.psml&max=true&aiz=true>>. Luettu 27.4.2013.

BbgDolmG - Gesetz über die allgemeine Beeidigung von Dolmetschern und Ermächtigung von Übersetzern des Landes Brandenburg. [www-dokumentti]. <http://www.bravors.brandenburg.de/sixcms/detail.php?gsid=land_bb_bravors_01.c.48249.de>. Luettu 27.4.2013.

DolmG – Bayern - Gesetz über die öffentliche Bestellung und allgemeine Beeidigung von Dolmetschern und Übersetzern. [www-dokumentti]. <<http://www.gesetze-bayern.de/jportal/portal/page/bsbayprod.psml?showdoccase=1&doc.id=jlr-DolmGBYrahmen&doc.part=X&doc.origin=bs>>. Luettu 27.4.2013.

DolmG LSA - Dolmetschergesetz des Landes Sachsen-Anhalt. [www-dokumentti]. <<http://www.landesrecht.sachsen-anhalt.de/jportal/?quelle=jlink&query=DolmG+ST&psml=bssahprod.psml&max=true&aiz=true>>. Luettu 27.4.2013.

DolmG M-V - Gesetz über die öffentliche Bestellung und allgemeine Beeidigung von Dolmetschern und Übersetzern. pykälät 1-11. [www-dokumentti]. <<http://www.landesrecht-mv.de/jportal/portal/page/bsmvprod.psm1?showdoccase=1&doc.id=jlr-DolmGMVpELS&doc.part=X&doc.origin=bs>>. Luettu 27.4.2013.

Hessisches Dolmetscher- und Übersetzergesetz. [www-dokumentti]. <http://www.rv.hessenrecht.hessen.de/jportal/portal/t/10dr/page/bshesprod.psm1?pid=Dokumentanzeige&showdoccase=1&js_peid=Trefferliste&documentnumber=7&numberofresults=150&fromdoctodoc=yes&doc.id=jlr-DolmGHERahmen%3Ajuris-lr00&doc.part=X&doc.price=0.0&doc.hl=1>. Luettu 27.4.2013.

HmbDolmG - Gesetz über die öffentliche Bestellung und allgemeine Vereidigung von Dolmetscherinnen und Übersetzerinnen sowie Dolmetschern und Übersetzern. [pdf-dokumentti]. <<http://www.hamburg.de/contentblob/102188/data/bfi-dolmetschergesetz-2005.pdf>>. Luettu 27.4.2013.

JustG NRW - Gesetz über die Justiz im Land Nordrhein-Westfalen Abschnitt 2: Dolmetscher und Übersetzer. [www-dokumentti]. <https://recht.nrw.de/lmi/owa/br_vbl_detail_text?anw_nr=6&vd_id=11984&ver=8&val=1198>. Luettu 27.4.2013.

JustizDolmG Schleswig-Holstein - Gesetz über Dolmetscherinnen und Dolmetscher sowie Übersetzerinnen und Übersetzer in der Justiz. [www-dokumentti]. <<http://www.gesetzesrechtsprechung.sh.juris.de/jportal/?quelle=jlink&query=JDolmG+SH&psml=bssshoprod.psm1&max=true>>. Luettu 27.4.2013.

LDÜJG – Rheinland-Pfalz - Landesgesetz über Dolmetscherinnen und Dolmetscher und Übersetzerinnen und Übersetzer in der Justiz. [www-dokumentti]. <http://www.ihk-koblenz.de/linkableblob/1150528/.6./data/Landesgesetz_Dolmetscher_und_Uebersetzer-data.pdf;jsessionid=09928062E081E738DF7EDA23FFADAB5F.rep11>. Luettu 27.4.2013.

SAG GVG - Saarländisches Ausführungsgesetz zum Gerichtsverfassungsgesetz § 6 Dolmetscher und Übersetzer. [www-dokumentti]. <http://sl.juris.de/sl/GVGAG_SL_1972_P6.htm>. Luettu 27.4.2013.

SächsDolmG - Sächsisches Gesetz über die staatliche Prüfung, öffentliche Bestellung und allgemeine Beeidigung von Dolmetschern, Übersetzern und Gebärdensprachdolmetschern.

[www-dokumentti]. <<http://revosax.sachsen.de/GetXHTML.do?sid=9511113896293>>. Luettu 27.4.2013.

ThürAGGVG - Thüringer Gesetz zur Ausführung des Gerichtsverfassungsgesetzes. Fünfter Abschnitt Dolmetscher und Übersetzer. [www-dokumentti]. <<http://landesrecht.thueringen.de/jportal/?quelle=jlink&docid=jlr-GVGAGTHpG3&psml=bsthueprod.psml&max=true>>. Luettu 27.4.2013.

Muu lähdeaineisto

Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999. [www-dokumentti]. <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063/19990063_2>. Luettu 22.4.2013.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/64/EU. PDF-dokumentti. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:280:0001:0007:fi:PDF>>. Luettu 22.4.2013.

Gerichtsverfassungsgesetz. PDF-dokumentti. <<http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gvg/gesamt.pdf>>. Luettu 22.4.2013.

Gewerbeordnung § 36 Öffentliche Bestellung von Sachverständigen / Baden-Württemberg. [www-dokumentti]. <<http://www.landesrecht-bw.de/jportal/?quelle=jlink&query=GewO+%C2%A7+36&psml=bsbawueprod.psml&max=true>>. Luettu 22.4.2013.

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. [www-dokumentti]. <<http://www.documentarchiv.de/brd/1949/grundgesetz.html>>. Luettu 22.4.2013.

Hallintolainkäyttölaki 26.7.1996/586. [www-dokumentti]. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960586>>. Luettu 22.4.2013.

Hallintolaki 6.6.2003/434. [www-dokumentti]. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>>. Luettu 22.4.2013.

Justizvergütungs- und -entschädigungsgesetz. [www-dokumentti]. <<http://www.gesetze-im-internet.de/jveg/>>. Luettu 22.4.2013.

Kielilaki 6.6.2003/423. [www-dokumentti].
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030423>>. Luettu 22.4.2013.

Laki auktorisoiduista kääntäjistä 7.12.2007/1231. [www-dokumentti].
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20071231>>. Luettu 22.4.2013.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621. [www-dokumentti].
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>>. Luettu 22.4.2013.

Saamen kielilaki 1086/2003. [www-dokumentti].
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20031086>>. Luettu 22.4.2013.

SKTL 1994. Tulkin ammattisäännöstö. [PDF-dokumentti].
<<http://www.sktl.fi/@Bin/33666/tulkin+ammattis%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6st%C3%B6.pdf>>. Luettu 14.2.2013.

SKTL 2001. Oikeustulkkausohjeet. [www-dokumentti].
<http://www.sktl.fi/kaantaminen_ ja_ tulkkaus/kaantajan_ ja_ tulkin_ tyokalupakki/oikeustulkkausohjeet/>. Luettu 4.12.2012.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. [www-dokumentti].
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>>. Luettu 22.4.2013.

Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301. [www-dokumentti].
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>>. Luettu 22.4.2013.

Zivilprozessordnung. [www-dokumentti]. <<http://dejure.org/gesetze/ZPO>>. Luettu 22.4.2013.

Painetut lähteet

Antinjuntti, Kristiina 2012. Oikeustulkkauksen ja oikeudellisen kääntämisen äärellä. *Kääntäjä* 4. s.18.

Daubach, Helia & Sprick, Claus 2010. Der Zivilprozess. Eine Einführung für Gerichtsdolmetscher und -übersetzer. Schaltungsdienst Lange oHG, Berlin.

Driesen, Christiane & Petersen, Haimo-Andreas 2011. Gerichtsdolmetschen. Grundwissen und -fertigkeiten. Narr Verlag, Tübingen.

- Hale, Sandra Beatriz 2004. *The Discourse of Court Interpreting. Discourse practices of the law, the witness and the interpreter.* Benjamins, Amsterdam.
- Kadric, Mira & Klaus Kaindl & Michéle Kaiser-Cooke 2005. *Translatorische Methodik.* Facultas.wuv, Wien.
- Kinnunen, Tuija 2010. *Agency, Activity and Court Interpreting.* Kinnunen, Tuija & Koskinen, Kaisa (toim.) *Translator's Agency.* Tampere University Press, Tampere 126–164.
- Kinnunen, Tuija 2013a. *Oikeusturva, oikeustulkkaus ja translationaali tila.* Koskinen, Kaisa (toim.), *Tulkattu Tampere.* Tampere University Press, Tampere. 71–105.
- Kinnunen Tuija 2013b. *Translatorisches Handeln und die interprofessionale Kooperation im Kontext des Gerichtsdolmetschens in Finnland.* Ilmestyy 05.2013 julkaisussa: *trans-kom: Zeitschrift für Translationswissenschaft und Fachkommunikation* 6.
- Klein, Josef 1998. *Die juristische Fachsprache als Institutionssprache am Beispiel von Gesetzen und ihrer Auslegung.* Hoffmann, Lothar, Kalverkämper, Hartwig, Wiegand & Herbert Ernst (Hrsg.), *Ein Internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft.* Mouton de Gruyter, Berlin. 1371–1390.

Elektroniset lähteet

- International Association of Conference Interpreters* 1999. *Code of professional ethics.* [www-dokumentti]. <<http://aiic.net/page/54/code-of-professional-ethics/lang/1>>. Luettu 19.2.2013.
- Bayerisches Staatsministerium für Unterricht und Kultus* 2013. *Staatliche Prüfung zum Übersetzer und Dolmetscher.* [www-dokumentti]. <<http://www.km.bayern.de/ministerium/schule-und-ausbildung/staatliche-pruefung-zum-uebersetzer-und-dolmetscher.html>>. Luettu 5.3.2013.
- BDÜ Landesverband Bremen und Niedersachsen e.V.* 2013. *Gerichtsdolmetschen -übersetzen.* [www-dokumentti]. <<http://www.bduebne.de/Beruf/gerichtsdolmetschen.htm>>. Luettu 1.3.2013.
- Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer e.V.* 2012. *Wir über uns.* [www-dokumentti]. <<http://www.bdue.de/>>. Luettu 15.11.2012.

- Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer Saar e.V. 2011.* Berufsbild Gerichtsdolmetscher. [www-dokumentti]. <<http://bdue-saar.de/informationen/uebersetzen-und-dolmetschen/berufsbild-gerichtsdolmetscher.html>>. Luettu 26.2.2013.
- Dolmetscher- und Übersetzerdatenbank 2013.* Dolmetscher/innen und Übersetzer/innen suchen. [www-dokumentti]. <<http://www.justiz-dolmetscher.de/suche.jsp;jsessionid=691CA90B8696D5E8799E1C038B5564DC>>. Luettu 26.2.2013.
- Euroopan oikeudellinen verkosto 2006.* Oikeusjärjestys - Saksa. [www-dokumentti]. <http://ec.europa.eu/civiljustice/legal_order/legal_order_ger_fi.htm>. Luettu 29.1.2013.
- Euroopan oikeudellinen verkosto 2012a.* Jäsenvaltion oikeus - Saksa. [www-dokumentti]. <https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-de-fi.do?member=1>. Luettu 30.1.2013.
- Euroopan oikeudellinen verkosto 2012b.* Yleiset tuomioistuimet - Saksa. [www-dokumentti]. <https://e-justice.europa.eu/content_ordinary_courts-18-de-fi.do?member=1>. Luettu 5.2.2013.
- Euroopan oikeudellinen verkosto 2013a.* Jäsenvaltion oikeus - Suomi. [www-dokumentti]. <https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-fi-fi.do?member=1>. Luettu 30.1.2013.
- Euroopan oikeudellinen verkosto 2013b.* Yleiset tuomioistuimet – Suomi. [www-dokumentti]. <https://e-justice.europa.eu/content_ordinary_courts-18-fi-fi.do?member=1>. Luettu 26.3.2013.
- Fédération internationale des traducteurs 1994.* La charte du traducteur. [www-dokumentti]. <<http://huitoto.udea.edu.co/TeoriaTraduccion/datos/translators%20charter.htm>>. Luettu 27.4.2013.
- Garzone, Giuliana & Viezzi, Maurizio (toim.) 2002.* Interpreting in the 21st Century: Challenges and opportunities. John Benjamins. Amsterdam. [www-dokumentti]. <<http://site.ebrary.com/lib/tampere/docDetail.action?docID=10023469>>. Luettu 25.2.2011.
- Helsingin yliopisto 2013.* Opiskeltavat aineet. Nykykielten laitos. [www-dokumentti]. <<http://www.helsinki.fi/nykykielet/aineet/index.html>>. Luettu 21.3.2013.

Katschinka, Liese 2011. President's wellcome. [www-dokumentti].
<<http://www.eulita.eu/home>>. Luettu 27.2.2011.

Kinnunen & Vik-Tuovinen 2011. Oikeustulkin työ – yhteistyön etiikkaa. [PDF -dokumentti].
<http://www.vakki.net/publications/2011/VAKKI2011_Kinnunen&Vik-Tuovinen.pdf>.
Luettu 19.2.2013.

Myrskylä, Pekka 2010. Maahanmuutossa suuria vuosivaihteluita. Tieto&trendit-lehdessä (4-5/2010) julkaistu artikkeli. [www-dokumentti].
<http://www.stat.fi/artikkelit/2010/art_2010-07-09_001.html?s=0#5>. Luettu 25.2.2011.

Oikeusministeriö 2012. Tulkkausdirektiivin täytäntöönpano. [www-dokumentti].
<<http://www.om.fi/text/Etusivu/Valmisteilla/Lakihankkeet/Kansainvalinenprosessioikeus/1330603166870>>. Luettu 4.12.2012.

Oikeustulkkauksen selvityshanke 2008. Asiantuntijaryhmän raportti opetusministeriölle. [www-dokumentti]. <http://www.kaj.fi/files/104/oikeustulkkauksen_raportti_13.6.08.pdf>. Luettu 16.2.2011.

Opetushallitus 2013a. Auktorisoidut kääntäjät. [www-dokumentti].
<http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/auktorisoidut_kaantajat>. Luettu 14.3.2013.

Opetushallitus 2013b. Tutkinnon sisältö. [www-dokumentti].
<http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/auktorisoidut_kaantajat/tutkinnon_sisalto>. Luettu 14.3.2013.

Opetushallitus 2012. Oikeustulkin erikoisammattitutkinto. [PDF-dokumentti].
<http://www.oph.fi/download/143162_LpOikeustulkkiEAT_31_421_2012.pdf>. Luettu 28.1.2013.

Pape, Jens 2011. Das neue Beeidigungsrecht in Niedersachsen. [www-dokumentti].
<http://www.bduebn.de/Beruf/neues_beeidigungsrecht_niedersachsen.htm>. Luettu 8.11.2011.

Rüger, Christiane 2010. Umsetzung uneinheitlich. Neue Gesetze für beeidigte Dolmetscher in den Bundesländern. [www-dokumentti].
<http://www.bdue.de/appends/mdue/ForumRecht_4_2010_.pdf>. Luettu 15.11.2011.

Suomen Kuurosokeat ry 2012. Taktiilit sormiaakkoset. [www-dokumentti].

<http://www.kuurosokeat.fi/kommunikaatiopalvelut/tietopiste/taktiilit_sormiaakkoset/>.
Luettu 29.11.2012.

Tampereen yliopisto 2013. Opinto-oppaat 2012–2013. Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriopinnot. [www-dokumentti].
<<https://www10.uta.fi/opas/tutkintoOhjelma.htm?rid=7786&uiLang=fi&lang=fi&lvv=2012>>. Luettu 21.3.2013.

Vantaan kaupunki 2013. Helsingin seudun asioimistulkikeskus. [www-dokumentti].
<http://www.vantaa.fi/fi/sosiaali- ja_terveyspalvelut/tulkikeskus_siirretaan_>. Luettu 25.3.2013

Wadensjö, Cecilia, Englund Dimitrova, Birgitta & Nilsson, Anna-Lena (toim.) 2007. Critical Link 4: Professionalisation of Interpreting in the Community: Selected Papers from the 4th International Conference on Interpreting in Legal, Health and Social Service Settings. John Benjamin. Stockholm. [www-dokumentti].
<<http://site.ebrary.com/lib/tampere/docDetail.action?docID=10172332>>. Luettu 25.2.2011.

Sanakirjat

Creifelds Rechtswörterbuch 1997. C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung. München.

Duden, Deutsches Universalwörterbuch 2003. Dudenverlag, Mannheim.

Korhonen, Jarmo 2008. Saksa-suomi suursanakirja. WSOY, Juva.

Köbler, Gerhard 2003. Juristisches Wörterbuch für Studium und Ausbildung. Verlag Vahlen. München.

MOT Lakikielen perussanakirja 2013.

Niiranen, Marja, Wollstén, Ambrosius 1996. Suomi-Saksa-Suomi lakikielen perussanakirja. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Muut lähteet

Isolahti, Nina 2011. Tulkin rooli ja vaikutusvalta oikeussaliviestinnässä. Luento 20.1.2011 Tampereen yliopiston Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen koulutusohjelman Monikielissä poliisi- ja oikeustulkkausseminaarissa.

Karjalainen, Heikki 2009. Tapaustutkimus puhuttelusta tulkatun rikosoikeudenkäynnin kuulemisvaiheessa. Tampereen yliopisto, käännöstieteen (venäjä) pro gradu -tutkielma.

Palmu, Minna 2003. Oikeustulkkaus oikeudenedustajien näkökulmasta. Tampereen yliopisto, käännöstieteen (saksa) pro gradu -tutkielma.

Tiainen, Mari 1997. Oikeustulkkaus Suomessa. Tampereen yliopisto, käännöstieteen (saksa) pro gradu -tutkielma.

LIITE 1

SANASTO

Auktorisointitapahtumaa kuvaamaan on Saksan osavaltioissa käytössä eri termejä. Yleisin termi on tulkin auktorisoinnista puhuttaessa *Allgemeine Beeidigung* ja kääntäjän auktorisoinnista puhuttaessa *Ermächtigung*. Kahdeksassa osavaltiossa on käytössä nämä termit yhteneväisesti. Yleisessä käytössä ovat myös *allgemeine Vereidigung* ja *öffentliche Bestellung*. Kaikkia näitä termejä käytetään eri osavaltioissa erilaisina yhdistelminä. Muun muassa Mecklenburg-Etu-Pommerin auktorisointilaissa tulkkien ja kääntäjien auktorisoinnista käytetään termejä *öffentlich bestellen* ja *allgemein beeidigen* seuraavasti:

Zur Sprachenübertragung und Gebärdensprachenübertragung für gerichtliche, behördliche und notarielle Zwecke werden Dolmetscher und Übersetzer für das Gebiet des Landes Mecklenburg-Vorpommern *öffentlich bestellt und allgemein beeidigt*. (§ 1 Dolmetscher und Übersetzer (DolmG M-V))

Öffentliche Bestellung

Käytin sanaston kokoamiseen seuraavia lähteitä: Creifelds Rechtswörterbuch (1997), Duden, Deutsches Universalwörterbuch (2003), Saksa–suomi -suursanakirja (Korhonen 2008), Juristisches Wörterbuch für Studium und Ausbildung (Köbler 2003), MOT Lakikielen perussanakirja (2013) ja Suomi–Saksa–Suomi lakikielen perussanakirja (Niiranen & Wollstén 1996). Sanaliittotermiä *Öffentliche Bestellung* ei löydy käyttämistäni lähteistä, mutta MOT Lakikielen perussanakirja (2013), Duden (2003) ja Saksa–suomi -suursanakirja (Korhonen 2008) tarjoavat substantiiville *Bestellung* ja verbille *bestellen* seuraavia määritelmiä ja suomennosvaihtoehtoja:

määräys: Bestimmung (De, f), Vorschrift (De, f), Anordnung (De, f), Verfügung (De, f), **Bestellung** (De, f)

määräminen: Bestimmen (De, n), Festsetzen (De, n), Verordnen (De, n), Verfügung (De, f), Einführung (De, f), **Bestellung** (De, f)

määräminen (virkaan ~): **Bestellung** (De, f, ~ zum Amt)

tilaus: **Bestellung** (De, f), Auftrag (De, m), Order (De, f), Bezug (De, m)
(MOT Lakikielen perussanakirja 2013)

avata (v, ~ remburssi): eröffnen (De), **bestellen** (De, ein Bankakkreditiv ~)
määrätä (v): bestimmen (De), vorschreiben (De), vorsehen (De), verordnen (De), anordnen (De), **bestellen** (De), verfügen (De), zuerkennen (De)
määrätä (v, toimeen , virkaan): **bestellen** (De), berufen (De, zu einem Amt ~)
tilata (v): **bestellen** (De), Auftrag erteilen (De, m), beziehen (De)
valita (v, toimielin, jäsen): **bestellen** (De), wählen (De, ein Organ, ein Mitglied)
(MOT Lakikielen perussanakirja 2013)

Bestellen .. jmdn. Zum Verteidiger, zum persönlichen Referenten b.; jmdn. Als Gutachter b.
(Duden 2003, 272)

bestellen v 4 valita, määrätä, nimittää > *einen Nachfolger* ~ valita/määrätä seuraaja;
jmdn. zum Verteidiger ~ määrätä jku puolustusasianajajaksi; *der amtlich bestellte Vormund* virallisesti määrätty holhooja

Bestellung f -en 3 määrääminen, määräys, nimittäminen, nimitys > *die* ~ *eines Vormunds* holhoojan määrääminen; *seine* ~ *zum Vorstandsmitglied* hänen nimityksensä johdokunnan jäseneksi (Korhonen 2008, 392)

Allgemeine Beeidigung

Sanaliittotermiä *allgemeine Beeidigung* ei käyttämistäni lähteistä löytynyt, mutta MOT Lakikielen perussanakirja (2013), Duden (2003), Saksa–suomi -suursanakirja (Korhonen 2008) ja Lakikielen perussanakirja (Niiranen & Wollstén 1996), tarjoavat substantiiville *Beeidigung* ja verbille *beeidigen* seuraavia suomennosvaihtoehtoja:

vahvistaa (v, ~ valalla): **beeidigen** (De), bekräftigen (De, durch Eid, eidlich ~)

vannoa (v, ~ pesäluettelo oikeaksi): **beeidigen** (De, das Inventar ~)

(MOT Lakikielen perussanakirja 2013)

Beeidigen 1. (gehoben) *beeiden*: Er beeidigte seine Aussage. 2. (österr. Amtspr., sonst veraltet) *unter Eid nehmen, vereidigen* <meist nur noch als attr. 2. Part.>: ein beeidigter Sachverständiger.

(Duden 2003, 243)

beeiden *v* vannoa, vahvistaa valalla › *eine Aussage vor Gericht* ~ vahvistaa valallaan todistajan lausunto oikeudessa

beeidigen *v* 1 ylä → beeiden 2 virasta, muuten vanh. vannottaa, ottaa vala

beeidigt... *adj, vain attr* valantehnyt, virallinen › *ein ~er Sachverständiger* virallinen asiantuntija (Korhonen 2008, 351)

beeidigen 1: vahvistaa valalla 2 (**das Inventar beeidigen**): vannoa pesäluettelo oikeaksi (Niiranen & Wollstén 1996, 278)

Allgemeine Vereidigung

Hampurin auktorisointilaissa termejä *öffentlich bestellen* ja *allgemein vereidigen* käytetään seuraavasti:

Dolmetscherinnen und Übersetzerinnen sowie Dolmetscher und Übersetzer werden auf Antrag für gerichtliche und behördliche Zwecke zur mündlichen und schriftlichen Sprachenübertragung für das Gebiet der Freien und Hansestadt Hamburg *öffentlich bestellt und allgemein vereidigt*, wenn sie.. (§ 1 Voraussetzungen für Bestellung und Vereidigung (HmbDolmG))

Sanaliittotermiä *allgemeine Vereidigung* ei löydy käyttämistäni lähteistä, mutta Duden (2003), Saksa–suomi -suursanakirja (Korhonen 2008) ja Juristisches Wörterbuch für Studium und Ausbildung (Köbler 2003) määrittelevät substantiivin *Vereidigung* ja verbin *vereidigen* seuraavasti:

Vereidigen <schwaches Verb>, [spätmittelhochdeutsch, vereidigen]: *jmdn. durch Eid auf, zu etw. verpflichten; jmdm einen Eid abnehmen*: Rekruten, Soldaten v.; einen Zeugen vor Gericht v.; Der Präsident wird auf die Verfassung vereidigt; ein vereidigter Sachverständiger, Dolmetscher.

Vereidigung, die; -, -en: *das Vereidigen*. (Duden 2003, 1691)

Vereidigen ~ vannottaa vala, ottaa vala vastaan. *Minister auf die Verfassung* ~ vannottaa ministerit noudattamaan perustuslakia; *Der Zeuge wurde vereidigt* todistaja vannoi valan; *eine vereidigte Übersetzerin* virallinen kielenkääntäjä (Korhonen 2008, 1643)

(**Beeidigung** → Vereidigung)

Vereidigung (z. B. § 478 ff. ZPO) ist die Ablegung bzw. Abnahme eines Eides zur Bekräftigung einer Aussage durch einen → Eid. Die V. kann jeden Menschen betreffen, der

einen Beitrag leistet, der für die Wahrheitsfindung bedeutsam ist. Die V. erfolgt durch das →Gericht. Bei ihr schwört der Vereidigte, die Wahrheit zu sagen. Die vorsätzlich falsche Aussage entgegen dem Eid ist als →Meineid strafbar (§ 154 StGB). (Köbler 2003, 372).

Ermächtigung

Ala-Saksissa tulkkien auktorisoinnista käytetään nimitystä *allgemeine Beeidigung* ja kääntäjien auktorisoinnista *Ermächtigung*: “Zur Sprachenübertragung für gerichtliche, behördliche und notarielle Zwecke werden für das Gebiet des Landes Dolmetscher *allgemein beeidigt* und Übersetzer *ermächtigt*.” (§ 9 Dolmetscher und Übersetzer (AGGVG Niedersachsen))

MOT Lakikielen perussanakirja (2013), Duden (2003), Saksa–suomi -suursanakirja (Korhonen 2008), Juristisches Wörterbuch für Studium und Ausbildung (Köbler 2003) ja Creifelds Rechtswörterbuch (1997) antavat substantiiville *Ermächtigung* ja verbille *ermächtigen* seuraavan vastineet ja määritelmät:

lupa (valtuus): **Ermächtigung** (De, f)

oikeuttaminen: Berechtigung (De, f), **Ermächtigung** (De, f), Rechtfertigung (De, f)

valtuuttaminen: Bevollmächtigung (De, f), **Ermächtigung** (De, f)

(MOT Lakikielen perussanakirja 2013)

Ermächtigen [für älter: mächtigen, mittelhochdeutsch mehtigen, zu ↑ mächtig]: *jmdm ein besonderes Recht, eine Vollmacht für etw. erteilen*: wir ermächtigen ihn, die Verhandlungen zu führen; dazu bin ich nicht ermächtigt.

Ermächtigung, die; -, -en: *Vollmacht, [begrenzte] Berechtigung*: die E. zum Führen der Verhandlungen; dazu hat sie keine E.” (Duden 2003, 486)

ermächtigen v valtuuttaa > *jmdn. zu etw.* ~ valtuuttaa jku jhk; *er ermächtigte seine Frau [dazu], Geld von seinem Konto abzuheben* hän valtuutti vaimonsa nostamaan rahaa tililtänsä

Ermächtigung *f*-en valtuutus, valtakirja (Korhonen 2008, 585)

Ermächtigung (vgl. § 185 BGB) ist der im Bürgerlichen Gesetzbuch nicht besonders geregelte Vorgang der Übertragung der Befugnis, über ein fremdes Recht im eigenen Namen zu verfügen oder das Recht auszuüben, sowie das Ergebnis dieses Vorgangs (z. B. →Einziehungsermächtigung) Die E. ist ein Unterfall der →Einwilligung. Sie ist zu unterscheiden von der →Stellvertretung und von der →Abtretung. Im Verfahrensrecht ist

eine E. bei eigenem schutzwürdigen Interesse des zu Ermächtigenden zulässig (→Prozeßstandschaft). (Köbler 2003, 107.)

Ermächtigung ist die Befugnis, im eigenen Namen ein fremdes Recht geltendzumachen (auszuüben). Im bürgerlichen Recht steht die E. zwischen der →Vollmacht (Stellvertretung, Handeln im fremden Namen) und der →Abtretung (Übertragung des gesamten Rechts). Die Zulässigkeit einer E. ist heute, obwohl sie im BGB nicht geregelt ist, aus dem Gedanken der →Zustimmung zur →Verfügung eines Nichtberechtigten weitgehend anerkannt. Der wichtigste Fall der E. ist die Einziehungsermächtigung (→Abtretung; s.a. Verfügung eines Nichtberechtigten). Im Prozeßrecht läßt die Rspr. die E. (Übertragung der Prozeßführungsbefugnis) zur Vermeidung von Mißbräuchen nur bei eigenem wirtschaftlichen Interesse des E.empfängers zu (→Prozeßstandschaft). (Creifelds Rechtswörterbuch 1997, 402.)

Termejä *öffentliche Bestellung* ja *Vereidigung* käytetään myös puhuttaessa tuomioistuinten, viranomaisten, yritysten ja yksityishenkilöidenkin hyödyntämien asiantuntijoiden auktorisoinnista (Gewerbeordnung § 36 Öffentliche Bestellung von Sachverständigen / Baden-Württemberg).

Edellä määriteltyjen termien ohessa Saksan osavaltioiden oikeustulkkauslaeissa on yleisesti auktorisointitapahtumasta puhuttaessa käytössä termit *Bestallung* ja *Bestallungsurkunde*, joille Lakikielen perussanakirja (Niiranen & Wollstén 1996) ja MOT Lakikielen sanakirja 2013 tarjoavat seuraavat suomennokset:

Bestallung 1 (f): nimitys **2 (f; Bestallung zu einem Amt):** määräyskirja virkaan

Bestallungsurkunde (f): nimittämiskirja

(Niiranen & Wollstén 1996, 288–289; MOT Lakikielen sanakirja 2013)

DEUTSCHE KURZFASSUNG

Universität Tampere

Fachbereich Sprach-, Translations-, und Literaturwissenschaften

Translationswissenschaft (Finnisch–Deutsch)

SAARELA, ILDI: Gerichtsdolmetschen und seine Gesetzgebung in Finnland und Deutschland

Masterarbeit: 65 Seiten

Deutsche Kurzfassung: 13 Seiten

April 2013

1 Einleitung

1.1 Hintergrund

Das Gerichtsdolmetschen durchläuft sowohl in Finnland als auch in Deutschland zurzeit einen gewaltigen Veränderungsprozess. Im Oktober 2010 hat die Europäische Union eine Richtlinie über das Recht auf Dolmetschleistungen und Übersetzungen in Strafverfahren (2010/64/EU) erlassen. In Finnland wurde aus diesem Grunde eine Projektgruppe zusammengestellt, um herauszufinden, welche Gesetzesänderungen notwendig sind, um die Richtlinie umzusetzen und um die benötigten Änderungsvorschläge vorzubereiten. (Oikeusministeriö 2012.) In Deutschland wird seit dem Urteil vom 16. Januar 2007 (Az. 6 C 15/06) des Bundesverwaltungsgerichtes ein Gesetzesnorm für die Beeidigung von Dolmetschern und die Ermächtigung von Übersetzern verlangt. Als Folge haben die Bundesländer die noch kein Dolmetschergesetz hatten, mit Ausnahme von Bremen, neue Gesetze erlassen.

In Finnland wird noch keine gezielte Ausbildung für Gerichtsdolmetscher organisiert, sondern es werden nur einzelne Kurse angeboten. Für Gerichtsdolmetscher gibt es auch kein Beeidigungsverfahren. Verbesserungen in Bezug auf das Gerichtsdolmetschen sind in Sicht, da zurzeit eine Fachprüfung für Gerichtsdolmetscher vorbereitet wird.

1.2 Material

In meiner Masterarbeit gebe ich einen Überblick zu diesem aktuellen Thema, indem ich den gegenwärtigen Stand des Gerichtsdolmetschens in Finnland und Deutschland miteinander vergleiche, insbesondere in Hinsicht auf die Gesetzgebung und die Normen des Gerichtsdolmetschens. Als Material benutze ich die Gesetze der deutschen Bundesländer über die Beeidigung für Dolmetscher und Übersetzer. Als finnisches Material verwende ich den Entwurf zur Fachprüfung des Gerichtsdolmetschens, die Gesetze, die das Recht auf Dolmetschleistungen betreffen, die Berufs- und Ehrenordnung für Dolmetscher und die Anweisungen für Gerichtsdolmetscher (SKTL 1994; SKTL 2011) Ich gebe eine detaillierte Schilderung der Dolmetschergesetze der Bundesländer, indem ich die sich wiederholenden Inhalte der Gesetze in einzelne Kapitel unterteile und die Hauptpunkte in Tabellen darstelle.

1.3 Struktur der Masterarbeit

Meine Arbeit besteht aus fünf Kapiteln. Zunächst beschäftige ich mich mit dem Gerichtsdolmetschen und anschließend beleuchte ich den Stand des Gerichtsdolmetschens in Finnland und in Deutschland. In Kapitel 5 gebe ich eine Zusammenfassung meiner Arbeit, thematisiere die Unterschiede und Ähnlichkeiten zwischen den Situationen des Gerichtsdolmetschens in Finnland und in Deutschland und reflektiere über mögliche weitere Forschungsthemen. Als Anhang zu meiner Masterarbeit habe ich eine Liste der Termini zusammengestellt, die in den deutschen Bundesländern für die Beeidigung der Dolmetscher und Übersetzer verwendet werden. Mit Hilfe verschiedener Wörterbücher stelle ich die finnischen Äquivalente der Termini dar.

2 Gerichtsdolmetschen

Unter Gerichtsdolmetschen versteht man sowohl das Dolmetschen bei Gerichtsverhandlungen als auch außerhalb der Gerichtssaale, in Strafsachen, im Zivilprozess, in Antrags- und in Verwaltungssachen. Am üblichsten ist das Gerichtsdolmetschen in den so genannten gewöhnlichen Strafsachen. In Finnland wird in Gerichtsverhandlungen meist Konsekutivdolmetschen oder Flüsterdolmetschen eingesetzt, und es wird in zwei Sprachrichtungen gedolmetscht. (Oikeustulkkaus selvityshanke 2008, 10–11.)

Für den Rechtsschutz der Beteiligten ist es eine unumgängliche Voraussetzung, dass das Dolmetschen gut gelingt. Im schlimmsten Fall kann eine misslungene Verdolmetschung zu falschen Schlussfolgerungen oder sogar zu einem falschen Urteil führen. (Oikeustulkkauksen selvityshanke 2008, 25.)

2.1 Richtlinie über das Recht auf Dolmetschleistungen und Übersetzungen in Strafverfahren

Schweden hat während seiner EU-Ratspräsidentschaft im Jahre 2009 eine für die Dolmetscher- und Übersetzungsbranche wichtige Anregung gegeben, auf die sich die Richtlinie (2010/64/EU) über das Recht auf Dolmetschleistungen und Übersetzungen in Strafverfahren gründet. Mit der Richtlinie werden die *Mindestanforderungen* hinsichtlich der Rechte auf Dolmetschleistungen und Übersetzungen festgelegt, die in strafrechtlichen Verfahren in der ganzen Europäischen Union gelten. (Oikeusministeriö 2012.) Die Sorge der Dolmetscher und Übersetzer darüber, wie die Spezifika ihres Berufs bei der Verfassung der Richtlinie berücksichtigt werden, zeigte sich auch anhand der Gründung von EULITA (European Legal Interpreters and Translators Association) Im Jahre 2009 (Antinjuntti 2012.)

2.2 Forschung des Gerichtsdolmetschens

Sowohl die Ausbildung der Dolmetscher als auch die Dolmetschforschung konzentrierte sich lange hauptsächlich auf das Konferenzdolmetschen. Seit Anfang der 1990er bekommt das Gerichtsdolmetschen als Forschungsthema mehr und mehr Aufmerksamkeit. (Oikeustulkkauksen selvityshanke 2008, 21.) Zentrale Forschungsthemen sind unter anderem die Ausbildung der Gerichtsdolmetscher (z. B. Kadric, Kaindl & Kaiser-Cooke 2005), die Evaluation der Qualität beim Gerichtsdolmetschen (z. B. Garzone & Viezzi 2002) und die Fortentwicklung der Berufskennntnisse der Gerichtsdolmetscher (z. B. Wadensjö, Englund Dimitrova, Nilsson 2007). In Finnland finden sich bisher nur wenige Untersuchungen zum Gerichtsdolmetschen.

3 Gerichtsdolmetschen in Finnland

Der Bedarf für Dolmetschleistungen in Finnland wächst an. Der Anteil der fremdsprachigen Bevölkerung (ca. 145 000 Personen) ist noch relativ gering, aber steigt stetig an (Myrskylä 2010). Weil die Sprachgruppen der Fremdsprachigen noch relativ klein sind, sind die finnischen Rechtsvertreter und Anwälte, was die Zusammenarbeit mit Dolmetschern betrifft, noch relativ unerfahren. (Kinnunen 2010, 128).

3.1 Ausbildung der Gerichtsdolmetscher

In Finnland gibt es noch keine Berufsausbildung für Gerichtsdolmetscher, aber die Universitäten von Helsinki und Tampere bieten einige Kurse in Gerichtsdolmetschen an. Die Situation wird sich bald verbessern, da zurzeit eine Fachprüfung für Gerichtsdolmetscher vorbereitet wird. Um die Grundlagen der Fachprüfung vorzubereiten, wurde eine Projektgruppe zusammengestellt, die weitere Experten gehört hat und im Oktober 2012 dem Zentralamt für Bildungswesen einen Entwurf übergeben hat, der im Frühjahr 2013 Inkrafttreten soll. In dem Entwurf konzentrierte man sich auf die Abschlussprüfung für Gerichtsdolmetscher, den Inhalt der Studien sowie die Grundlagen der Bewertung. (Opetushallitus 2012.)

3.2 Die Berufs- und Ehrenordnung für Dolmetscher und die Anweisungen für Gerichtsdolmetscher

Die finnische Gesetzgebung steuert nicht näher die Arbeitsweise der Gerichtsdolmetscher. Es gibt aber verschiedene Berufsnormen für Übersetzer und Dolmetscher, wie die Berufs- und Ehrenordnung für Dolmetscher (*Tulkin ammattisäännöstö*)(SKTL 1994). Des Weiteren gibt es die Anweisungen für Gerichtsdolmetscher (*Oikeustulkkausohjeet*)(SKTL 2001), die einige Verbände im Bereich Translation in Zusammenarbeit verfasst haben. Zusätzlich gibt es internationale berufsnormen, die alle als Dolmetscher tätigen Personen betreffen, wie *Code of Professional Ethics* des internationalen Verbands der Konferenzdolmetscher (International Association of Conference Interpreters 1999).

Die Berufs- und Ehrenordnung für Dolmetscher (SKTL 1994) umfasst die folgenden Punkte: Berufsethik, Vertragsmodalitäten, Arbeitszeit, Anzahl der Dolmetscher, technische Voraussetzungen, Annahme eines Auftrags und Verstoß gegen die Berufs- und Eh-

renordnung für Dolmetscher. Die Berufs- und Ehrenordnung ist für alle Dolmetschermittglieder des Verbandes der finnischen Übersetzer und Dolmetscher (*Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto*) verbindlich, falls die Gesetze oder Verordnungen es nicht anders bestimmen. Die Anweisungen für Gerichtsdolmetscher (SKTL 2001) teilen sich in Kapitel über die Annahme eines Auftrags, die Vorbereitung des Auftrags, die Durchführung des Auftrags und die Vergütung der Gerichtsdolmetscher.

3.3 Ermächtigung der Übersetzer

In Finnland gibt es kein Beeidigungsverfahren für Dolmetscher, aber für Gerichtsverhandlungen können Übersetzungen von Dokumenten bei ermächtigten Übersetzern bestellt werden. Die Ermächtigung von Übersetzern wird im Gesetz geregelt (Laki auktorisoiduista kääntäjistä 7.12.2007/1231). Eine Prüfungskommission kümmert sich um die Ermächtigungsverfahren der Übersetzer. Sie organisiert die jährlichen Prüfungen, erteilt das Recht als ermächtigter Übersetzer zu arbeiten, beaufsichtigt die Arbeit der ermächtigten Übersetzer und ist zuständig für die Datenbank der ermächtigten Übersetzer, die auf Finnisch und Schwedisch geführt wird. (Opetushallitus 2013a.) Die Voraussetzungen für die Ermächtigung sind zum Beispiel, dass die Person volljährig und verlässlich ist, und die Prüfung zum ermächtigten Übersetzer bestanden hat. (Laki auktorisoiduista kääntäjistä 7.12.2007/1231.)

3.4 Finnische Rechtsordnung

3.4.1 Rechtsquellen

Die wichtigste der finnischen nationalen Rechtsquellen ist das schriftliche Gesetz. Das Gesetz umfasst in einer Hierarchieordnung sowohl das Grundgesetz, normale Gesetze d.h. Gesetze des Abgeordnetenhauses, Verordnungen des Präsidenten der Republik Finnland sowie des Staatsrates und des Ministeriums als auch Rechtsnormen der nachgeordneten Behörden. Wenn es kein schriftliches Gesetz gibt, gilt als Rechtsquelle der Landesgebrauch. Als Rechtsquellen gelten auch z. B. die Gesetzesvorbereitungen und Gerichtsentscheidungen. Bindende Rechtsquellen sind auch internationale Konventionen und andere internationale Verpflichtungen, die Finnland eingegangen ist. (Euroopan oikeudellisten verkosto 2013a.)

3.4.2 Ordentliche Gerichte

Die finnischen Gerichte werden in ordentliche Gerichte unterteilt, in denen Streit- und Strafsachen verhandelt werden, Verwaltungsgerichte, die für die Verwaltungsrechtsprechung zuständig sind, sowie Sondergerichte. In den ordentlichen Gerichten werden Streitsachen verhandelt, die nicht in den Zuständigkeitsbereich anderer Gerichte fallen. Ordentliche Gerichte sind die Amtsgerichte (käräjäoikeus), Oberlandesgerichte (hovioikeus) und das Oberste Gericht (korkein oikeus). (Euroopan oikeudellinen verkosto 2013b.)

3.5 Finnische Gesetze über das Gerichtsdolmetschen

Die Mehrsprachigkeit und die Rechte derjenigen, die die Sprache der Behörden nicht beherrschen, werden durch viele Gesetze geschützt. In der finnischen Gesetzgebung gibt es mehrere Gesetze, die dazu verpflichten, in behördlichen Angelegenheiten eine Verdolmetschung zu organisieren. Der Status der Nationalsprachen und des Samischen werden durch mehrere Gesetze sichergestellt. Im finnischen Grundgesetz (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731, 17 §) wird das Recht gewährt, die eigene Muttersprache, entweder Finnisch oder Schwedisch in einer behördlichen Angelegenheit zu benutzen, und Dokumente zu erhalten, die in der Sprache verfasst sind. Im Sprachgesetz wird der Status der Nationalsprachen genauer geregelt um das Recht einer jeden Person zu schützen, seine Muttersprache bei Gerichten und in anderen behördlichen Angelegenheiten zu verwenden. (Kielilaki 6.6.2003/423, 15 §, 16 §, 18 §).

Im Gesetz (hallintolainkäyttölaki 26.7.1996/586, 77 §) wird geregelt, dass die Behörden eine Verdolmetschung oder Übersetzung organisieren müssen, wenn die Person die Sprache der Behörde nicht spricht oder wegen einer Sinnes- oder Sprachstörung nicht verstanden werden kann. (Hallintolainkäyttölaki 26.7.1996/586, 77 §, Hallintolaki 434/2003, 26 §.) Im Verwaltungsgesetz (Hallintolaki 434/2003, 26 §) ist eine Verdolmetschung und/oder Übersetzung vorgesehen, wenn die Person wegen Invalidität oder Krankheit nicht verstanden werden kann. (Hallintolaki 434/2003, 26 §.) Im Ausländergesetz (ulkomaalaislaki 30.4.2004/301) ist z. B. im Asylverfahren eine Verdolmetschung vorgesehen, wenn der Beteiligte die Sprache des Gerichts nicht beherrscht oder wegen Invalidität oder Krankheit nicht verstanden werden kann. (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301, 10 §, 203 §.)

Der im finnischen Grundgesetz (11.6.1999/731, 6 §) verankerte Grundsatz der Gleichberechtigung verpflichtet auch dazu, Verdolmetschungen zu organisieren. In keinen von diesen Gesetzen wird jedoch genauer geregelt, was die Aufgabe oder Rolle des Dolmetschers ist, oder wie gedolmetscht werden soll. (Isolahti 2011).

4 Gerichtsdolmetschen in Deutschland

In der Bundesrepublik Deutschland verfügen alle 16 Bundesländer außer Bremen²⁶ über ihre eigenen Gesetze zur Beeidigung von Dolmetschern und Übersetzern, die sich in vieler Hinsicht ähnlich sind, aber auch Unterschiede aufweisen, wenn es z. B. um die Benennung der Beeidigung geht.

4.1 Gerichtsdolmetscher

Der Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer e.V. (BDÜ) ist der größte deutsche Berufsverband der Branche. Er repräsentiert mit über 7 000 Mitgliedern 75 Prozent aller organisierten Übersetzer und Dolmetscher in Deutschland, darunter auch Gerichtsdolmetscher. (Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer e.V. 2012.) In Deutschland gibt es nach Zahlen der gemeinsamen Datenbank der Bundesländer ungefähr 22000 Gerichtsdolmetscher und -Übersetzer (Dolmetscher- und Übersetzerdatenbank 2013). In ungefähr jedem fünften Gerichtsverfahren werden Dolmetschleistungen benötigt. (Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer Saar e.V. 2011.)

4.2 Deutsche Rechtsordnung

4.2.1 Rechtsquellen

In der deutschen Gesetzgebung sind die zentralen schriftlichen Rechtsquellen die Verfassung, d.h. das Grundgesetz, Gesetze, Rechtsverordnungen und Satzungen. Zudem gibt es ungeschriebene Rechtsquellen, wie die allgemeinen Normen des internationalen Rechtes,

²⁶ In Bremen werden keine allgemeinen Beeidigungen von Dolmetschern und Ermächtigungen von Übersetzern vorgenommen, da die vom Bundesverwaltungsgericht in seinem Urteil (Az. 6 C 15/06) verlangte Gesetzesnorm dazu noch nicht erlassen wurde (BDÜ Landesverband Bremen und Niedersachsen e.V. 2013).

das Gewohnheitsrecht und die Gerichtspraxis der Gerichte. (Euroopan oikeudellinen verkosto 2006.)

4.2.2 Ordentliche Gerichte

Amtsgerichte sind Gerichte erster Instanz, die zuständig für Streitsachen sind, deren Wert 5 000 Euro nicht überschreitet. *Landgerichte* sind Gerichte erster Instanz der Bundesländer, die zuständig für Streitsachen sind, für die die Amtsgerichte nicht zuständig sind. In den meisten Fällen handelt es sich um Streitsachen, deren Wert 5 000 Euro überschreitet. Die *Oberlandesgerichte*, d.h. Oberste Gerichte der Bundesländer, sind meist Gerichte zweiter Instanz. Der *Bundesgerichtshof*, das oberste Gericht der Bundesrepublik, ist die höchste Rechtsmittelinstanz. (Euroopan oikeudellinen verkosto 2012b.)

4.3 Bundesgesetze des Gerichtsdolmetschens

Die Rolle des Gerichtsdolmetschers in der Bundesrepublik Deutschland wird in Paragraph 185 des Gerichtsverfassungsgesetzes geregelt. Das Gesetz schreibt vor, dass ein Dolmetscher hinzuzuziehen ist, wenn unter Beteiligung von Personen verhandelt wird, die der deutschen Sprache nicht mächtig sind. Wenn alle beteiligten Personen der fremden Sprache mächtig sind, kann die Zuziehung eines Dolmetschers unterbleiben.

Im Gesetz wird geregelt, dass der Dolmetscher einen Eid dahingehend abzuleisten hat, dass er treu und gewissenhaft übertragen werde. Ist der Dolmetscher nach den landesrechtlichen Vorschriften allgemein beeidigt, reicht die Berufung auf diesen Eid aus. (Gerichtsverfassungsgesetz § 189)(Daubach 2010, 35–36.) Die Vorschriften über Ausschließung und Ablehnung der Sachverständigen sind auf den Dolmetscher entsprechend anzuwenden (Gerichtsverfassungsgesetz § 191).

Die Vergütung der Dolmetscher, Übersetzer und Sachverständiger, die von dem Gericht, der Staatsanwaltschaft, oder dem Gerichtsvollzieher, und in gewissen Fällen von der Finanzbehörde oder der Verwaltungsbehörde herangezogen werden, wird im Justizvergütungs- und -entschädigungsgesetz geregelt. (Daubach 2010, 58–60.) Die Gesetzgebung zum Gerichtsdolmetschen gründet sich auf den Grundsatz der Gleichberechtigung (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, Art. 3, Abs. 1&3).

4.4 Landesgesetze zur Beeidigung der Dolmetscher und Übersetzer

Die Dolmetschergesetze der Bundesländer ähneln sich stark in vieler Hinsicht, aber es gibt auch viele Unterschiede. Das Beeidigungsverfahren hat in den Bundesländern unterschiedliche Benennungen:

	Ala-Saksi	Baden-Württemberg	Bajerei	Berlin	Brandenburg	Bremen	Hampuri	Hessen	Mecklenburg-Etu-Pommeri	Nordrhein-Westfalen	Rheinland-Pfalz	Saarland	Saksi	Saksi-Anhalt	Schleswig-Holstein	Thüringen
Allgemeine Beeidigung der Dolmetscher / Ermächtigung der Übersetzer	x			x	x			x		x	x				x	x
Öffentliche Bestellung und allgemeine Vereidigung der Dolmetscher / Übersetzer							x									
Öffentliche Bestellung und allgemeine Beeidigung der Dolmetscher / Übersetzer			x						x				x			
Allgemeine Beeidigung der Dolmetscher / öffentliche Bestellung und Beeidigung der Übersetzer		x														
Allgemeine Beeidigung und öffentliche Bestellung der Dolmetscher / Übersetzer														x		
Allgemeine Vereidigung der Dolmetscher / Übersetzer												x				

Tabelle1. Benennungen des Beeidigungsverfahrens

4.4.1 Anwendungsbereich

Dolmetscher und Übersetzer werden zur Sprachübertragung für z. B. gerichtliche notarielle und/oder behördliche Zwecke beeidigt. In fast allen Dolmetschergesetzen wird geregelt, für welche Zwecke die Beeidigung erfolgt.

4.4.2 Pflichten der Dolmetscher und Übersetzer

In fast allen Dolmetschergesetzen werden die folgenden Verpflichtungen der beeidigten Dolmetscher und Übersetzer genannt: Die Person ist verpflichtet ihre Aufgaben gewissenhaft und unparteiisch zu erfüllen, Verschwiegenheit zu bewahren und Informationen, die ihr im Rahmen ihrer Tätigkeit zur Kenntnis gelangen, weder eigennützig zu verwenden noch Dritten mitzuteilen. Sie ist auch verpflichtet, die von Gerichten, Behörden und

Notaren erteilten Aufträge zu übernehmen, wenn dem keine wichtigen Gründe entgegenstehen und die ihr anvertrauten Dokumente sorgsam aufzubewahren und nach Beendigung des Auftrags wieder zurückzugeben.

4.4.3 Voraussetzungen für die Beeidigung

Als Voraussetzung für die Beeidigung wird meist die fachliche Eignung und persönliche Zuverlässigkeit der Person genannt. In mehreren Gesetzen wird auch vorausgesetzt, dass die Person Staatsangehörige eines Mitgliedstaates der EU oder eines anderen Vertragsstaates des Abkommens über den Europäischen Wirtschaftsraum ist. In den meisten Gesetzen wird vorausgesetzt, dass die Person in geordneten wirtschaftlichen Verhältnissen lebt. Häufig wird auch vorausgesetzt, dass über die Person in den vorangehenden fünf Jahren keine gerichtliche Strafe verhängt worden ist, aus der sich ihre Ungeeignetheit für die Aufgabe ergibt. Alle Bundesländer außer Bayern, Mecklenburg-Vorpommern und dem Saarland verlangen, dass die Person die Aufträge der Gerichte und Staatsanwaltschaften auch kurzfristig ausführen kann.

4.4.4 Eidesleistung und Bestallungsurkunde

In allen Dolmetschergesetzen wird geregelt, dass der Dolmetscher oder Übersetzer vor der Beeidigung einen Eid oder eine eidesgleiche Bekräftigung zu leisten hat. In den meisten Gesetzen wird auch geregelt, dass über die Eidesleistung ein Protokoll zu führen ist. In fünf der Bundesgesetze wird geregelt, dass dem Dolmetscher oder Übersetzer eine Bestallungsurkunde bzw. Bestellungsurkunde ausgehändigt wird.

4.4.5 Zuständigkeit

In den Gesetzen wird geregelt, welche Instanz für die Beeidigung der Dolmetscher und Übersetzer zuständig ist. In den meisten Bundesländern ist dafür das Landgericht zuständig, in dessen Bezirk der Dolmetscher oder Übersetzer seinen Wohnsitz oder seine berufliche Niederlassung hat.

4.4.6 Rücknahme und Widerruf

Die Beeidigung kann z. B. widerrufen werden, wenn der Dolmetscher oder Übersetzer wiederholt mangelhafte Übertragungen ausgeführt hat, wenn er die Voraussetzungen für die Beeidigung nicht mehr erfüllt oder wenn sich die Person als unzuverlässig erweist.

4.4.7 Verzeichnis der beeidigten Dolmetscher und Übersetzer

In allen Dolmetschergesetzen ist die Führung eines Dolmetscherverzeichnisses festgelegt. Geregelt wird in den meisten Gesetzen auch, wer für das Verzeichnis zuständig ist, und wo das Verzeichnis veröffentlicht wird.

4.4.8 Ordnungswidrigkeit

In sieben Bundesländern ist die ordnungswidrige Führung der Bezeichnung des beeidigten Dolmetschers oder Übersetzers unter Strafe gestellt worden. Die Strafgebühr dafür beträgt höchstens 5000 Euro.

4.4.9 Bescheinigung des Übersetzers

Nach der Beeidigung kann der Dolmetscher oder Übersetzer die Richtigkeit und Vollständigkeit der von ihm angefertigten Übersetzung bestätigen. Alle Bundesländer außer Baden-Württemberg und dem Saarland haben in ihren Dolmetschergesetzen geregelt, wie der Bestätigungsvermerk lauten soll.

4.4.10 Vorübergehende Dienstleistungen

Alle Bundesländer außer Sachsen und Rheinland-Pfalz haben in ihren Dolmetschergesetzen vorübergehende Dienstleistungen als Dolmetscher und Übersetzer geregelt. Nach den meisten Gesetzen, können Dolmetscher und Übersetzer, die in einem anderen Mitgliedstaat der EU oder in einem anderen Vertragsstaat des Abkommens über den Europäischen Wirtschaftsraum rechtmäßig zur Ausübung Dolmetscher- oder Übersetzertätigkeiten niedergelassen sind, auf Auftrag in das Dolmetscher- und Übersetzerverzeichnis aufgenommen werden, wenn sie die Tätigkeit in dem entsprechenden Bundesland vorübergehend und gelegentlich ausüben möchten, und wenn bestimmte Voraussetzungen erfüllt werden.

4.4.11 Übergangsregelung

In fast allen Dolmetschergesetzen wird geregelt, wie mit den vor dem Inkrafttreten des Dolmetschergesetzes beeidigten Dolmetschern und Übersetzern verfahren wird. In sieben Bundesländern bleiben die Beeidigungen wirksam, wenn das neue Dolmetschergesetz in Kraft tritt.

5 Schlussbetrachtungen

Unter Gerichtsdolmetschen versteht man sowohl das Dolmetschen bei Gerichtsverhandlungen als auch außerhalb der Gerichtssaale, in Strafsachen, im Zivilprozess, in Antrags- und in Verwaltungssachen. (Oikeustulkkauksen selvityshanke 2008, 10–11.) Für den Rechtsschutz der Beteiligten ist es eine unumgängliche Voraussetzung, dass das Dolmetschen gut gelingt. (Oikeustulkkauksen selvityshanke 2008, 25.) In Finnland wird noch keine gezielte Ausbildung für Gerichtsdolmetscher organisiert, zurzeit wird aber eine Fachprüfung für Gerichtsdolmetscher vorbereitet. Die finnische Gesetzgebung steuert die Arbeitsweise der Gerichtsdolmetscher nicht näher. In Deutschland haben die Bundesländer in den letzten Jahren neue Gesetze zur Beeidigung von Dolmetschern und Übersetzern erlassen.

In Deutschland setzen Gerichte und Notare hauptsächlich beeidigte Dolmetscher und Übersetzer ein. In Finnland dagegen werden keine großen Anforderungen für die Dolmetscher gestellt, die in Gerichtsverfahren herangezogen werden. Ein Beeidigungsverfahren für Dolmetscher gibt es nicht. In den finnischen Gesetzen wird genau geregelt, wann eine Verdolmetschung organisiert werden muss und wer für die Kosten zuständig ist, aber über die Verpflichtungen und Voraussetzungen des Dolmetschers wird in den Gesetzen wenig gesagt.

Das Gesetz zur Ermächtigung von Übersetzern (Laki auktorisoiduista kääntäjistä 7.12.2007/1231) und die Dolmetschergesetze der deutschen Bundesländer sind sich in vieler Hinsicht ähnlich. Gemeinsamkeiten sind z. B. die Anforderung der Volljährigkeit und der persönlichen Zuverlässigkeit. Die finnische Prüfung für ermächtigte Übersetzer kann mit der deutschen staatlichen Prüfung verglichen werden, die in vielen Bundesländern Voraussetzung für eine Beeidigung ist.

In meiner Masterarbeit habe ich den derzeitigen Stand des Gerichtsdolmetschens in Finnland und Deutschland dargestellt, besonders hinsichtlich der Gesetzgebung. Über die Termini, die in den deutschen Bundesländern für die Beeidigung der Dolmetscher und Übersetzer benutzt werden, habe ich im Anhang einen Wortschatz mit finnischen Äquivalenten zusammengestellt. Der Überblick zum Thema Dolmetschergesetze könnte ver-

tieft werden, wenn auch die Landesverordnungen zur staatlichen Prüfung der Übersetzer und Dolmetscher berücksichtigt werden würden. Eine mögliche weitere Forschungsfrage wäre, wie die Reformen des Gerichtsdolmetschens in Finnland und Deutschland gelingen.